

YASALAR da YARGILANIR

Hazırlayan:
Zafer GÖKDEMİR
(Avukat)

Uncular Caddesi, No.28 Kat.2
Üsküdar/İSTANBUL
Tel.: 0216 492 0504, 0216 532 75 45,
antenna@antenna-tr.org
www.antenna-tr.org

Düşünce Suçu(!?)na Karşı Girişim

Yasalar da Yargılanır (2009)

Baskı: Can Matbaacılık

Davutpaşa Cad. İpek İş Merk. Kat 3, No 7
Topkapı / İstanbul
Tel: 0212 613 1077 - 613 1547

Kapak: Melih Yıldırım

İçindekiler

GİRİŞ.....	
TCK 125/3 DOSYASI (Kamu görevlisine karşı görevinden dolayı hakaret suçu).....	
TCK 215 DOSYASI (Suçu ve suçluyu övme suçu).....	
TCK 216 DOSYASI (Halkı kin ve düşmanlığa tahrik veya aşağılama suçu).....	
TCK 222 DOSYASI (Şapka ve Türk Harfleri kanununa muhalefet suçu).....	
TCK 288 DOSYASI (Adil yargılamayı etkilemeye teşebbüs suçu)...	
TCK 300 DOSYASI (Devletin egemenlik alametlerini aşağılama suçu).....	
TCK 301 DOSYASI (Türklüğü, Cumhuriyeti, Devletin kurum ve organlarını aşağılama suçu).....	
TCK 305 DOSYASI (Temel Milli Yararlara Karşı Faaliyette Bulunmak İçin Yarar Sağlama suçu).....	
TCK 318 DOSYASI (Halkı Askerlikten Soğutma suçu).....	
TMK 6 DOSYASI (Açıklama ve Yayınlama suçu).....	
TMK 7/2 DOSYASI (Terör örgütünün propagandasını yapma suçu).....	
ATA 1 DOSYASI (Atatürk'ün hatrasına alenen hakaret veya sövme suçu).....	

GİRİŞ

34 Haziran 2009 günü, Oslo’da yapılmakta olan Uluslararası İfade Özgürlüğü Forumu’nda “yayın özgürlüğü” panelinde konuşan Ragıp Zarakolu ve Müge Sökmen’in beklenmedik bir konukları oldu. T.C. Oslo Büyükelçiliğinde görevli bir konsolos söz aldı, verilen bilgilerin yanlış olduğunu, Türkiye’de ifade özgürlüğüne yönelik baskılar olmadığını iddia etti. Dediklerini şöyle özetleyebilirim:

1. Türkiye hakkında verilen bilgiler doğru değil. Bunları dinleyen Türkiye’de özgürlüklerin tehdit altında olduğunu zanneder.
2. Türkiye AB üyeliğine adaydır. Böyle şeyler olabilir mi? Olsa, Avrupa’dan tepkiler gelmez mi?
3. 301’inci madde ve benzeri maddeler, Avrupa ülkeleri yasalarında da var.
4. Zaten son değişiklikten sonra, 301’inci maddeye eklenen son cümle ile sorun çözüldü, artık bu maddeden dava açılmıyor.

Sayın konsolostan sonra ilk ben söz aldım.

Ülkemizdeki gerçek durumu -bizim hiç bir zahmete katlanmamıza gerek kalmadan- açıkça gözler önüne seren bu tutumundan ötürü teşekkür ettim ve kendisine Türkiye’de ifade özgürlüğünü engelleyen başlıca yasa maddelerini, bunların nasıl uygulandığını ve kimlerin canını nasıl yaktığını örnekleriyle anlatan **“Türkiye’de İfade Özgürlüğü? Hem evet, hem hayır!”** adlı kitabımızdan bir nüsha

armağan ettim. Umarım fırlatıp bir köşeye atmaz ve yararlanır.

Sonra 301'deki ek cümlenin hiçbir şeyi çözmediğini, tozları halının altına süpürmekten başka bir işe yaramadığını anlattım. Bu değişikliğe rağmen 301'den ceza alan Ragıp Zarakolu'nun masada oturduğunu hatırlattım, *“Ben devletime katil dedirtmem!”* diyen Adalet Bakanının izniyle yargılanan Temel Demirer'den söz ettim. *“Bir suçun araştırmasının bakan iznine bağlanmasının”* ise demokratik hukuk devletinde değil ancak feodal devletlerde, mutlakiyetçi rejimlerde olabileceğini söyledim. Benden sonra tarihçi Taner Akçam söz aldı, 301'in nasıl işletildiğini Adalet Bakanlığının resmi istatistikleriyle açıkladı.

Ama en ilginç konuşmayı bir İngiliz yayıncı yaptı. Konsolosun haklı olduğunu, kendi ülkesinde de benzer bir yasa olduğunu ve iptali için çalıştıklarını söyledi ve şöyle bitirdi: *“Bu yasa 17. Yüzyıldan kalmış, uygulandığını gören yok. Ama olsun, gene de iptal edilmeli, orada durması bile bizi utandırır...”*

Ya bizi? Bizi neden utandırmıyor?

Böyle deli saçması yasaların varlığı, devletimizi ne yazık ki utandırmıyor. Ama resmi temsilcilerimizin uluslararası alanlarda böyle ileri geri ve cahilce konuşmaları bizi çok utandırıyor. O toplantıda bizim olmamız şart da değildi. Zira katılımcılar, Türkiye'deki durumu konsolosumuzdan daha iyi biliyor. Çünkü sivil toplum, dünyanın her köşesinde birbirinin derdini izliyor, birbirine el uzatıyor. Gerçekten de, hiçbirimiz orada olmasaydık, İngiliz, Alman, Hollandalı, Norveçli, Pakistanlı, Filipinli, Amerikalı, Arjantinli, Avustralyalı hak savunucuları da aynı yanıt verebilirdi sayın konsolosumuza. Dünya uyumuyor, birbirini görüyor, duyuyor, okuyor, anlıyor, devekuşu gibi başını kuma görüp papağan gibi tekrarlamıyor devletin buyurduğu yalanları.

Yıllar yılı hariciyecilerimiz Ankara'dan gelen emirlere uyup “Türkiye’de işkence yoktur. Bunu iddia edenler bir avuç satılmış vatan hainidir” dediler. “Kürt diye bir şey yoktur, Kürtçe diye bir dil yoktur” dediler. Genelkurmay, uzmanlarını yolladı, bilimsel olarak Kürtlerin varlığını inkar için profesör unvanlı birilerine fermanlar verdi. Daha geçenlerde TBMM zabıtlarına “Anlaşılamayan bir dilde bir şeyler söyledi” şeklinde geçirildi Kürtçe’nin adı.

Sonunda ne oldu peki?

TRT-6 hangi dilde yayın yapıyor? Nereye gitti onca yalan? Bu yalanlara alet olanlar utanmıyor mu? Ya dışışleri? Hadi askerin aklı ‘emirlere itaat etmek’ten ötesine ermiyor diyelim; ya en iyi yetişmiş, ya her şeyi pekala bilen diplomatlarımız hiç utanmadı mı, 70 milyon adına yalan söyleyip hepimizi utandırmaktan?

Ya Kürt diyeni, Kürtçe konuşanı yargılayan, cezalandıran, sevgili Aziz Nesin’i ömrünün son duruşmasında “Bulgaristan’da Türkler-Türkiye’de Kürtler” kitabından ötürü DGM’de yargılayan yasalar? Onları yargılamak gerekmez mi?

Yasalar nasıl yargılanır ki?

Basbayağı yargılanır işte.

Her şeyden önce beynimizde yargılanır, kamu vicdanında yargılanır. “Hukuk” önünde yargılanır, Anayasa tarafından yargılanır.

Örneğin yamalana yamanala harap ve bitap düşmüş, artık yama tutmaz hale gelmiş 1982 Anayasasının 90. Maddesine göre “TBMM tarafından onaylanıp yasa haline gelmiş olan uluslar arası bir sözleşmeye” mesela İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ile veya

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesiyle çelişik bir kanun yapılmışsa o kanun değil, uluslararası sözleşme geçerlidir.

Geçerlidir de ne demeye mahkemelerimiz bu tür itirazları her seferinde “ciddi bulmayarak” reddeder bilinmez. Yargılama uluslar arası sözleşme yokmuş gibi sürdürülür, ceza kesilir, mağdur Yargıtay’a başvurur, oradan da aynı sonuç alınınca Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine gidilir, uzun ve yıpratıcı bir süreçten sonra Türkiye Cumhuriyeti bir daha mahkum olur, devlet kesesinden –yani toplumun cebinden- mağdura tazminat ödenir ve bu iş biter, bir sonrakine sıra gelir...

T.C. bir hukuk devleti midir, değil midir?

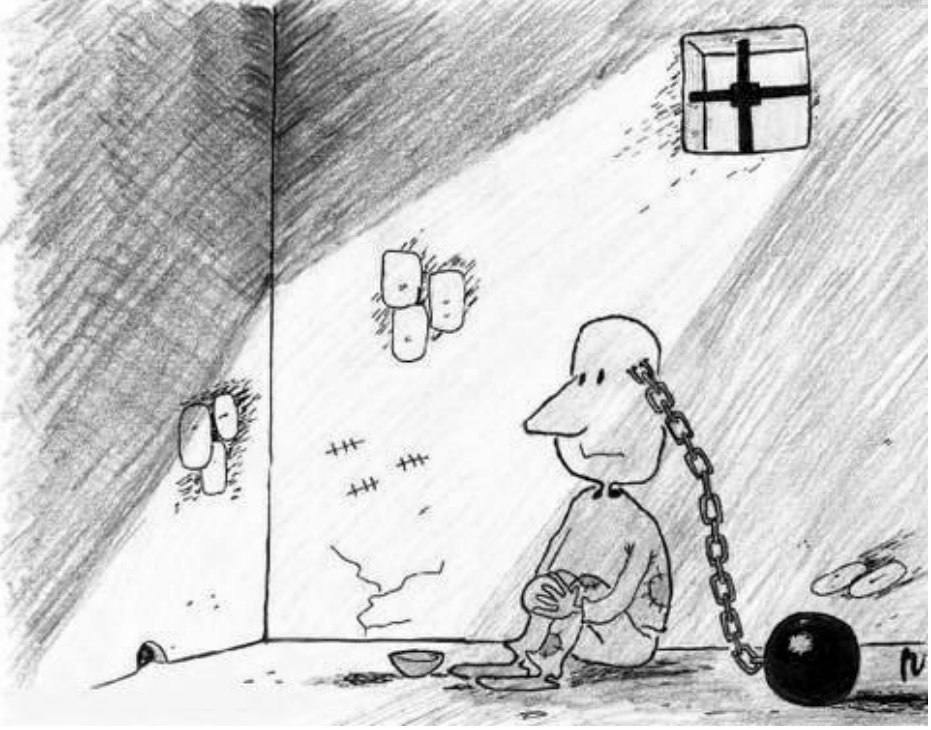
Değil ise bu neden açıkça ilan edilmez de hukuk devletiyMİŞ gibi yapılır?

Bu kitapta, 2009 yılında, aslında her biri Anayasa güvencesi altında olan düşünce, ifade, inanç, haberleşme, toplantı, gösteri ve örgütlenme özgürlüklerini kısıtlamak, engellemek ve kullananları cezalandırmak için kullanılan belli başlı yasa maddelerini ele alıp her birinin ne amaçla hazırlanıp nasıl kullanıldığını örnekleriyle inceleyeceğiz.

En yüce yargıç olan vicdanımıza, saygılarla..

Şanar Yurdatapan
Haziran 2009

Not: Bu kitapta yer alan maddeler, düşünce ve ifade özgürlüklerini kısıtlayan maddelerden sadece bir kısmı. Hiç kuşkunuz olmasın ki, bunlar halledilse de mevzuata ustaca yerleştirilmiş başkaları devreye sokulacaktır. Bu nedenle, çalışma ucu açık bir çalışma oluyor ister istemez. Önümüzdeki yıl aynı hacimde bir kitap daha hazırlamak zorunda kalabiliriz.

TCK 125/3

DOSYASI

Kamu görevlisine karşı
görevinden dolayı hakaret suçu (!?)

TCK 125/3'ün hikayesi

765 sayılı eski Türk Ceza Kanunu'nda hakaret ve sövme suçu ayrımı vardı. Her iki suç da ayrı maddelerde düzenlenmişti. Haziran 2005'te yürürlüğe giren yeni Ceza Kanunu'nda ise hakaret-sövme suçu ayrımı kaldırıldı ve tek bir madde altında iki kavrama da yer verildi. Eski kanunda genel olarak hakaret ve sövme 480 ve 490'ıncı maddeler arasında oldukça ayrıntılı olarak düzenlenmişti. Yeni kanunda ise 'Şerefe Karşı Suçlar' bölümünde 'Hakaret' başlığı altında düzenlenen suç tipi 125 ve 131'inci maddeler arasında kendine yer buldu.

İfade özgürlüğü açısından sorun yaratan ve bu çalışmanın konusunu oluşturan 'Kamu görevlisine görevinden dolayı hakaret' suçu eski kanunda bambaşka bir yerde bulunmaktaydı. 1926 tarihli eski Türk Ceza Kanunu'nda hakaret suçunun bu nitelikli hali, 'Resmi sıfatı haiz olanlar aleyhinde cürümler' bölümünde düzenlenmekteydi. 266, 267, 268 269 ve 207'inci maddelerde bir memura karşı işlenecek hakaret fiili çok ayrıntılı olarak düzenlenmişti. Öyle ki memurlar arasındaki hiyerarşiye göre cezalar artmakta; görevinden dolayı olmayan hakaretler de bu maddelere göre cezalandırılmakta; isnat edilen ve suç oluşturan fiilin ispat edilmesi isteğine katiyen izin verilmemekteydi. Osmanlı'dan kalma 'memuruma dokundurtmam' mantığı eski TCK'da tüm ağırlığıyla kendini hissettiriyordu.

2005 tarihli yeni Ceza Kanunu'nda da bu mantığın küçük bir tortusu kaldı ancak o tortunun etkileri büyük oldu. Yeni TCK'nın 'hakaret' suçunu düzenleyen 125'inci maddesinin 3'üncü fıkrasında fiilin kamu görevlisine karşı görevinden dolayı işlenmesi; kişinin dini, siyasi, sosyal, felsefi inanç, düşünce ve kanaatlerini açıklamasından, değiştirmesinden, yaymaya çalışmasından, mensup olduğu dinin emir ve yasaklarına uygun davranmasından dolayı işlenmesi; ve kişinin mensup bulunduğu dine göre kutsal sayılan değerlerden bahisle

işlenmesi, nitelikli haller arasında sayıldı. Bu hallerde suçun işlenmesi durumunda cezanın alt sınırının bir yıldan az olamayacağı hükme bağlandı. Suçun basit halinin soruşturulması şikayete bağlı iken kamu görevlisine görevinden dolayı işlenmesi halinde re'sen (kendiliğinden) soruşturma yapılması öngörüldü. Ayrıca, kurul halinde çalışan kamu görevlilerine görevlerinden dolayı hakaret etmek de ayrı bir fıkrada düzenlendi (fıkra 5) ve bu durumda zincirleme suçla ilişkin madde hükümlerinin uygulanacağı belirtildi.

TCK 125/3 ne işe yarar?

Türkiye’de kanun yapma tekniğine hakim olan zihniyet, yıllardır, bu güce sahip devlet aygıtlarını ve aygıtı oluşturan bireyleri kollayan bir yaklaşım izledi. Yeni Ceza Kanunu’nun, böyle bir zihniyetin ürünü olmadığı, hem yasamada hem de hükümet çevrelerinde sık sık dile getirilmiş olmasına rağmen yine de bu zihniyeti gösteren düzenlemelerle karşılaşılıyor. İşte TCK 125/3, ‘kutsal devlet’ anlayışının bir yansıması olarak bu zihniyetin ürünü.

Kısaltılıp, daraltılsa da yasayı uygulayanların yardımıyla, ifade özgürlüğüne karşı kullanılıyor.

Son zamanlarda özellikle karikatüristlere karşı işletilen ve sanatsal ifade özgürlüğünü hiçe sayan davalar TCK 125/3'ten açılıyor. Hatta bazıları, mahkumiyetle sonuçlanıyor. Örneklere bakarak 125/3'ün nasıl işletildiğini daha iyi anlayabileceğiz:

Örnekler:

İngiliz kolaj sanatçısı Michael Dickinson, Mart 2006'da Kadıköy Rıhtımı'nda kurulan Barış Çadırı'nda, hazırladığı savaş karşıtı kolaj resimlerini sergiledi. Bunlardan birinde, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ı, Bush'un rozet taktığı bir köpek olarak gösteriyordu. Sivil polisler, resmi görünce, etkinliği düzenleyen Barış ve Adalet Koalisyonu üyesi Erkan Kara'yı gözaltına aldı. Kara

hakkında 'Başbakana görevinden dolayı gıyabında hakaret' suçundan üç yıl hapis istemiyle dava açıldı. Bunu öğrenen Michael Dickinson, Kadıköy Savcılığına başvurarak kendini ihbar etti ve "Asıl sorumlu benim" dedi. Bunun üzerine Dickinson hakkında soruşturma başlatıldıysa da daha sonra kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verildi.

Dickinson, kendisinin sorumlu olduğunu belirtmek için Başbakan Erdoğan'ı köpek gibi gösteren yeni bir kolaj hazırladı ve kolajı Erkan Kara'nın duruşmasında açtı. Bu sefer hakkında TCK 125/3 davası açıldı.

Karikatürist Muhammet Şengöz'e Özgür Kocaeli Gazetesi'nde yayınlanan 'Sırada Kim Var Başkan?' başlıklı yandaki karikatür nedeniyle TCK 125/3 davası açıldı. Karikatürist, Dönemim Kocaeli Büyükşehir Belediye Başkanı İbrahim Karaosmanoğlu'nun kentte yerleştirdiği ve icraatlarını anlatması için vatandaşa 'Sırada Ne Var

başkan?' dedirttiği açık hava reklam panolarına tepki göstermek için bu karikatürü yaptığını açıkladı. Mahkeme ise hakaret suçunun işlendiğine kanaat getirip, Şengöz'ü 11 ay 20 gün hapis cezasına mahkum etti. Bu ceza daha sonra 7.000 YTL para cezasına çevrildi.

Radikal Gazetesi Yazarı Perihan Mağden'e Aktüel Dergisi'nin 30'uncu sayısında yayınlanan '(Dangalak) Kadın Kadının Kurdudur, Tilkisidir, Hindisidir: Yer, Bitirir' başlıklı yazısı nedeniyle, Muş'un Bulanık İçesi Kaymakamı Aytaç Akgül'ün şikayetiyle TCK 125/3'ten dava açıldı. Mağden, yargılama sonunda yazısında sarfettiği "...Orda görüştüklerimizden işte sonradan görev yeri değiştirilen Yüksekova Kaymakamı (İsmi Lazım Değil) tam bir "vak'a" görüntüsünde. Yani "dışarıdaki" halktan bu kadar mı nefret etmek olur, onları yabancılamak, dışlamak, böceklemek, düşmanlamak! Bu kadar mı olur? olduk ki hepimiz; biri çıkıp dedi ki bize: "O dün görüştüğünüz kaymakam var ya? O da Kürt. Erzurumlu 1 Kürt." Ben inanmadım Kardan Beyaz 1 Türk olaraktan. Hayret nidaları, olamaz!lar filan böyle saf saf. Coşkun ve taşkın. Ca. Hatta. Sonra içimizden tecrübeli bir abimiz dedi ki: Hiç şaşırmanın: Kürt'ün haini çok hain olur!" ifadelerinden dolayı, Akgül'e hakaret ettiği iddiasıyla bir yıl iki ay hapis cezasına mahkum oldu. Daha sonra hapis cezası sabıkasızlık nedeniyle ertelendi.

Yeni Asya gazetesi çizeri İbrahim Özdabak hakkında, gazetede yayınlanan bir karikatüründen dolayı, ‘Kamu görevlisine görevinden dolayı hakaret’i düzenleyen 125/3 maddeden dava açıldı. Gazetenin birinci sayfasında yayınlanan İbrahim Özdabak imzalı karikatür, kurumuş bir ağacın dalında pinekleyen cübbe giymiş bir baykuşun ‘Huguk! Huguk! Huguk! Huguk!’ demesinden ibaretti. Karikatürle AKP’ye açılan kapatma davası eleştirilmek istenmişti. Yargılama sonunda Özdabak, beraat etti.

Kocaeli Üniversitesi’nde öğrenim gören Özgürcan Ortaköy, Deniz Biçer, Barış Önder, Özgün İncedere, Can Turan, Çilem Koçak, Yaşar Seğmen ve Mehmet Göktepe hakkında 4 Mart 2008 tarihinde üniversiteyi ziyarete gelen YÖK Başkanı Yusuf Ziya Özcan’ı protesto ettikleri için dava açıldı. Öğrenciler ellerinde taşıdıkları dövizler ve pankartlar eşliğinde AKP İl binası önüne kadar yürüyerek *“Yargılanmak yetmez asın bizi, AKP defol üniversiteler bizimdir, Tayyib’i alana Yusuf Ziya bedava, Sepet sepet yumurta AKP bizi unutm”* gibi sloganlar attıkları için kamu görevlisine görevinden dolayı hakaret ettikleri iddiasıyla yargılanıyor.

Kadıköy 1’inci Asliye Ceza Mahkemesi’nde 24 Ekim 2007 tarihinde görülen kamu davasında, sanık olarak yargılanan Cemil Altınbilek’in avukatı sıfatıyla katıldığı duruşmada, savunma hakkının ihlal edildiğini savunan Ömer Kavili’ye ‘Kurul halinde çalışan kamu görevlilerine görevlerinden dolayı hakaret’ (TCK125/5) iddiasıyla dava açıldı. Davanın iddianamesinde, Kavili’nin mahkeme kürsüsüne yürüyerek el kol hareketleri yapması, iddialarını yüksek sesle beyan etmesi ve sonra da diğer avukatlarla duruşma salonunu terk etmesi,

“...Siz duruşmaya saat 10:00 olmadan başladınız, ayrıca duruşmaya gelen avukatların isimlerini yazdırırken meslektaşına ayağa kalkın dediniz. Hangi hakla meslektaşımı ayağa kaldırıyorsunuz? O zaman savcı bey de ayağa kalksın!”

“...Türkiye Cumhuriyeti bir hukuk devletidir.

“...Yargıç tarafından sözlerimizin tutanağa değiştirilerek yazıldığını gördüğümüz için, sözlerimizi bizzat ve aynen yazdırmak istiyoruz.”

“...Duruşma usul ve yasalara aykırı olarak yapılıyor. Hukukun ayaklar altına alındığı, yargılama kurallarının çiğnendiği, böyle bir faaliyeti adil yargılama hakkını ihlal niteliğinde gördüğümüzden, kişisel ahlak ve onurumuz ve avukatlık meslek kuralları çerçevesinde duruşmayı terk ediyoruz.” şeklindeki ifadeleri, yargıçlara hakaret suçlamasına dayanak teşkil etti.

Sonuç

Siyasal ve sanatsal ifade özgürlüğü hükümete, bürokratlara veya yargıya karşı kullanıldığında eleştiri sınırları genişlemelidir. Erki elinde tutanların denetimi ve çoğulcu bir demokrasinin işletilmesi ancak bu yolla gerçekleşecektir. Bu kişiler, sadece yargının değil basın ve kamuoyunun da yakın denetimine tabi olmalıdırlar. Yazar ve çizerlerin ifade özgürlüğünün sınırlarının, nesnel bir açıklamayla desteklendiği sürece, bir derecede abartmaya, hatta kışkırtmaya başvurmaya kadar genişleyeceğini unutmamak gerekir. Tüm bunlar demokratik bir toplumun gereklerindedir. Ancak, yukarıda verilen örneklerden de açıkça anlaşıldığı gibi TCK 125/3, hem denetimi, hem de demokrasiyi tırpanlamak için kullanılan ceza kanunu maddelerinden biridir. Uygulayıcıların iktidarın yakınında kalmak arzusunu da hesaba katarsak, bu madde bir hoşgörüsüzlük örneği olarak kullanılmaktadır. Bu nedenlerle TCK 125/3’ün hakaret suçunun nitelikli hali olmaktan çıkarılması ve memurların da diğer vatandaşlar gibi soruşturulma yapılmasını istiyorsa şikayete bulunması gereklidir.

İlgili kanun maddeleri

Hakaret

Yeni TCK 125

(1) Bir kimseye onur, şeref ve saygınlığını rencide edebilecek nitelikte somut bir fiil veya olgu isnat eden ya da yakıştırmalarda bulunmak veya sövmek suretiyle bir kimsenin onur, şeref ve saygınlığına saldıran kişi, üç aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır. Mağdurun gıyabında hakaretin cezalandırılabilmesi için fiilin en az üç kişiyle ihtilât ederek işlenmesi gerekir.

(2) Fiilin, mağduru muhatap alan sesli, yazılı veya görüntülü bir iletiyle işlenmesi hâlinde, yukarıdaki fıkrada belirtilen cezaya hükmolunur.

(3) Hakaret suçunun;

a) Kamu görevlisine karşı görevinden dolayı,

b) Dinî, siyasî, sosyal, felsefî inanç, düşünce ve kanaatlerini açıklamasından, değiştirmesinden, yaymaya çalışmasından, mensup olduğu dinin emir ve yasaklarına uygun davranmasından dolayı,

c) Kişinin mensup bulunduğu dine göre kutsal sayılan değerlerden bahisle,

İşlenmesi hâlinde, cezanın alt sınırı bir yıldan az olamaz.

(4) Ceza, hakaretin alenen işlenmesi hâlinde, altıda biri; basın ve yayın yoluyla işlenmesi hâlinde, üçte biri oranında artırılır.

(5) Kurul hâlinde çalışan kamu görevlilerine görevlerinden dolayı hakaret edilmesi hâlinde suç, kurulu oluşturan üyelere karşı işlenmiş sayılır.

TCK 215

DOSYASI

Suçu ve suçluyu
övme suçu (!?)

TCK 215'in hikayesi

Suçu ve suçluyu övme fiiline müeyyideyi uygun bulan ceza normu, Cumhuriyet tarihi boyunca ceza kanunlarında kendine yer buldu. 1926 tarih ve 765 sayılı eski TCK'da bu suç 312'ini maddede düzenlenmekteydi. 312'inci madde birçok suçun bir arada bulunduğu bir ceza maddesiydi. Bu madde içinde 'suçu övme suçu'nu, 'haklı kanunlara uymamaya tahrik suçu'nu, 'haklı kin ve düşmanlığa tahrik suçu'nu ve 'halkın bir kesimini aşağılama suçu'nu barındırıyordu. 312'inci maddenin birinci fıkrası *"Bir cürmü alenen öven veya iyi gördüğünü söyleyen veya halkı kanuna uymamaya tahrik eden kimseye altı aydan iki yıla kadar hapis cezası verilir"* şeklinde düzenlenmişti. Yani cezalandırılacak olan fiil, cürmü alenen övmek veya iyi gördüğünü söylemekti. Ayrıca suçu işleyen kişiye 6 aydan 2 yıla kadar hapis cezasının verilmesi gerektiği belirtilmişti.

26 Eylül 2004 tarihinde TBMM'nin onayından geçen ve 1 Haziran 2005'te yürürlüğe giren yeni TCK'da eski kanunda bir maddede (eski TCK 312) toplanan suçlar ayrıştırıldı. 'Suçu ve suçluyu övmek' fiili de 215'inci maddede bazı değişiklikler yapılarak düzenlendi. En önemli değişiklik, 'işlenmiş olan bir suçu' övmenin yanında 'işlenmiş olduğu bir suçtan dolayı bir kişiyi' övmenin de madde kapsamında suç sayılmasıydı. Yaratılan bu yeni suç tipi uygulama da ciddi ifade özgürlüğü ihlallerine neden oldu ve olmaya devam ediyor. Ayrıca, eski TCK'nın 312/1'inci maddesinde failin övdüğü veya iyi gördüğünü söylediği cürmün işlenmiş bir cürüm mü yoksa işlenmemiş bir cürüm mü olması gerektiği açık olarak anlaşılmıyordu. Yapılan yeni düzenlemede bu husus açıkça ortaya kondu ve kişinin cezalandırılabilmesi için 'işlenmiş olan bir suçu' övmesi arandı. Suçun müeyyidesi bakımından da bir değişiklik yapıldı: 215'inci maddede faile verilecek ceza için bir alt sınır konulmadı ve failin 2 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılması öngörüldü.

TCK 215 ne işe yarar?

Yeni ceza yasasında bir kabusa dönüşeceği uyarılarına rağmen ‘Cürmü alenen övme’ suçu yerine, yeniden düzenlenen ‘Suçu ve suçluyu övme’ suçu, 2005’te hayatımıza girdi. Soyut bir durumu cezaya bağabilecek ve eskisinden daha da kapsamlı, sınırları belirsiz bir suç yaratıldı. Bu yasa maddesi, Yargı’nın da hak ve özgürlüklere müdahaleci tavrı devreye girince, bırakın hukuk mantığını, yaşamın genel geçer mantığına bile sığmayan yaptırımlarla ifade özgürlüğü sorunlarını ortaya çıkarmaya başladı.

Bu ceza normuyla birlikte uygulayıcıların algılamaları ve subjektif yaklaşımlarına tehlikeli bir biçimde değer atfedilmesi sorunun asıl kaynağını oluşturdu. Ayrıca bir düşünce açıklamasının ‘övgü’ içerip içermediği kişiye bağlı olarak değişebileceği için bu yasa maddesiyle ceza hukukunun en temel ilkelerinden biri olan ‘yasallık ilkesi’ görmezden gelindi. Sonuç olarak, demokratik yargı geleneğinin tümüyle oluşturabildiği ülkelerde, demokratik biçimde yorumlanabilen bu madde Türkiye’de ifade özgürlüğünün karşısında bir silaha dönüştü.

Türkiye’deki hukuk pratiği göz önüne alındığında, bu yasa maddesinin özellikle siyasal konjektüre bağlı olarak, muhaliflere karşı işletilmesinden oluşan birkaç hikaye, bizlere bu düzenlemenin tehlikesini daha net anlatacaktır:

Bir annenin dramı

Ayşe
Karakaya

Ertuğrul
Karakaya

Ertuğrul Karakaya, Darüşşafaka'yı bitirip üniversite sınavlarına girer. Annesi onun doktor olmasını istemektedir ama, o ille de "Mühendis olacağım" diye tutturur. 1975'de gider Orta Doğu Teknik Üniversitesi'ne kaydını yaptırır. Karakaya, üniversite yıllarında, ODTÜ Mütevelli Heyeti tarafından kurulmuş, seçimleri

rektörlük tarafından görevlendirilmiş öğretim üyelerinin gözetiminde yapılan, yöneticileri Akademik Konsey'e katılan, dönemin İçişleri bakanları ile görüşen tümüyle yasal bir örgütlenme olan ODTÜ Öğrenci Temsilcileri Konseyi (ÖTK) yöneticisi olur. Gerisini anne Ayşe Karakaya'nın ağzından dinleyelim:

"Daha okulun ilk yılıydı. Boykot mu ne varmış, dersler başlayamıyormuş dediler. Ertuğrul yine de Ankara'da bekliyordu okul açılsın diye. Bir gün eşim geldi, 'Haydi Ankara'ya gidiyoruz, hazırlan' dedi. Yüzü asıktı anlamadım niye? Acı haberi Ankara'ya indiğimizde öğrendim. Meğer okulun kapısında bir jandarma oğluma üç adım mesafeden ateş etmiş, sırtından vurmuş. Bize 'Oğlunuz teröristti, çatışmada ölü ele geçirildi' dediler. Çatışmada ölen adam sırtından vurulur mu? Neyse; dışımdan tırnağımdan arttırıp büyüttüğüm oğlumu dört tahtaya koyup getirdik Salihli'ye. Cansız bedenini toprağa verirken belki otuz bin kişi vardı. Sağolsunlar bize yardım etmek istediler. Ama, benim canım gitmiş, dünya malı neyime? 'Tazminat davası açın kazanırsınız' dediler, aynı yüzden reddettim. Ertuğrul'unum canına paha biçilir mi?"

Cenazeye katılan otuz bin kişi, 1977 yılının sıcak bir yaz günü "Devrim şehitleri ölmez, "Ertuğrul yaşıyor, mücadele sürüyor, Devrimci gençlik yolunuzda" sloganları eşliğinde Karakaya'yı toprağa

verir. İşte, gözleri görmeyen Ayşe teyze o yıldan bu yana her 8 Haziran'da oğlunun mezarına gidip, dua etmeye devam eder. Arkadaşları da yıllardır mezar başında toplanıp aynı sloganı atar: "*Ertuğrul yaşıyor, mücadele sürüyor!*"

28 yıldır her 8 Haziran günü Karakaya'yı anan ailesi ve arkadaşlarına, Salıhlı Cumhuriyet Savcısı Seyfullah Öselmiş, 2006 yılında dava açar. İddianameye göre, anne Ayşe, yeğenler Nurşen ve Ayşen, kardeş Erol ve 17 kişi TCK 215'i (Suçu ve suçluyu övme) ihlal etmiştir.

Deniz, Mahir, Ulaş

Devrimci

78'liler Federasyonu

Devrimci 78'liler Federasyonu üyesi 30 kişi, 6 Mayıs 2007'de Tokat'ın Kızıldere Köyü'nde 68 kuşağının devrimci liderleri Deniz Gezmiş, Mahir Çayan ve Ulaş Bardakçı'yı anar ve bir de basın açıklaması yapar. Bunun üzerine Ankara

11'inci Ağır Ceza Mahkemesi'nde anmaya katılan herkese 'Terör örgütünün amacı doğrultusunda suçu ve suçluyu övmek'ten dava açılır. Mahkeme de 11 Eylül 2008'de her bir sanık için önce 6 ay hapis cezası verir, sonra da 26 kişi hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verir. Bu 26 kişinin, beş yıl süreyle bu tür anma etkinliklerine katılamayacağı, aksi takdirde, verilen cezanın uygulanacağı anlamına gelmektedir.

Mahkemenin bu kararıyla tescil edildiği üzere, basın açıklaması sırasında '*Deniz, Mahir, Ulaş Kazanana Kadar Savaş*' şeklinde slogan atılması, Emniyet Müdürlüğü raporlarında 'terör örgütü' olarak gösterilen Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu'nun (THKO) yöneticilerinin anılması, 36 yıl sonra dahi, TCK 215'in ihlalidir.

Özgürlüğümü parayla satın almayacağım

Mahmut Alnak

Avukat Mahmut Alnak 1987 yılında SHP Kars milletvekili olarak seçilir, 1991 seçimlerinde ise baraj nedeniyle HEP-SHP ittifakının Şırnak adayı olarak meclise girebilir. Hemen ertesi gün de *“Aynı aileden 2 genç savaşta yaşamını kaybetti, biri orduda asker, öteki gerilla idi. Bitsin artık bu kan davası”* dediği için TBMM

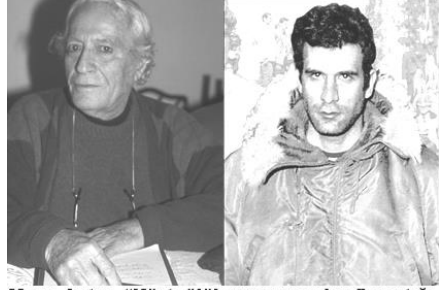
kürsüsünde linç edilmeye çalışılır. HEP Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılmasının ardından yeni kurulan DEP’e geçen Alnak, Mart 1994’te DEP Genel Başkanı Hatip Dicle ve milletvekilleri Leyla Zana, Orhan Doğan, Ahmet Türk, Sırrı Sakık ile birlikte yargılanır. Aralık 1994’te DEP davası sonuçlanır. İdamı istenen milletvekilleri ‘Yasadışı örgüt üyeliği’ suçlamasıyla toplam 89 yıl 6 ay hapis cezasına çarptırılır. Yattıkları süre aldıkları cezayı karşılayan Mahmut Alnak ve Sırrı Sakık tahliye olur. Alnak, başına ne gelirse gelsin doğru bildiğinden, savcılar ise onu suçlamaktan hiçbir zaman vazgeçmez.

Alnak hakkında, 6 Mayıs 1972’de idam edilen Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu yöneticisi Deniz Gezmiş, öldürülen HEP Diyarbakır İl Başkanı Vedat Aydın ve devletin öldürüldükten sonra Susurluk Raporu’yla pişmanlık ifade ettiği Kürt aydın Musa Anter’in adlarının Kars’ta çeşitli cadde, park, sokaklara ad olarak verilmesini talep etmesi ve PKK lideri Öcalan’ın tutukluluk koşullarının düzeltilmesini istemesi üzerine, iki dava açılır. Alnak, Kars Sulh Ceza Mahkemesi’nde görülen her iki davada da ‘Suçu ve suçluyu övmek’ (TCK 215) iddiasıyla yargılanıyor ve mahkum olur. Mahkeme verdiği hapis cezasını para cezasına çevirir ama Alnak, *“Hapishaneye girmek Türkiye’de bir görev. Demokrasi ve özgürlükleri başka türlü elde edemiyorsunuz, ne yazık ki. Hukuksuzluğu protesto etmek, düşünce özgürlüğüne dönük bu antidemokratik uygulamayı teşhir etmek ve*

demokrasiye katkı yapmak için kendi özgür irademle cezaevine girmeye karar verdim.” diyerek, 50 günlük cezasını çekmek üzere, 12 Ağustos 2008’de hapishaneye girer. Alınak, TCK 215’ten hapishaneye giren ilk kişi olur.

1960 askeri darbesinden sonra Adnan Menderes ve Celal Bayar Anayasa’yı ihlalden suçlu bulunarak idama mahkum oldu. Menderes’in idam cezası infaz edilirken Bayar’ın cezası yaş haddi nedeniyle ömür boyu hapse çevrildi. İzmir’deki havaalanı Menderes’in; Manisa’daki üniversite Bayar’ın adını taşıyor.

Musa Anter, “Kürtçülük propagandası” yaptığı için toplam 10 yıl hapis yattı, 1992’de Diyarbakır’da silahlı bir saldırı sonucu öldürüldü. Deniz Gezmiş, THKO davasında arkadaşlarıyla birlikte Anayasa’yı ihlalden mahkum oldu ve 1972’de idam edildi. Anter ve Gezmiş’in isimlerinin sokaklara verilmesi suç !

Sayın Öcalan Davaları

PKK Lideri Abdullah Öcalan için ‘Kürt Halk Önderi’ ve ‘Sayın’ ifadeleri kullanıldığı gerekçesiyle yeni TCK’nın yürürlüğe girdiği 2005’ten itibaren ‘Suçu ve suçluyu övme’ davaları açılır. Davalar öncelikle, konuşmalarında ‘Sayın Öcalan’ ifadesini kullanan Kürt siyasetçilere karşı açılır ve çeşitli mahkumiyet cezaları çıkar.

Hatta Avustralya’da yayın yapan bir radyo programındaki konuşmasında “Sayın Öcalan düşüncelerinin değil, almış olduğu kellelerin hesabını veriyor. Bense düşüncemden dolayı hapis yattım, aramızdaki fark çok büyük” dediği için Başbakan Recep Tayyip Erdoğan hakkında dahi TCK 215 soruşturması başlatılır ancak soruşturma davaya dönüşmez. Ancak, Erdoğan’ın Öcalan’a bu

ifadesinde açıkça ‘katil’ demesine rağmen isminin başında ‘Sayın’ kelimesini kullandığı için soruşturma açılması, yargının ‘Sayın Öcalan’ obsesifliğini göstermektedir. Bu takıntı, ‘Sayın Öcalan’ davalarını 2006 ve 2007’de giderek çoğaltır. Adalet Bakanı Mehmet Ali Şahin’in bir soru önergesi üzerine açıkladığı rakamlar şaşırtıcıdır: 2006 ve 2007 yıllarında, İmralı Cezaevi’nde bulunan Abdullah Öcalan’a ‘Sayın’ dediği için toplam 7 bin 884 kişi hakkında dava açılmıştır. Bu davalarda toplam 949 kişi ceza alırken, 773 kişi de beraat etmiştir ve 6 binin üzerinde dava da devam etmektedir. Bu tür dava ve soruşturmaların üzerine Türkiye’nin en büyük sivil itaatsizlik eylemi olarak tarihe geçen kampanya, 23 Mayıs 2008 tarihinde Diyarbakır’da start alır. Kampanya 48’inci günündeyken 36 bin kişi ‘Sayın Öcalan’ diyerek kendisini ihbar etmiş, 459 kişi gözaltına alınmış, bin 350 kişi hakkında ise soruşturma başlatılmıştır.

Sonuç

Oğlunu mezarının başında anan bir anne, 68 kuşağının artık saygıyla anılan devrimci liderleri Deniz Gezmiş, Mahir Çayan ve Ulaş Bardakçı için anma yapan 78’liler, yine Deniz Gezmiş, Vedat Aydın, Musa Anter’in adlarının caddelere verilmesini isteyen bir siyasetçi ve ‘Sayın Öcalan’ diyen binlerce kişi... Bunlar sadece buraya sığdırabildiğimiz örnekler, binlercesi daha var.

İşte TCK 215, bu işe yaramakta, yani savcılara keyfi soruşturma açma, yargıçlara da canlarının istediğine ceza verme yetkisi sunmakta. Pratikte de bu, muhalifse destekleyemezsin, muhalif değilse ‘Türkiye Seninle Gurur Duyuyor’ sloganlarıyla cezaevi kapılarında karşılayabilirsin anlamına geliyor. Tüm bu nedenlerle Türk yargısının elinde vahşi bir ceza aracına dönüşen ve ifade özgürlüğünü doğrudan tehdit eden TCK 215, ceza yasasında tekrardan düzenlenmelidir.

TCK 215 kurbanlarından aklımıza gelenler:

Hasan Bayar (Gazeteci)
Ali Gürbüz (Gazeteci)
Birgül Özbariş (Gazeteci)
Ahmet Sami Belek (Gazeteci)
Şahin Bayar (Gazeteci)
Ayşe Karakaya ve 19 kişi
Aydın Budak (Politikacı)
Enis Mazhar Taylan (Gazeteci)
Mehmet Mehdi Zana (Gazeteci)
Hüseyin Beyaz (Gazeteci)

Cemal Doğan (Gazeteci)
Hasan Sönmez (Gazeteci)
İlhan Yeşil (Gazeteci)
Ethem Dinçer (Gazeteci)
Hüseyin Bektaşoğlu (Politikacı)
Mahmut Almak (Politikacı)
Hüseyin Aykol (Gazeteci)
Ali Turgay (Gazeteci)
Ethem Açıkalm (Gazeteci)
Mustafa Bağcıçek (Gazeteci)

Bu insanlar ne yapmıştı?

Aydın Budak

Newroz'da yaptığı konuşma nedeniyle Cizre Belediye Başkanı Aydın Budak hakkında "suç ve suçluyu övmek" ve "halkın ve düşmanlığa tahrik" suçlamasıyla dava açıldı. Cizre Cumhuriyet Başsavcılığı'nca hazırlanan iddianamede, Budak'ın Newroz etkinliği sırasında Kürtçe olarak yaptığı konuşmada, "Merhaba İmralı, Newroz'un kutlu olsun" diyerek, Öcalan'ın Newrozunu kutladığı belirtildi.

Hasan Bayar, Ali Gürbüz, Birgül Özbarış

Ülkede Özgür Gündem Gazetesi'nde yayınlanan ve Birgül Özbarışın yazdığı "Öcalan'ın ölüm orucu önerisini değerlendiren Kürtler devleti uyardı: Biz ölüm orucuna yatarız." başlıklı yazı nedeniyle dava açılmıştı.

Mahmut Aydıncı, Ersen Korkmaz

İskenderun'da PKK örgütü lideri Abdullah Öcalan için "sayın" ifadesinin kullanıldığı Demokratik Toplum Partisi'nin (DTP) basın toplantısını haberleştiren Demokrat İskenderun gazetesi sahibi Ersen Korkmaz ve DTP İskenderun İlçe Başkanı Mahmut Aydıncı hakkında Ceza Yasası'nın (TCK) 215. maddesi uyarınca ve "suç ve suçluyu övmek"ten dava açıldı.

Ahmet Sami Belek, Şahin Bayar

Kasım 2005 tarihinde yayınlanan Evrensel Gazetesi'ndeki "Susurluk Çözülseydi, Şemdinli Olmazdı", "Halk Böyle Uğurladı", başlıklı haberler ve DİSK, Hak-İş, KESK, Memur Sen, TMMOB, TTB ve Türk Diş Hekimleri Birliği'nin, Şemdinli olayları ile ilgili açıklamaları nedeniyle dava açılmıştı.

Enis Mazhar Taylan, Mehmet Mehdi Zana

Bu dava, haftalık "Tempo" dergisi muhabiri Enis Mazhar Tayman'ın Diyarbakır eski Belediye Başkanı Mehdi Zana ile yaptığı röportaj nedeniyle açıldı. Savcılığın hazırladığı iddianamede, röportajda "Türk-Kürt" ayrımı yapıldığı ve Doğu ve Güneydoğu'dan "Kürdistan" olarak söz edildiği belirtildi.

Ethem Dincer

Mersin 78'liler Araştırma ve Dayanışma Derneği'ne mensup atmış kişilik grubun Atatürk Caddesi'nde yapmış olduğu "Kızılderle katliamcılarını yargılasın" eylemi nedeniyle dava açılmıştı. Dernek Başkanı Ethem Dincer'e karşı açılan davanın iddianamesinde, yürüyüşte atılan "Mahir-Hüseyin-Ulaş kurtuluşa kadar savaş; Gün gelecek devran dönecek katiller halka halka hesap verecek" sloganları suçlamanın sebebini oluşturdu.

Ethem Açıkalm, Hüseyin Beyaz , Mustafa Bağççek, Cemal Doğan, Hasan Sönmez, İlhan Yeşil

"Hayata Dönüş" operasyonlarını basın açıklamasıyla protesto eden ve sorumlularını yargılanmasını isteyen, Adana İnsan Hakları Derneği (İHD) yöneticilerine karşı TCK215 ten dava açılmıştı.

Hüseyin Bektaşoğlu

21 Mart 2007 Nevruz'unda DTP Erzincan İl Başkanı Hüseyin Bektaşoğlu'na, yaptığı konuşmada Abdullah Öcalan'dan bahsederken 'Sayın' dediği için hakkında dava açılmıştı.

Sibel Bulut

Türkiye devrimci hareketi liderlerinden Deniz Gezmiş, Mahir Çayan ve İbrahim Kaypakkaya'nın mücadelesinin konu edildiği bir köşe yazısı yayınlayan haftalık Atılım Gazetesi Yazı İşleri Müdürü Sibel Bulut hakkında "suç ve suçluyu övmek" suçlamasıyla dava açıldı. Bulut, gazetede yayımlanan "İbo-Mahir-Deniz zafere kadar izinizdeyiz" başlıklı yazı nedeniyle iki yıla kadar hapis istemiyle yargılanıyor.

Ragıp Zarakolu, Cevat Düşün

Alternatif Gazetesi'nin yayın yönetmenliğini yaptığı dönemde Ragıp Zarakolu'na ve gazetesinin sahibi ve yazı işleri müdürü Cevat Düşün'e gazetesinin 16 ve 17 Ağustos 2008 tarihli sayılarında çıkan haber ve yazılar nedeniyle TCK, 125 ve 318'den dava açıldı.

Hüseyin Aykol, Ali Turgay

Haftalık YedinciGün Gazetesi'nin 10-16 Kasım 2007 tarihli nüshasında Abdullah Öcalan'dan "Kürt Halk Önderi" olarak söz edildiği için gazetesinin İmtiyaz Sahibi ve Yazışleri Müdürü Ali Turgay ile Genel Yayın Yönetmeni Hüseyin Aykol'a dava açılmıştı.

İlgili kanun maddeleri

Eski TCK 312

Bir cürmü alenen öven veya iyi gördüğünü söyleyen veya halkı kanuna uymamaya tahrik eden kimseye altı aydan iki yıla kadar hapis cezası verilir.

Sosyal sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge farklılığına dayanarak, halkı birbirine karşı kamu düzeni için tehlikeli olabilecek bir şekilde düşmanlığa veya kin beslemeye alenen tahrik eden kimseye bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

Halkın bir kısmını aşağılayıcı ve insan onurunu zedeleyecek bir şekilde tahkir eden kimseye de birinci fıkradaki ceza verilir.

Yukarıdaki fıkralarda yazılı suçlar 311 inci maddenin ikinci fıkrasında belirtilen araçlar veya şekillerle işlendiğinde verilecek cezalar bir katı oranında artırılır.

Suçu ve suçluyu övme

Yeni TCK 215. İşlenmiş olan bir suçu veya işlemiş olduğu suçtan dolayı bir kişiyi alenen öven kimse, iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Ortak hüküm

Yeni TCK 218. Yukarıdaki maddelerde tanımlanan suçların basın ve yayın yoluyla işlenmesi hâlinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır.

TCK 216

DOSYASI

Halkı kin ve düşmanlığa tahrik veya aşağılama suçu (!)

TCK 216'nın hikayesi

'Halkı kin ve düşmanlığa tahrik veya aşağılama' suçu 1926 tarih ve 765 sayılı eski TCK'da bu suç 312'inci maddede düzenlenmekteydi. 312'inci madde birçok suçun bir arada bulunduğu bir ceza maddesiydi. Bu madde içinde 'suçu övme suçu'nu, 'haklı kanunlara uymamaya tahrik suçu'nu, 'haklı kin ve düşmanlığa tahrik suçu'nu ve 'halkın bir kesimini aşağılama suçu'nu barındırıyordu.

Eski TCK'nın 312'nci maddesi aleyhine işlenen suçların kovuşturulması, Asliye Ceza Mahkemeleri'nin görev alanındaydı. 1981 yılında yani 12 Eylül Askeri Yönetimince yapılan değişiklikle madde iki fıkraya ayrıldı. Birinci fıkra 'Suçu övme'yi ikinci fıkra da 'Halkı kin ve düşmanlığa tahrik veya aşağılama'yı cezalandıracak şekilde düzenlendi. Askeri Cunta ayrıca 312'nci maddenin 2'nci fıkrasından yapılacak yargılamaları Devlet Güvenlik Mahkemeleri'nin görev alanına soktu ve 2'nci fıkranın içinde bulunan fiilin 'tehlikeli tarzda' işlenmesi suçun unsuru olmaktan çıkarıldı. Üstüne, 'tehlikeli tarzda' tahrikin yapılması halinde cezanın 1/3 oranında artırılacağı hükme bağlandı.

Madde bu haliyle, mahkum olanların hapis cezalarını çektikten sonra, kanuni neticeleri itibariyle ciddi ek mağduriyetler yaşamasına neden oldu. 312/2'nci madde mahkumları, dernek üyesi olamıyor ve üyesi iseler ayrılmak zorunda kalıyorlardı. (Örn. Akın Birdal bu nedenle İHD genel başkanlığından ayrılmak zorunda kaldı, Murat Bozlak HADEP genel başkanlığını bıraktı, Hasan Celal Güzel istifa etmemiş olsaydı YDP genel başkanlığını bırakmak zorunda kalacaktı) Yine, siyasi parti üyesi ya da yöneticisi olamayan 312/2 madde mahkumları, ayrıca milletvekili adayı, belediye başkanı, belediye meclisi üyesi adayı da olamıyor ve olmuşlarsa da görevlerinden ayrılıyorlardı. (Örn. R. Tayyip Erdoğan, Şükrü Karatepe)

2002'ye geldiğimizde Hükümet ortakları arasında gerginliğe sebep olan ve yaklaşık bir aydır ülke gündemini meşgul eden 'mini demokrasi paketi' Meclis'te kabul edildi. ANAP ve DSP muhalefetle birlikte tasarıya kabul oyu verirken, MHP ret oyu kullandı. Türk Ceza Kanunu'nun 312 ve 159'uncu maddeleri değiştirildi. Bu değişikliklerle, fıkranın eski haliyle sanığa hem hapis hem para cezası veriliyorken yeni düzenlemede para cezası kaldırıldı. Bu suça karşı sadece hapis cezası verilmesi öngörüldü. Değişiklik öncesinde suçun basit halinin oluşabilmesi için herhangi bir özel şart aranmazken artık tahrikin kamu düzeni için 'tehlikeli olabilecek' bir şekilde yapılması suçun oluşumu için yeniden bir şart haline getirildi ve doğal olarak suçun 'tehlikeli olabilecek' şekilde işlenmesi ağırlaştırma sebebi olmaktan çıkarıldı. Yani 12 Eylül Darbesi'nden önceki düzenlemeye geri dönüldü.

Haziran 2005'te ise 5237 sayılı yeni TCK yürürlüğe girdi. Eski TCK'nın 312'nci maddesinin bu hükmü, yeni kanunda 216'ncı maddede düzenlendi. Yeni kanunla eskisinden farklı olarak, suçun 'somut tehlike suçu' niteliğini vurgulamak üzere 'kamu güvenliği açısından açık ve yakın tehlike' kriteri getirildi. Yani tehlike ihtimali değil tehlikenin kendisi suçun unsuru haline geldi. Ancak bu vurgulama Türk yargısı nezdinde pek işe yaramadı. 216'ncı maddenin 2'nci fıkrasında düzenlenen suç bakımından, aşağılama fiilinin 'alenen' işlenmesi arandı. 216'ncı maddenin 2'nci fıkrasında 312/3'üncü maddeden farklı olarak, halkın alenen aşağılanmasının hangi hallerde cezalandırılacağı (sosyal sınıf, ırk, din, mezhep, cinsiyet veya bölge farklılığı) belirtildi. Eski kanunda faile 6 aydan 2 yıla kadar' hapis cezası verileceği belirtilmiş olmasına karşın, 216'ncı maddenin 2'nci fıkrasında suçun işlenmesi halinde 6 aydan 1 yıla kadar hapis cezası öngörüldü, böylece cezanın üst sınırında indirime gidildi. Eski TCK'nın 312/3'üncü maddesinde öngörülen 'insan onurunu zedeleme' unsuru yeni Kanununun 216/2'nci fıkrasında yer almadı.

TCK 216 ne işe yarar?

Bu ceza maddesi yeni haliyle üç suç türünü içinde barındırmaktadır ve her biri ayrı fıkralarda düzenlenmiştir:

- 1- Halkın bir kesimini, diğer bir kesimi aleyhine kin ve düşmanlığa tahrik
- 2- Halkın bir kesimini alenen aşağılamak
- 3- Halkın bir kesiminin benimsediği dini değerleri alenen aşağılamak

Halkı kin ve düşmanlığa tahrik veya aşağılama suçu, ceza hukukunda ‘soyut tehlike suçu’ olarak tanımlanan bir suçtur. Yani, tahrik fiili sonucu bir suçun işlenmesi veya bir karışıklığın, olayın olması aranılmaksızın suç oluşmaktadır ve kamu düzenini sağlaması bu yasa maddesinin ana amacıdır.

Bu ceza normu, TCK’da bulunan Türklüğü, Cumhuriyeti, Devletin kurum ve organlarını aşağılama (TCK 301), Halkı askerlikten soğutma (TCK 318) gibi mutlak olarak ifade özgürlüğünü yok eden suçlarla aynı nitelikte değildir. Evet, TCK 216, ifade özgürlüğünün sınırlandırılması için düzenlenmiştir ancak, sınırlandırma kriterlerinde uluslararası normlara dikkat edilmiştir. Son halinde eksikler olsa da yasa maddesi yukarıda bahsedilen evrim sürecinin en özgürlükçü ve demokratik noktasındadır.

TCK 216’daki ifade özgürlüğü sorunlarına değinmek, uygulayıcıların 216’yı nasıl anladıklarını ve kullandıklarını irdelemek gerekirse:

Maddedeki aksaklıklar

Kanunilik

12 Eylül Rejimi'nin bu suçun bir unsuru olmaktan çıkardığı, hatta ağırlaştırma nedeni saydığı 'tehlikeli olabilecek' bir şekilde suçun işlenmesi kriterinin, 2002'de tekrar yasaya alındığını yukarıda belirtmiştik. 2002'de yapılan bu düzenleme olumlu olsa da Türkiye'de önce savcılar, ardından hakimler ve son noktada da yüksek yargı, suç unsurlarındaki bu belirsizliği (kanunilik ilkesine aykırılık) ifade özgürlüğünün aleyhine yorumladılar ve maddenin alabildiğine geniş kullanımının önünü açtılar.

2005 değişiklikleriyle ise maddede yer alan suç unsurları en azından birinci fıkroda somutlaştırıldı. Amerikan Federal Yüksek Mahkemesi'nin geliştirdiği 'yakın ve açık tehlike' kavramı yardıma çağırıldı ve tehlike ihtimali yerine, tehlikenin kendisi suç unsuru haline getirildi. Suçun unsurları, birinci fıkra açısından yargıcın tereddüdüne yer vermeyecek kadar açık hale getirildi. Ancak, ikinci fıkra "*Halkın bir kesimini, sosyal sınıf, ırk, din, mezhep, cinsiyet veya bölge farklılığına dayanarak alenen aşağılayan kişi, altı aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır*" şeklinde düzenlendi. Yani maddenin ikinci fıkrasında 'açık ve yakın tehlike' kriteri hiç kullanılmadı, soyutluk, yani kanunilik ilkesinin ihlali, devam etti. Ayrıca dini değerlerin aşağılanmasının düzenlendiği üçüncü fıkroda da 'fiilin kamu barışını bozmaya elverişli olması' suç unsuru olarak belirtilerek önceki soyut düzenleme korundu.

'Halkı kin ve düşmanlığa tahrik' ile 'Halkın bir kesimini aşağılamayı' suç unsurları açısından farklılaştırma anlaşılabilir bir düzenleme değildir. Uygulayıcıların maddeyi ifade özgürlüğü aleyhine kullanabileceği/kullandığı gözetilerek 'yakın ve açık tehlike'nin doğmuş olması şartı ikinci fıkra için de gereklidir. Üçüncü fıkra ise biraz sonra açıklanacak nedenlerle yürürlükten kaldırılmalıdır.

Bir suçta iki kanun maddesi

Düşünceleri açıklarken kullanılan ifadelerin halkın bir kesimi tarafından olağan karşılanırken diğer bir kesimince aşağılama olarak algılanmasının her zaman mümkün olduğunu bir kenara bırakacak olursak, TCK 216/3'ün (Dini değerleri aşağılamak) getirdiği düzenleme, bir yönüyle zaten aynı yasanın 125'inci maddesinin 3'üncü fıkrasının (b) bendinde hakaret suçunun ağırlaştırma sebebi olarak düzenlenmiştir. Bu bentte “*Hakaret suçunun, Dinî, siyasî, sosyal, felsefi inanç, düşünce ve kanaatlerini açıklamasından, değiştirmesinden, yaymaya çalışmasından, mensup olduğu dinin emir ve yasaklarına uygun davranmasından dolayı, işlenmesi hâlinde, cezanın alt sınırı bir yıldan az olamaz*” denilerek bireylere mensup oldukları dine ait değerlerin aşağılanması suretiyle yöneltilen hakaretler madde korumasına alınmıştır. Bu nedenle 216'ncı madde ile ceza kanunu sistematığına uymayan farklı bir koruma getirmenin anlamı bulunmamaktadır.

Korunan toplum kesimleri

Yeni TCK 216'da ‘Halkın sosyal sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge bakımından farklı özelliklere sahip bir kesimi’ denilerek madde korumasında olan gruplar belirlenmiştir. Madde, bu haliyle eşcinselleri, ateistleri veya komünistleri vb. korumamaktadır. Maddeyle bu kesimlere koruma sağlanmaması manidardır. Maddenin ikinci fıkrasında ‘cinsiyet’ sözcüğü yer alsada bununla sadece ‘erkek ve kadın’ın amaçlandığı açıktır. Madde metnine ‘cinsel yönelim’ ibaresi eklenmelidir. Ayrıca her iki fıkraya da ‘siyasi veya felsefi görüş’ eklenmeli ve korunacak toplum kesimleri tüketilmeye çalışılmalıdır. Madde bu haliyle uluslararası standartlara ve Anayasa'nın eşitlik ilkesine aykırıdır. Bunlardan başka, Türkiye'nin de taraf olduğu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Birleşmiş

Milletler Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nde belirtildiği gibi, yeni bir statünün doğabileceği gözetilerek, 'cinsel yönelim', 'siyasi veya felsefi görüş' ibareleri eklendikten sonra 'herhangi bir benzer başka durum' ibaresi kullanılmalıdır.

Yargıdaki aksaklıklar

TCK 216 açısından ifade özgürlüğü sorunu esasen Türk yargısının maddeyi uygulayışından kaynaklanmaktadır. Bu suç için yapılması gereken, savcının yapılan konuşma ya da yazılan metinde halkı kin ve düşmanlığa tahrik olup olmadığına bakması, eğer var olduğuna kanaat getirirse bir de kamu düzenini bozmaya elverişli olup olmadığını değerlendirmesidir. Yargıcın da tabii bu kriterleri gözeterek karar vermesi gerekmektedir. Ancak, uygulamada bu madde sadece mevcut siyasal sisteme muhalif olanlara karşı, kriterler gözetilmeden işletilmektedir. Madde, toplumda var olan grupları korumak ve çatışmayı önlemek için değil sisteme uymayanları cezalandırmak için araç olarak kullanılmaktadır. Bu noktada vereceğimiz iki örnek yargının TCK 216'yı nasıl kullandığını gözler önüne serecektir.

1- Bolu Express Gazetesi yazarı Işın Erşen, Ekim 2007'de yayınlanan yazısında DTP'li vekil ve belediye başkanlarının isimlerini tek tek sıralamış ve 'ölen her asker için bir cinayet' çağrısında bulunmuştu. Erşen yazısında,

"Yüce Türk Ulusu, işte karşında düşmanın. PKK bölücü terör örgütüdür, onun mensupları da vatan hainidir' demedikten sonra bunların topu Türk düşmanı olarak bundan sonra 'sivil yurtsever' unsurların hedefi olacaktır. Kahpece pusu kuran dağdaki teröristin peşinde koşmaktansa üç-beş mikrobu temizleyip bundan sonra bir bizden, beş sizden, tamam mı, devam mı? demek gerekir. Bunu yapacak ve diyebilecek yurtsever unsurlar da çıkar elbet. Toplumun arzusu, yoğun olarak bu yöndedir. Bundan böyle şehit edilen her güvenlik görevlisine karşın, bunlardan birinin aynı

kaderi paylaşması toplumun çoğunluğunun isteği haline gelmiştir. Artık kangren olmuş uzuv veya uzuvların kesilip atılma zamanı gelip geçmiştir."

demişti. Erşen'in eylemi savcı tarafından 'düşünce özgürlüğü' olarak değerlendirildi ve takipsizlik kararı verildi. Belki de savcı burada 'açık ve yakın bir tehlike' görmediği için bu kararı verdi ancak bu örnekte dava açılmamışsa aşağıdaki gibi neden açıldı?

2- Radyo Dünya genel yayın yönetmeni Mehmet Arslan, Kasım 2007'de 'Keçe Kurdan' adlı Kürtçe müzik parçasını radyosunda yayımladı. Parçanın Türkçe tercümesi:

Kızlar kalkın sesinizi duyurun dünyaya
Zor şeyler de bekliyor sizi yukarılarda
Kadınlar artık öndeler ve okuyorlar çünkü
Artık kılıcın yerini kalem aldı
Kızlar biz istiyoruz ki bizimle aydınlığa gelin
Kızlar biz istiyoruz ki bizimle savaşa gelin
Evet, biz Kürt kızlarıyız
Aslanız canlıyız erkeklerin umuduyuz
Biz Kürtlerin gülüyoruz
Cahillerin derdinden başkaldırdık
Başını kaldır Kürt kızı
Kalbim yüreğim eridi
Hani yurt hani özgürlük
Hani biz yetimlerin annesi

Sadece bu şarkıyı yayınladığı için Arslan hakkında TCK 216'dan dava açıldı. Dava açılmasından kısa bir süre sonra, aynı şarkıyı Ajda Pekkan, Aynur Doğan'la birlikte seslendirdiğinde ise hoşgörü rüzgarları esti. Mehmet Aslanı mahkemelerde sürdüren yargı, Ajda Pekkan'a ilişmedi.

İşte bu iki örnekten de çok iyi anlaşılıyor ki ne kadar iyi yasalar üretilirse üretilsin hakimler ve savcılar demokrasiye sahip çıkmadığı sürece bir ülkede demokrasi gerçekleşemez, ve ifade özgürlüğü tam olarak kullanılamaz.

TCK 216 kurbanlarından aklımıza gelenler

Baskın Oran (Akademisyen)
İbrahim Özden Kaboğlu (Akademisyen)
Hasip Kaplan (Politikacı)
Osman Baydemir (Politikacı)
Ethem Dinçer (Aktivist)
Aydın Budak (Politikacı)
Hilmi Aydoğdu (Politikacı)
Hamza Türkmen (Yazar)
Mehmet Pamak (Yazar)

Ömer Aybar (Gazeteci)
Gülcan Bahtiyar (Gazeteci)
Leyla Zana (Politikacı)
Murat Yitik (Politikacı)
Mehmet Nuri Güneş (Politikacı)
Temel Demirer (Yazar)
Erol Karaarslan (Yayıncı)
Mehmet Arslan (Radyocu)
Deniz Tursun (Gazeteci)

Bu insanlar ne yapmıştı?

Baskın Oran, İbrahim Özden Kaboğlu

Başbakanlık İnsan Hakları Danışma Kurulu'nda (BİHDK) görevliken, 'Türkiyelilik' üst kimliğini öneren 'Azınlık Hakları ve Kültürel Haklar Çalışma Grubu Raporu'nu hazırlayan kurul başkanı Prof. İbrahim Kaboğlu ve Prof. Baskın Oran hakkında dava açıldı.

Osman Baydemir

Tempo dergisine PKK lideri Öcalan'ın tecridiyle ilgili konuşan Diyarbakır Büyükşehir Belediye Başkanı Osman Baydemir hakkında dava açıldı.

Hasip Kaplan

'Flash TV' adlı televizyon kanalındaki "Alternatif" adlı programa katılan avukat Hasip Kaplan'a programdaki konuşmalarından dolayı dava açıldı.

Hilmi Aydoğdu

"Kerkük'e yapılan saldırıyı Diyarbakır'a yapmış sayarız" sözleri nedeniyle tutuklanan DTP Diyarbakır İl Başkanı Hilmi Aydoğdu hakkında, 'halkı kin ve düşmanlığa alenen tahrik etmek' suçundan üç yıla kadar hapis cezası istemiyle dava açıldı.

Temel Demirer

20 Ocak 2007'de Hrant Dink'in öldürülmesini protesto etmek için Yüksel Caddesi İnsan Hakları Anıtı önünde toplanan yaklaşık 800 kişiye konuşan ve "Bu ülkede Ermeni soykırımı olmuştur" diyen yazar Temel Demirer hakkında, Ankara Emniyet Güvenlik Şube Müdürlüğü'nün suç duyurusunun ardından, dava açıldı. Demirer, halkı kin ve düşmanlığa alenen tahrik ettiği ve Türkiye Cumhuriyeti'ni alenen aşağıladığı iddiasıyla yargılandı.

Leyla Zana, Murat Yitik, Mehmet Nuri Güneş

Kapatılan DEP'in eski milletvekili Leyla Zana hakkında, DTP'nin Iğdır'da düzenlediği 'Bin Umut' mitinginde söylediği 'Kürdistan eyalet sistemini kur' sözleri nedeniyle Iğdır Asliye Ceza Mahkemesi'nde dava açıldı. Zana, TCK'nın 216'ncı maddesi uyarınca 'halkı kin ve düşmanlığa tahrik etmek' suçundan 1 yıldan 3 yıla kadar hapis istemiyle yargılanıyor. Aynı mitinge katılan DTP Iğdır İl Başkanı Murat Yitik ile eski DTP İl Başkanı Mehmet Nuri Güneş hakkında da 'Seçim kanununa muhalefet etmek' suçundan 6 aydan 1 yıla kadar hapis cezası istendi.

Erol Karaarslan

Richard Dawkins'ın Tanrı Yanılgısı adlı kitabını Türkçeye çevirip yayınlayan Kuzey Yayıncılık sahibi Erol Karaarslan'a, Ali Emre Bukağılı adlı kişinin Şişli Adliyesine yaptığı suç duyurusunun ardından, 'Halkı kin ve düşmanlığa tahrik' suçlamasıyla dava açıldı. İddianameye göre, "Yazar Richard Dawkins'ın Tanrı Yanılgısı isimli kitapta Allah'a, Dinimize, Hristiyanlığa ve Musevilığe çirkin ve seviyesiz hakaret ve iftiralarda bulunduğu savunularak, söz konusu kitabın yayınının engellenmesi, dağıtımının yasaklanması, TCK 216/1 ve TCK 216/3 kapsamında sorumluların cezalandırılması talep edildi.

Mehmet Arslan

Radio Dünya genel yayın yönetmeni Mehmet Arslan'a 13.11.2007 saat 14.20-16.00 satleri arasında yayınlanan "Keçe Kurdan" adlı müzik parçasında geçen sözler nedeniyle ve ayrıca 16 Ekim 2007'de Şivan Perwer'in sesinden yayınlanan Kürtçe 'Mihemedo' türküsünde geçen sözler nedeniyle halkı kin ve düşmanlığa tahrik ettiği gerekçesiyle dava açıldı.

Ethem Dinçer

Mersin Cumhuriyet Savcılığı, "1 Mayıs 1977 katliamı dosyası açılış" başlığıyla yaptığı basın açıklaması nedeniyle, Mersin 78'liler Araştırma ve Dayanışma Derneği Başkanı Ethem Dinçer hakkında, "Halkı kin ve düşmanlığa tahrik" ve "Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, organ ve kurumlarını tahkir" iddiasıyla dava açtı.

Aydın Budak

Newroz'da yaptığı konuşma nedeniyle Cizre Belediye Başkanı Aydın Budak hakkında "suç ve suçluyu övmek" ve "halkı kin ve düşmanlığa tahrik" suçlamasıyla dava açıldı. Cizre Cumhuriyet Başsavcılığı'nca hazırlanan iddianamede, Budak'ın Newroz etkinliği sırasında Kürtçe olarak yaptığı konuşmada, "Merhaba İmralı, Newroz'un kutlu olsun" diyerek, Öcalan'ın Newroz'unu kutladığı belirtildi. Ayrıca, "Şüphelinin yaptığı konuşma bir bütün olarak ele alındığında, konumu, açıklama ve yorumların içeriği, yapıldığı ortam ve hitap edilen toplum kesiminin davranışları itibariyle konuşmanın düşünce ve ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilmesinin mümkün olmadığı" ifade

Hamza Türkmen, Mehmet Pamak

Bu dava, 'Kemalizm, Laiklik ve Şehidlik' adlı kitabın yazarı İLKAV Başkanı Mehmet Pamak ve yayıncı Hamza Türkmen'e karşı TCK 216 "Halkı kin ve düşmanlığa tahrik" suçlamasıyla açıldı.

İlgili kanun maddeleri

Eski TCK Madde 312

Bir cürmü alenen öven veya iyi gördüğünü söyleyen veya halkı kanuna uymamaya tahrik eden kimseye altı aydan iki yıla kadar hapis cezası verilir.

Sosyal sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge farklılığına dayanarak, halkı birbirine karşı kamu düzeni için tehlikeli olabilecek bir şekilde düşmanlığa veya kin beslemeye alenen tahrik eden kimseye bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

Halkın bir kısmını aşağılayıcı ve insan onurunu zedeleyecek bir şekilde tahkir eden kimseye de birinci fıkradaki ceza verilir.

Yukarıdaki fıkralarda yazılı suçlar 311 inci maddenin ikinci fıkrasında belirtilen araçlar veya şekillerle işlendiğinde verilecek cezalar bir katı oranında artırılır.

Halkı kin ve düşmanlığa tahrik veya aşağılama

Yeni TCK Madde 216

Halkın sosyal sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge bakımından farklı özelliklere sahip bir kesimini, diğer bir kesimi aleyhine kin ve düşmanlığa alenen tahrik eden kimse, bu nedenle kamu güvenliği açısından açık ve yakın bir tehlikenin ortaya çıkması halinde, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Halkın bir kesimini, sosyal sınıf, ırk, din, mezhep, cinsiyet veya bölge farklılığına dayanarak alenen aşağılayan kişi, altı aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Halkın bir kesiminin benimsediği dinî değerleri alenen aşağılayan kişi, fiilin kamu barışını bozmaya elverişli olması hâlinde, altı aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Ortak hüküm

Yeni TCK 218. Yukarıdaki maddelerde tanımlanan suçların basın ve yayın yoluyla işlenmesi hâlinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır.

TCK 222

DOSYASI

Şapka ve Türk Harfleri kanununa muhalefet suçu (!?)

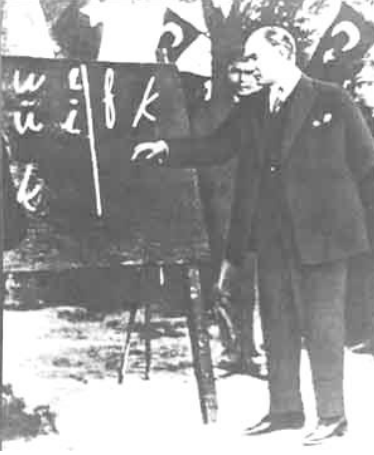
TCK 222'nin hikayesi

Yeni TCK yürürlüğe girmeden önce uygulanan Ceza Kanunu'nda cürüm ve kabahat ayrımı vardı. İşte, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk kanunlarından olan 25 Kasım 1925 tarihli ve 671 sayılı Şapka İktisası Hakkında Kanun ve 1 Kasım 1928 tarihli ve 1353 sayılı Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun'la getirilen yükümlülükler aykırı fiillerin cezalandırılması önceleri eski TCK'nın kabahatler bölümündeki 526'ncı maddenin göndermesiyle sağlanıyordu. Bu maddenin birinci fıkrası yetkili makamların emirlerine itaatsizliği, ikinci fıkrası ise bahsettiğimiz kanunlara aykırı eylemleri cezalandırıyordu ve bu kanunlara *'muhalif hareket edenler iki aydan altı aya kadar hafif hapis veya bin liradan beş bin liraya kadar hafif para cezasıyla cezalandırılır'* denilerek, yargıca vereceği ceza açısından seçenek sunuyordu.

Yeni TCK'da cürüm-kabahat ayrımı yapılmadı. TCK'nın ilk tasarısında eski kanunda kabahat olan bu fiil, 222'inci maddede suç olarak düzenlenmiş ve verilecek cezanın sınırları arttırılmıştı. Tasarıya göre bu kanunlara aykırı hareket edenlere 3 aydan 1 yıla kadar hapis cezası verilmesi öngörülüyordu. Ancak Muhalefet'in itirazı üzerine ceza sınırları geri çekildi. Yeni TCK'nın 222'nci maddesindeki düzenleme ile bu kanunların getirdiği yasaklara ve yükümlülükler aykırı hareket etmenin cezası 2 aydan 6 aya kadar hapis cezası olarak kalırken, para cezası alternatif madde metninden çıkarıldı. Zira 2005 TCK değişikliğinde bu suç açısından yapılan tek değişiklik buydu.

Ayrıca eski kanundaki gibi madde metninde çeşitli kanun adları belirtilmek suretiyle, bu kanunların içeriğine genel nitelikte bir yollamada bulunuldu. Bu şekildeki soyut suç tanımları, suçta 'kanunilik' ilkesi ve özellikle 'belirlilik' ilkesine aykırılık oluşturmaya devam etti.

TCK 222 ne işe yarar?

Osmanlı'dan Türkiye Cumhuriyeti'ne geçiş tam da Mustafa Kemal Atatürk'ün tasarladığı gibi bir anda ve tepeden bir darbeyle yapıldı. Bu darbe siyasal, sosyal ve ekonomik hayatta ciddi değişimler öngörüyordu. Cumhuriyet'in kuruluş dönemlerinde, yeni bir toplum oluşturma projesi dahilinde şapka, kıyafet, harf, uluslar arası ölçülerin kabulü, lakap ve unvanların kaldırılması, soyadı gibi konularda keskin değişiklikler yapıldı. Yaklaşık 80 yıl önce yapılan bu

değişiklikleri korumak adına, değişikliklere uymamak cezai müeyyidelere bağlandı ve bu müeyyideler günümüze kadar kendini korudu.

Doğal olarak, değişen hayat, 80 yıl önce yeni bir toplum yaratmak için getirilen katı kuralları kendiliğinden çiğnedi. Kuralların birçoğu uygulanamaz hale geldi ve kuralları uygulamayana ceza öngören yasa maddeleri de kendiliğinden kadük kaldı. Ancak yargı, mevcudiyetini korusa da günlük hayatta uygulanması mümkün olmayan bu kanunları, istediğini cezalandırabilmek için araç olarak kullanmaya başladı ve 80 yıl önce yeni bir devlet oluşumu için getirilen kurallar, yeni yasaklar yaratmak için kullanıldı, kullanılıyor.

TCK 222'nin ifade özgürlüğü açısından sorun yaratan özelliği de budur. 80 yılı devirmiş Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkındaki Kanun, Ceza Kanunu'nun da yardımıyla dili yasaklamaya bahane olmaktadır. Türk Harfleri Kanunu'nun 2'nci maddesinde "*Bu Kanunun neşri tarihinden itibaren Devletin bütün daire ve müesseselerinde ve bilcümle şirket, cemiyet ve hususi müesseselerde*

Türk harfleriyle yazılmış olan yazıların kabulü ve muameleye konulması mecburidir.” denilerek Türk alfabesinde yer almayan herhangi bir harfin, resmi veya özel ilişkilerde kullanılması yasaklanmıştır ancak günümüzde bu düzenleme hayatın dışında kalmıştır. Ancak, yasayı kullanmakta ısrarlı olan yargının son dönemde parlayan yıldızı, 1928 tarihli ‘Türk Harfleri Kanunu’ olmuştur. Amacının adaleti sağlamak değil de farklı dilde düşünen, konuşan ve yazanı cezalandırmak olduğunu düşündürten yargı, Başbakan’a Kürtçe mektur yazanı, mahkemeye Kürtçe savunma yapanı, gazetedeki köşe yasında ‘W’ harfini kullananı, Kürtçe hikayeler yayımlayanı, Kürtçe tebrik kartı göndereni vb. yargılamış ve hatta ceza vermiştir. Kürtçede yer alan W, Q, X harfleri bu yargılamaların dayanağını oluşturmuş ancak tüm yazışmalarında isimlerini kullanan Akbank’ın ‘Axess’ kredi kartı, ‘Taxim Hill’ oteli, ‘BiletX’ gibi ticari kuruluşların sorumlularına karşı hiçbir zaman TCK 222 işletilmemiştir. Ayrıca, Şapka Kanunu’nun birinci maddesinde Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri dahil, bütün kamu görevlilerinin, ‘şapka giymek mecburiyeti’ vardır denilmesine ve TCK 222’de buna uymayanı cezalandırmasına rağmen, onyıllardır şapka takmayan memurlara dava açılmamıştır!

Yargının objektiflikten uzak olan bu tutumu hukuk mantığıyla açıklanamayacak kadar siyasidir. Yasakoyucunun ömrünü doldurmuş iki kanunu TCK’da korumaya devam etmesi, özellikle Kürtçe’ye ilişkin inkar ve yasak geleneğinin varolması ve diğer alanlarda dil yasaklarının sürüyor olması yargıçların, TCK 222’yi Kürtçeyi cezalandırmak için kullanabilmesini sağlamıştır.

Türkiye’de geçmişi 1920’lere kadar dayanan, 1980 askeri darbesi sonrası daha katı bir şekilde uygulanan ve ‘Türkçe konuş, çok konuş’ sloganlarıyla pekiştirilen ‘etnik dil’ yasağının TCK 222’den başka hangi alanlarda uygulandığını görmek yargının algısını daha iyi anlamak için faydalı olacaktır:

Türkiye’de dil nasıl yasaklandı, yasaklanıyor?

12 Eylül ile gelen yasak

Askeri darbe ile gelen 1982 Anayasası’nın 26’ncı (*Düşüncelerin açıklanmasında ve yayılmasında kanunla yasaklanmış herhangi bir dil kullanılamaz*) ve 28’inci (*Kanunla yasaklanmış herhangi bir dilde yayım yapılamaz*) maddeleri, yaklaşık bir yıl sonra, yine cunta tarafından çıkarılan

2932 sayılı yasa ile ete kemiğe büründü. 2932 sayılı “*Türkçeden Başka Dillerin Kullanımı Hakkındaki Yasa*”, ‘Milletin bölünmez bütünlüğü’nü dil bağlamında korumayı istemenin, demokrasiyi nasıl sakatlayabileceğinin en somut örneği oldu. Yasa, 2’nci maddesinde “*Türk Devleti tarafından tanınmış bulunan devletlerin birinci resmi dilleri (Yasanın yapıldığı dönemde Irak’da Kürtçe ikinci resmi dildi.) dışındaki herhangi bir dille düşüncelerin açıklanması, yayılması ve yayınlanması yasaktır.*” diyerek Kürtçeyi yasakladı; 3’üncü maddesinde ise “*Türk Devleti vatandaşlarının anadili Türkçedir.*” diyerek Türkiye’de anadilini bilmeden yaşayan milyonlarca vatandaşın bulunduğu izlenimini yarattı. O dönemde varlığı bile reddedilen bir milletin, doğal olarak varlığı reddedilen dilini, o dilin adını bile ağza almadan yasaklamanın dahiyane yolunu içeren bu yasa 1991’de yürürlükten kaldırıldı. Anayasa’nın 26 ve 28’inci maddeleri ise Ekim 2001’de Anayasa’dan çıkarıldı. Ancak, tüm vatandaşların anadilinin Türkçe olduğu anlayışını yansıtan 42. madde (*Türkçeden başka hiçbir dil, eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına anadil olarak okutulamaz ve öğretilemez*) hala yürürlükte.

İstedigin adı koyamazsın

1587 sayılı Nüfus Kanunu'nun 16'ncı maddesi (... *Ancak, milli kültürümüze... uygun düşmeyen adlar... konulamaz*) ana-babaların çocuklarına istediği adı koymalarına yıllar boyu engel oldu. 1972 tarihli bu kanunun 16'ncı maddesi Haziran 2003'te kabul edilen altıncı AB uyum paketi ile "*Ancak ahlak kurallarına uygun düşmeyen veya kamuoyunu inciten adlar konulamaz*" şeklinde değiştirildi. Bununla birlikte, AB uyum yasasında yeri olmadığı halde, Reformları İzleme Grubu "*Türk alfabesine uygun yazılması şartıyla*" koşulunu getirdiği için, İçişleri Bakanlığı tarafından valiliklere gönderilen genelge sonucu Q, W ve X gibi harfleri içeren adların konulmasına halen engel olunuyor.

Siyasette dil yasağı

Halen yürürlükteki Siyasi Partiler Kanunu Madde 43/3'e göre "*Aday adayları, mensup oldukları partinin programı, büyük kongresinin ve yetkili merkez organlarının kararları ile partinin seçim bildirisi dışında, milli, mahalli yahut mesleki çapta herhangi bir vaadde bulunamazlar ve Türkçe'den başka dil ve yazı kullanamazlar.*" Madde 81'e göre ise siyasi partiler "*Tüzük ve programlarının yazımı ve yayınlanmasında, kongrelerinde, açık veya kapalı salon toplantılarında, mitinglerinde, propagandalarında Türkçe'den başka dil kullanamazlar; Türkçe'den başka dillerde yazılmış pankartlar, levhalar, plaklar, ses ve görüntü bantları, broşür ve beyannameler kullanamaz ve dağıtamazlar; bu eylem ve işlemlerin başkaları tarafından da yapılmasına kayıtsız kalamazlar. Ancak, tüzük ve programlarının kanunla yasaklanmış diller dışındaki yabancı bir dile çevrilmesi mümkündür.*" Bu yasa ifadelerinin tümü dil yasağının siyasi faaliyetlerde de devam ettiğini gösteriyor.

Dil yasağı uluslar arası hukuka aykırıdır, Çünkü:

Anayasa, Ceza Kanunu, Siyasi Partiler Kanunu ve Türk Harfleri Kanunu gibi yasalar, dil yasağını çeşitli biçimlerde hala bünyesinde barındırıyor. Anayasanın 90/5'inci maddesi ise bir uluslararası sözleşme hükümlerinin iç hukuk kurallarıyla çatışması halinde uluslararası sözleşme hükümlerinin esas alınacağını açıkça ifade etmektedir. Türkiye'nin taraf olduğu Lozan Antlaşması'nın 39'uncu ve Birleşmiş Milletler Siyasi ve Medeni Haklar Sözleşmesi'nin 27'nci maddesi bütün etnik grupların kendi dillerini her alanda kullanma hakkı olduğunu belirtir:

BM Siyasi ve Medeni Haklar Sözleşmesi

Azınlıkların korunması

Madde 27- Etnik, dinsel veya dilsel azınlıkların bulunduğu bir Devlette, böyle bir azınlığa mensup bulunan kişiler grubun diğer üyeleri ile birlikte toplu olarak kendi kültürel haklarını kullanma, kendi dinlerinin gereği ibadeti etme ve uygulama veya kendi dillerini kullanma hakları engellenmez.

Lozan Antlaşması

Madde 39/4- Herhangi bir Türk uyruğunun, gerek özel gerekse ticaret ilişkilerinde, din, basın ya da her çeşit yayın konularıyla açık toplantılarında, dilediği bir dili kullanmasına karşı hiçbir kısıtlama konulmayacaktır.

Madde 39/5- Devletin resmi dili bulunmasına rağmen, Türkçe'den başka bir dil konuşan Türk uyruklarına, mahkemelerde kendi dillerini sözlü olarak kullanabilmeleri bakımından uygun düşen kolaylıklar sağlanacaktır.

Sonuç

Görüldüğü gibi Türkiye'deki en muteber uluslararası sözleşmelerden bir olan Lozan Anlaşması'nda dahi dil serbesliğine ilişkin hükümler varken, hem siyasi hem de sosyal arenada dil yasağı (özellikle Kürtçe için) devam etmektedir. Günümüz hayatının gereklerinin dışında kalan bu türden yasaklar, savcılarının ve yargıçların dayatması ve direktmesi ile sürmekte; demokratik ve çoğulcu toplumun gerekleri alaşağı edilmektedir.

80 yıllık yasaların, topluluğun ihtiyaçlarını karşılayamayacağı ortadayken bu düzenlemelerin korunması ise açıkça yargıya 'sevmediğini cezalandırabilirsin açık çeki' vermekten başka bir şey değildir. Çatışmanın ya da suçun derinlerine inme geleneği olmayan yargı da cezalandırma aracını her seferinde mahkumiyetlerle kullanmaktadır.

Bu nedenlerle Şapka İktisası Hakkında Kanun, Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun ve nihayetinde bu kanunlara aykırı fiilleri cezalandıran TCK 222, hem uluslararası yükümlülüklerin yerine getirilmesi hem de çağdaş yaşamın gereği olan çoğulculuğun sağlanabilmesi için tümenden kaldırılmalıdır.

TCK 222 kurbanlarından aklımıza gelenler:

Mahmut Alınak (Politikacı)
Mehdi Tanrikulu (Yayıncı)
Kıyasettin Aslan (Sendikacı)
Osman Baydemir (Politikacı)

Abdullah Demirbaş (Politikacı)
Zülfü Atlı (Belediyeçi)
Mehmet Denli (Belediyeçi)
Zülküf Karatekin (Politikacı)

Bu insanlar ne yapmıştı?

Mahmut Alnak

Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'a, Kars'ın sorunlarını içeren Kürtçe yazılmış dilekçe gönderen, eski DEP Milletvekili ve DTP Kars İl Başkanı Mahmut Alnak'ın, Türk Harflerinin Kabulü Kanunu'na muhalefet suçundan yargılanması istemiyle dava açtı. Bu dava, Yargıtay Başsavcılığı'nın DTP'nin kapatılması istemiyle açtığı davanın 141 gerekçesi arasında da verildi.

Mehdi Tanrıkulu

Kürtçe dilekçeyle suç duyurusunda bulunduğu gerekçesiyle 5 ay hapis cezasına mahkum olan Tevni Yayınları'nın sahibi Mehdi Tanrıkulu hakkında, yargılama sırasında da Kürtçe savunma dilekçesi verdiği için başka bir dava açıldı.

Mehdi Tanrıkulu

Yargılanmalarında sözlü veya yazılı ifadelerinde anadili olan Kürtçe'yi kullanan Tevni Yayıncılık'ın sahibi Mehdi Tanrıkulu, İstanbul Cumhuriyet Savcısı Nazmi Okumuş hakkında suç duyurusunda bulundu. Kürtçe kaleme alınan ve Haimler Savcılar Yüksek Kuruluna gönderilen dilekçe gerekçe gösterilerek Tanrıkulu'na "Türk Harfleri Kanunu'na muhalefet"ten dava açıldı. "Sanığın suç işleme konusundaki ısrarlı ve pervasız tutumu ve böylece belirlenen kastın yoğunluğu, geçmiş mahkumiyet durumu da dikkate alınarak bireyselleştirilen cezanın, yasada öngörülen en üst sınırdan uygulanması sonucuna varılmıştır" diyen hakim, Tanrıkulu'nu 6 ay hapis cezasına çarptırdı. Tanrıkulu'nun cezasını mahkemeye karşı saygılı tutumu nedeniyle 5 ay hapis cezasına indiren hakim, sanığın mahkemeye verdiği dilekçe ile aynı suçu tekrar işlediği konusunda gereğinin yapılması için İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığına suç duyurusunda bulunulmasını kararlaştırdı.

Osman Baydemir, Abdullah Demirbaş, Zülfü Atlı, Mehmet Denli

Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığınca hazırlanan iddianamede, sanıklardan Belediye Başkanı Baydemir, Büyükşehir Belediyesi İdari Mali Daire Başkanı Zülfü Atlı, Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Turizm Müdürü Mehmet Denli ve Eski Sur Belediye Başkanı Abdullah demirbaş'ın TCK'nın "Türk Harflerinin Kabulü ve Tatbiki Hakkındaki Kanun'un koyduğu yasaklara aykırı hareket etmek" ve "görevi kötüye kullanmak" suçlarından yargılanmaları istenildi. Sanıklar, içinde Türkçe-Kürtçe hikayeler bulunan bir kitabı ve organ bağışına ilişkin bir bildiriyi bastırıp dağıttığı için yargılandı.

Osman Baydemir

Diyarbakır'da 2007 yılında billboardlara Kürtçe "Sersale We Proz Be" (Yeni Yılımız Kutlu Olsun) yazılı afişler astırđıđı için Diyarbakır Büyükşehir Belediye Başkanı Osman Baydemir hakkında Türk Harfleri'nin Kullanılması Hakkındaki Kanunu'na muhalefetten Diyarbakır 5. Asliye Ceza Mahkemesi'nde dava açıldı.

Kiyasettin Aslan

KESK'e bağlı Büro Emekçileri Sendikası Kilis İl Temsilcisi Kiyasettin Aslan hakkkında yerel Huduteli ve Kent gazetelerindeki yazılarında "w" harfini kullandığı gerekçesiyle Kilis Sulh Ceza Mahkemesi'nde dava açıldı. Aslan için 1 ila 3 yıl arasında hapis cezası istendi. İddianamede, Aslan'ın 2007 Newroz kutlamaları kapsamında yazdığı, "Ateş ve demir" ve "Newroz ateşi hiç sönmesin" başlıklı yazılarında "w" harfini birçok kere kullanarak "Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanuna Muhalefet" suçunu işlediği belirtildi.

Zülküf Karatekin

Diyarbakır Kayapınar Belediye Başkanı Zülküf Karatekin hakkında Kayapınar Bölgesi'nde asılan 'Bayramınız Kutlu olsun' yazılı Kürtçe-Türkçe mahyalar ile billboardlara asılan 'Sersala we proz be' afişleri nedeniyle, TCK 222'den dava açıldı.

İlgili kanun maddeleri

Şapka ve Türk harfleri

TCK Madde 222

25.11.1925 tarihli ve 671 sayılı Şapka İktisası Hakkında Kanunla, 1.11.1928 tarihli ve 1353 sayılı Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanunun koyduğu yasaklara veya yükümlülöklere aykırı hareket edenlere iki aydan altı aya kadar hapis cezası verilir.

Şapka İktisası Hakkında Kanun

Madde 1

Türkiye Büyük Millet Meclisi azaları ile idarei umumiye ve hususiye ve mahalliyeye ve bilümum müessesata mensup memurin ve müstahdemin Türk milletinin iktisa etmiş olduğu şapkayı giymek mecburiyetindedir. Türkiye halkının da umumi serpuşu şapka olup buna münafı bir itiyadın devamını hükümet meneder.

Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun

Madde 2

Bu Kanunun neşri tarihinden itibaren Devletin bütün daire ve müesseselerinde ve bilcümle şirket, cemiyet ve hususi müesseselerde Türk harfleriyle yazılmış olan yazıların kabulü ve muameleye konulması mecburidir.

TCK 288

DOSYASI

Adil yargılamayı etkilemeye
teşebbüs suçu (!?)

TCK 288'in hikayesi

AKP, iktidara geldiği 2002 yılında, önceki iktidarın (DSP-MHP-ANAP Koalisyonu) hazırladığı ceza kanunu taslağını çöpe atarak yeni bir taslak hazırladı. Avrupa Birliği'ne söz verilen 'hukuk reformu' çerçevesinde hazırlanan yeni taslak, 2003 yılı sonlarında kamuoyuna sunuldu. Yeni tasarı, birçok alanda yeni suçlar ve cezalar getiriyordu. Bunlardan biri de *“Adil yargılamayı etkilemeye teşebbüs”* oldu. Adalet Bakanı Cemil Çiçek, tasarımı ilgili tüm kurumlara ve sivil topluma gönderip görüş sorduklarını ama kimseden yanıt alamadıklarını iddia etti ama aynı gün kendilerine danışılan İnsan Hakları Derneği, İnsan Hakları Vakfı, Mazlumder, Helsinki Yurttaşlar Derneği gibi sivil toplum kuruluşları kendilerine görüş soran olmadığını bildirdi.

5237 sayılı yeni TCK 26 Eylül 2004 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edildi. Önce 1 Nisan 2005 olarak belirlenen yürürlük tarihi, eleştiriler üzerine 1 Haziran 2005 olarak değiştirildi. Kamuoyunun dikkati 'zina'nın suç sayılıp sayılmaması tartışmalarına odaklanmışken, 'Türklüğü, Cumhuriyeti, Devletin kurum ve organlarını aşağılama' (TCK 301), 'Halkı askerlikten soğutma' (TCK 318), 'Adil yargılamayı etkilemeye teşebbüs' (TCK 288)... gibi maddeler bir çırpıda yasalaştı. Kabul edilen kanunun 288'inci maddesi 'Adil yargılamayı etkilemeye teşebbüs'ü müeyyideye bağlıyor ve suçun basın yoluyla işlenmesini ağırlaştırma nedeni sayıyordu. Ceza Kanunu'nun yürürlüğe gireceği 1 Haziran 2005 tarihinden üç gün önce kabul edilen 'TCK'da Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun' ile bu suçun basın-yayın yoluyla işlenmesi ağırlaştırma nedeni olmaktan çıkarıldı.

288'inci madde, kanunlaştığı günden itibaren basına yönelik bir yasaklama aracı olarak kullanıldı. İfade özgürlüğüne aykırı buldukları bir davayı gazetesindeki köşesinde eleştirenler, hukuk dışı bir

tutuklamayı haberleştirip kamuoyuyla paylaşanlar, yargının ortaya çıkarmadığı/çıkarmak istemediği gerçekleri yayımlayanlar ve daha niceleri şu an bu madde ile yargılanıyor veya yargılanma tehdidi altında. TCK 288, şimdiye kadar onlarca gazetecinin yargılanmasına, bazılarının mahkum olmasına, bir gazetecinin (Hacı Boğatekin) cezaevine girmesine ve bir gazetecinin de (Hrant Dink) katline zemin hazırlanmasına hizmet etti.

TCK 288 ne işe yarar?

Yeni TCK ile getirilen bu suç ‘Adil yargılamayı etkilemeye teşebbüs’ başlığı atılarak hayatımıza sokuldu. Bu maddenin gerekçesinde yazan amaç, adil yargılanma hakkının sağlanması ve mahkemelerin bağımsızlığının korunması. Ancak maddenin özüne ve uygulamaya baktığımızda korunan şeyin, ‘adil yargılama’ isteyenlere karşı mahkemelerin, bozuk hukuk sisteminin ve nihayet devletin korunması olduğu apaçık görünüyor. Yolsuzluktan cinayete varana kadar birçok suç bu maddenin kalkını altında hasıraltı edilebilir. Şimdi TCK 288’deki çarpıklıklara teker teker bakalım:

Bağımsız yargı

Madde bağımsız yargıyı korumayı amaç edinmiş, ancak unutmamak gerekir ki bağımlılık yaratan temel ilişki astlık-üstlük/emir-komuta ilişkisidir. Yani mahkemelerin bağımsızlığını ihlal edecek güç bireylerde değil kurum ya da devlet organlarındadır. Buna bağlı olarak, yürütülmekte olan bir soruşturmaya, davaya veya mahkemenin verdiği bir karara karşı düşüncelerini ifade eden gazetecilerin, avukatların, yazarların, çizerlerin mahkemenin bağımsızlığını zedeleyeceği düşünülemez. Tam aksine, hukuk uygulamaları ile ilgili eleştiriler, yargılamanın aleniliğine katkıdır. Halkın yargılama süreci hakkında bilgilendirilmesi, yargılamayı yürütenlerin görevini özenle yapmasını sağlayacak, keyfilikten uzak, objektif ve herkesi ikna edecek kararların çıkmasını sağlayacaktır. Yargı için asıl tehlikeli olan yargıç ve savcılarının yaşamı ve kararları üzerinde doğrudan ya da dolaylı tasarruf yapabilme olanağına sahip devlet görevlilerinin müdahaleleridir.

Çok gerilere gitmeden, son dönemdeki birkaç örneğe bakalım:

Şemdinli’de Kasım 2005’de bir kitapevini bombalanması ve bombalayan kişilerin suçüstü yakalanmasından sonra dönemin Kara Kuvvetleri Komutanı Yaşar Büyükanıt’ın *“Sanıkları tanırım iyi çocuklardır”* demesi, bunun üzerine Büyükanıt’ı yargılamak isteyen savcı Ferhat Sarıkaya’nın meslekten atılması; Sarıkaya meslekten ihraç edildikten sonra Genelkurmay Başkanlığına yükselen Büyükanıt’ın *“Şemdinli davası bir hukuk skandalıdır, tutuklu kalmaları da skandalıdır”* demesi ve hakkında herhangi bir hukuki işlem yapılmaması; Emekli Korgeneral Altay Tokat’ın hakim, savcılarını kastederek *“Uyanık olsunlar diye evlerinin yakınına birkaç bomba da biz attık”* itirafında bulunması ve bundan yargılanmaması; Cumhurbaşkanı seçimleri için Anayasa Mahkemesi’nin 367 kararından önce CHP lideri Deniz Baykal’ın *“Anayasa Mahkemesi '367'ye gerek yok' doğrultusunda bir karar alırsa bu Türkiye’yi çok*

tehlikeli bir çatışmaya doğru sürükleyecektir” tehdidini savurması, Ergenekon sanığı eski paşaların ‘insani amaç’ gerekçesine sığınarak, ama TSK adına olduğu da vurgulanarak, bir Korgeneral tarafından ziyaret edilmesi, böylelikle yargıya gereken mesajın gönderilmesi... Yargıya müdahale işte böyle olur...

Tüm bunlar, ‘TCK 288 kaldırılmamalı, doğru uygulanmalı’ fikrini yaratmamalıdır. Çünkü 288, içerdiği muğlak ifadelerle mahkeme kararlarına karşı her türlü eleştirinin, etkileme amaçlı olarak değerlendirilmesi tehlikesine yol açabilir niteliktedir. TCK 277 ise yargı görevlerini doğrudan ve yasadışı olarak etkileyenlerin cezalandırmasını öngörür. 277, yargı görevi yapanlara emir veren, baskı yapan, nüfuz uygulayan, her ne suretle olursa olsun adı geçenleri hukuka aykırı olarak etkilemeye teşebbüs edenlerin -ki yukarıda verdiğimiz her bir örnek bu suç tanımına giriyor-yargılanması için yerinde bir düzenlemedir. Korkulan şey sanıkları koruyan ‘masumiyet karinesi’nin ihlali ise ona da denk düşen bir TCK maddesi bulunmaktadır: 285/4

Yargıçlar

Diğer yandan, yargıçların eleştiri ve yorumlardan etkilenecek yalnızca sürükleneceği veya her şeyden etkilenebilen zayıf kişilikler olduğu kabul edilip etki altında kalarak inanmadıkları kararlara imza atacıklarını düşünmek, bir başka hukuk garabeti olan 301’i ihlale girebilir. Zira TCK 301, devletin yargı organını aşağılamayı da suç kabul etmiştir. Yargıçlık gibi önemli bir göreve atanmış bu kişilerin, meslek onurunu korumak adına, herkesten önce bu maddenin kaldırılması için çalışması gerekir.

Hukukun temel ilkeleri

TCK 288, aynı zaman da evrensel ceza hukuku ilkelerini ihlal etmektedir. Tüm ceza yasalarında ortak bir suç şekli vardır: ‘Suça teşebbüs’ Yani kanunun suç saydığı bir eylemi işlemeye kalkışmak da suçtur. Örneğin, öldürmek suçtur, öldürmeye teşebbüs de suçtur. Kanun koyucu, ‘yargıyı etkilemeyi’ suç olarak ceza yasasına almamıştır, ancak ‘yargıyı etkilemeye teşebbüs’ suçtur. Peki ‘Kanunsuz suç olmaz’ ilkesi gereği ‘yargıyı etkilemek’ suç olmayınca, ‘yargıyı etkilemeye teşebbüs’ nasıl suç oluyor? Mesela bir muhakemede, yargıyı etkilemeye teşebbüs etmediğini, yargıyı resmen etkilediğini ispat eden biri, beraat mi edecek? Bunun tek bir açıklaması var: Kanun koyucu, ‘yargıyı etkileme’ diye bir suç tanımlamamıştır çünkü ‘yargı etkilenmez’i imlemek istemiştir. Ancak, bunu yaparken, evrensel hukuk kurallarını unutmuştur.

Konu TCK 288 olduğunda değinilmesi gereken bir başka durum da suçların ve müeyyidelerin ceza yasalarında tanımlanması gerekliliğidir. Yasa koyucu, Basın Kanunu madde 19 ile TCK 288’e ikiz bir suç ve ceza tanımı yaratmıştır. ‘Yargıyı etkileme’ başlıklı maddenin ‘Suçlar ve cezalar, ceza yasaları ile belirlenir’ ilkesi gereği Basın Kanunu’nda yeri yoktur.

BM Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi, AİHS

Türk Ceza Kanunu’ndaki bu düzenlemenin yukarıda değinilen boyutlarının yanında bir de uluslararası hukuk düzleminde değerlendirilmesi gerekiyor.

Türkiye’de 2004 yılında Anayasa’nın 90’ıncı maddesine “Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyumsuzluklarda milletlerarası

antlaşma hükümleri esas alınır.” hükmünü getirerek uluslararası anlaşmalara riayet, anlaşmaların uygulanması ve yorumu hakkında önemli bir adım atmıştır. Buna ek olarak Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi'nin 27'nci maddesi de *“Bir taraf bir antlaşmayı icra etmeme gerekçesi olarak iç hukukunun hükümlerine başvuramaz.”* hükmünü içerir. Yani devlet aygıtları, hem Anayasa hem de uluslararası sözleşmeler gereği devletin uluslararası taahhütlerini tam ve eksiksiz yerine getirmek zorundadır.

Türkiye, İnsan Hakları Bildirisi'nde bulunan hakları topluca güvence altına almak için Avrupa Konseyi üyelerinin üzerinde anlaştıkları Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni 18 Mayıs 1954'te onaylamış ve 28 Ocak 1987'de AIHM'e bireysel başvuru hakkını tanımıştır. Bu sözleşmenin 10'uncu maddesi, 2000'de imzalanan ve 2003'te taraf olunan Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nin 19'uncu maddesi gibi 'İfade özgürlüğü' hakkını düzenler. Birbirine paralel düzenlenen iki maddenin de son fıkraları hakkın sınırlandırılma ölçütlerini belirler.

Bu sözleşmelere göre, hak ve özgürlükler üzerindeki sınırlandırmalar, diğer bireylerin menfaatleri veya tüm toplumun menfaatinin sözkonusu olduğu hallerde mümkündür. Ancak, taraf devletin bu hakka ilişkin belirli sınırlamalar uyguladığı haller hakkın kullanılmasını engelleyecek sonuçlar doğurmamalıdır. Ayrıca, sınırlamalar yasal olmalıdır; sadece BM Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin 19'uncu ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10'uncu maddesinde sayılan amaçlara hizmet etmelidir ve taraf devletler için belirtilen amaçlardan birinin gerçekleşmesi açısından 'gerekli' olmalıdır. Yine ifade özgürlüğüne getirilen kısıtlamalar, çok yakın incelemeye tabi tutulmalıdır ve ikna edici temellere oturtulmalıdır. Türk Ceza Kanunu'nda yer alan 288 düzenlemesi ise 'gerekli', 'makul' ve 'ölçülü' bir düzenleme değildir. Madde gerekçesinde her ne kadar *“...kamuoyunda, 'kapıları tutanların' etkisinden adaleti kurtarmak ve sükûnetle çalışılmasını sağlamak*

gereklidir” dense de, madde daha önce belirlenen nedenlerle hem lafzıyla hem de uygulanmasıyla BM Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi’nin 19’uncu ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 10’uncu maddelerinin karşısındadır. Sınırları yoruma açık olan bu madde, özellikle gazetecilerin suçlanmasının önünü açmaktadır. Düşünceyi ulaştırma (Basın özgürlüğü) özgürlüğünün önünde engel oluşturan bu ceza maddesi, buna bağlı olarak bilgi ve düşünceye ulaşma özgürlüğünü de yok saymaktadır. Zira, kitle iletişim araçlarının etkili bir şekilde denetimi ifade özgürlüğünü zedeleyecek bir hal alırsa herkesin ifade özgürlüğü sınırlandırılmış olur.

Sonuç

Yargı ile siyaset arasında kopmaz bağlar vardır. Mahkemelerin verdiği kararlar yasalara dayandığına, yasalar da siyasetçiler tarafından yapıldığına göre, her yasa bir politik tercihin ürünüdür. Yargıçlar, yasalar iyi de olsa, kötü de olsa yasaya göre hareket etmek zorunda olduğundan, her mahkeme kararı, özünde politik bir tercihi barındırır. Ayrıca yasaların yargıca tanıdığı takdir hakkı da bu paralelde düşünülebilir. İşte bu tercihler beğenilmediğinde gürültü kopar. Bundan daha doğal ne olabilir ki? Örneğin, Bülent Ersoy davasında bir ceza kararı çıksaydı, aslında Bakırköy Asliye Ceza Mahkemesi kararı özelinde, esas olarak TCK 318 (Halkı askerlikten soğutmak) eleştirilecekti. Zira hakim kararları kutsal değildir. Hakimler veya savcılar da hata yapabildiğine ve verdikleri kararlar tüm toplumu ilgilendirdiğine göre, hakaret içermemek kaydıyla, yargıya karşı her türlü eleştiri yapılabilmelidir. Yasama da işe yarar bir şey yapmak istiyorsa eleştiriyi cezalandırmak yerine, uluslararası yükümlülükler de göz önünde bulundurularak yargı organlarını yürütmenin, ordunun ve diğer kurumların etki alanından kurtaran düzenlemeler yapılmalıdır.

TCK 288 kurbanlarından aklımıza gelenler:

Erol Katırcıoğlu (Gazeteci)
Murat Belge (Gazeteci)
Haluk Şahin (Gazeteci)
İsmet Berkan (Gazeteci)
Hasan Cemal (Gazeteci)
Murat Yetkin (Gazeteci)
Hrant Dink (Gazeteci)
Arat Dink (Gazeteci)
Serkis Seropyan (Gazeteci)
Aydın Engin (Gazeteci)
Faruk Çakır (Gazeteci)
Perihan mağden (Gazeteci)

Saadet Becerikli (İHD Yöneticisi)
Mehmet Şat (Eğitim Bir-Sen Yöneticisi)
Sedat Özevin (Avukat)
Ahmet Sevim (Mazlumder Yöneticisi)
Bengi Yıldız (DTP Batman Milletvekili)
Tahir Elçi (Avukat)
Mustafa Kemal Çelik (Gazeteci)
Mehmet Reşat Yiğiz (Gazeteci)
Aytekin Dal (Gazeteci)
Mehmet Sadık Aksoy (Gazeteci)
Hacı Boğatekin (Gazeteci)
Cumali Badur (Gazeteci)

Bu insanlar ne yapmıştı?

Hrant Dink, Arat Dink, Sarkis Seropyan, Aydın Engin

Hrant Dink'in 7 Ekim 2005'te Agos gazetesinde yayınlanan yazısı nedeniyle 6 aylık hapis cezasına çarptırılması ile ilgili yayınlanan "Bu ceza maddesiyle mi demokrasi sağlanacak" başlıklı haber nedeniyle Agos Genel Yayın Yönetmeni Hrant Dink, sorumlu yazışleri müdürleri Arat Dink ve Sarkis Seropyan dava açıldı. Aydın Engin de gazetede ki köşesinde konuyu 'Yargıya dokunmak gerek' başlığıyla ele almıştı.

Faruk Çakır

Mayıs 2006'da gerçekleşen Danişay saldırısının ardından yakalanan Alparslan Arslan'ın "Kızılmacı" bir örgüte bağlı olduğunu savunan ve bazı emekli Türk Silahlı Kuvvetleri'ne mensup kişilerin ise azmettirici konumda buldukları iddiasına yer veren haber nedeniyle gazeteci Faruk Çakır'a, 6,5 yıl hapis istemiyle dava açıldı.

Murat Yetkin

Radikal gazetesi yazarı Murat Yetkin'e Eylül 2005'te yazdığı "Orhan Pamuk'a açılan davada Türkiye yargılanacak" başlıklı yazısı nedeniyle dava açıldı.

Tahir Elçi

Mardin Kızıltepe'de polislerce öldürülen Ahmet Kaymaz ve 12 yaşındaki oğlu Uğur Kaymaz'la ilgili davada Kaymaz ailesinin avukatlığını üstlenen Tahir Elçi'ye, davaya ilişkin yaptığı basın açıklaması nedeniyle dava açıldı. Elçi, basın açıklamasında 'Çok adil bir tutumla karşı karşıya olduğumuzu düşünmüyorum' demişti.

Mustafa Kemal Çelik, Mehmet Reşat Yiğiz, AYTEKİN DAL, Mehmet Sadık Aksoy

Batman'ın Kozluk İlçesi'nde iki yıl önce bir aracın taranması sonucu aralarında 11 yaşındaki Mizgin Özbek'in de bulunduğu üç kişinin ölümüyle ilgili yayınlardan dört gazeteci hakkında, "Askeri kuvvetleri aşağılama" ve "Adil yargılamayı etkilemeye teşebbüs" iddiasıyla dava açıldı.

İsmet Berkan, Murat Belge, Erol Katırcı, Haluk Şahin, Hasan Cemal

Ermeni Konferansı'nı iptal ettiren Hukukçular Birliği'nin suç duyurusu üzerine Radikal Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni İsmet Berkan ile gazete yazarları Erol Katırcıoğlu, Murat Belge, Haluk Şahin ile Milliyet Gazetesi yazarı Hasan Cemal hakkında, o dönemde kaleme aldıkları yazıları nedeniyle "yargıyı etkilemek" ve "devletin yargı organlarını aşağılamak" iddiasıyla dava açıldı. Yazarlar, konferansın iptaliyle ilgili mahkeme kararını, köşelerinde eleştirmişti.

Perihan Mağden

Yeni Atüel'de yayınlanan, "Pınar Selek Kimdir" başlıklı yazısı nedeniyle Mağden, davalık oldu. Mağden, Pınar Selek'in de yargılandığı ve hakkında sekiz yıl süren Mısır Çarşısı patlaması davasını eleştirmişti.

Serkis Seropyan, Aris Nalçı
Şişli Cumhuriyet Savcılığı, haftalık AGOS Gazetesi'nin eski yazı işleri müdürü Arat Dink ve imtiyaz sahibi Serkis Seropyan'ın Ceza Yasası'nın 301'inci maddesinden mahkum edilmesinden sonra, bir de, 'Akıllı Tahta' başlıklı yazıya dava açtı. Gazetenin 9 Kasım 2007 tarihli sayısında yayımlanan yazıda "Adil yargılamayı etkilemeye teşebbüs edildiği" (TCK 288) iddia edildi.

Saadet Becerikli, Mehmet Şat, Sedat Özevin, Ahmet Sevim, Bengi Yıldız

Batman'da 5 Eylül 2006'da güvenlik güçlerinin açtığı ateş sonucu yaşamını yitiren 11 yaşındaki Mizgin Özbek'le ilgili rapor hazırlayan İHD, Mazlumder ve baro yöneticileri hakkında dava açıldı. Raporda Mizgin Özbek ve ailesinin yaşam hakkının iyi korunmadığı vurgulanarak "Mizgin'in öldürülmüş, annesi Saniye Özbek'in ve ağabeyi Hadi Özbek'in yaralanmış olması, yaşam hakkı ihlali hususunda gerekli duyarlılığın gösterilmediği şüphesini doğurmaktadır." denilmişti.

Mustafa Kemal Çelik, Mehmet Reşat Yiğiz, Aytekin Dal, Mehmet Sadık Aksoy

Batman'ın Kozluk İlçesi'nde iki yıl önce bir aracın taranması sonucu aralarında 11 yaşındaki Mizgin Özbek'in de bulunduğu üç kişinin ölümüyle ilgili yayınlardan dört gazeteci hakkında, "Askeri kuvvetleri aşağılama" ve "Adil yargılamayı etkilemeye teşebbüs" iddiasıyla dava açıldı.

İlgili kanun maddeleri

Yargı görevi yapma etkileme

TCK 277. Bir davanın taraflarından birinin veya bir kaçının veya sanıkların veya davaya katılanların, mağdurların leh veya aleyhinde, yargı görevi yapanlara emir veren veya baskı yapan veya nüfuz icra eden veya her ne suretle olursa olsun adı geçenleri hukuka aykırı olarak etkilemeye teşebbüs eden kimseye iki yıldan dört yıla kadar hapis cezası verilir. Teşebbüs iltimas derecesini geçmediği takdirde verilecek ceza altı aydan iki yıla kadardır.

Adil yargılamayı etkilemeye teşebbüs

TCK 288. Bir olayla ilgili olarak başlatılan soruşturma veya kovuşturma kesin hükümle sonuçlanıncaya kadar savcı, hâkim, mahkeme, bilirkişi veya tanıkları etkilemek amacıyla alenen sözlü veya yazılı beyanda bulunan kişi, altı aydan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Yargıyı etkileme

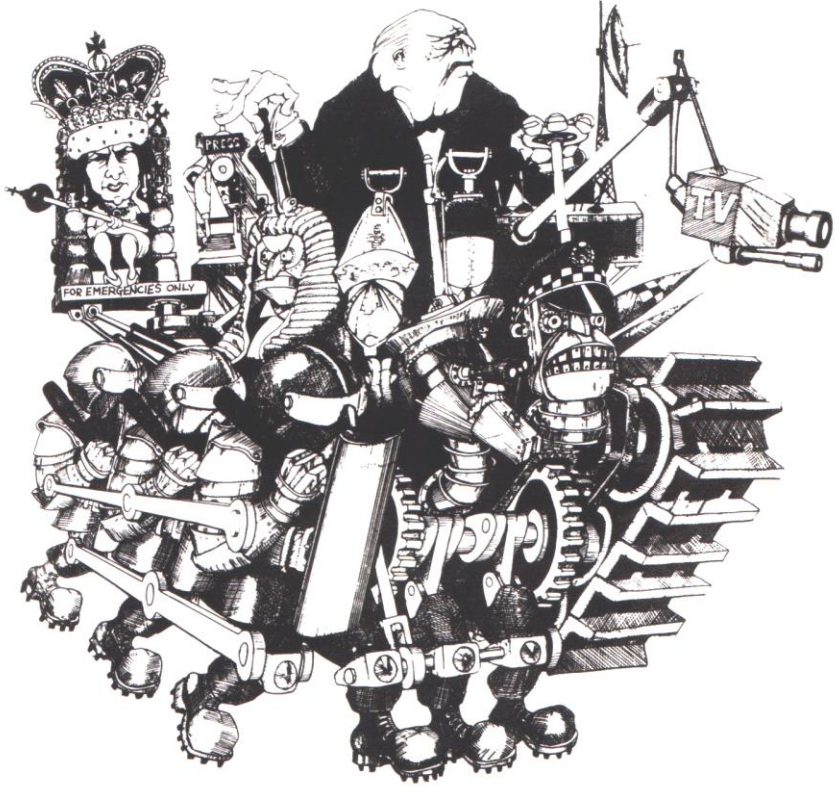
Basın Kanunu 19. Hazırlık soruşturmasının başlamasından takipsizlik kararı verilmesine veya kamu davasının açılmasına kadar geçen süre içerisinde, Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkeme işlemlerinin ve soruşturma ile ilgili diğer belgelerin içeriğini yayımlayan kimse, ikimilyar liradan ellimilyar liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır. Bu ceza, bölgesel süreli yayınlarda onmilyar liradan, yaygın süreli yayınlarda yirmimilyar liradan az olamaz.

Görülmekte olan bir dava kesin kararla sonuçlanıncaya kadar, bu dava ile ilgili hâkim veya mahkeme işlemleri hakkında mütalaa yayımlayan kişiler hakkında da birinci fıkrada yer alan cezalar uygulanır.

Gizliliğin ihlâli

TCK 285.

Fıkra 4. Soruşturma ve kovuşturma evresinde kişilerin suçlu olarak damgalanmalarını sağlayacak şekilde görüntülerinin yayınlanması hâlinde, altı aydan iki yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

TCK 300

DOSYASI

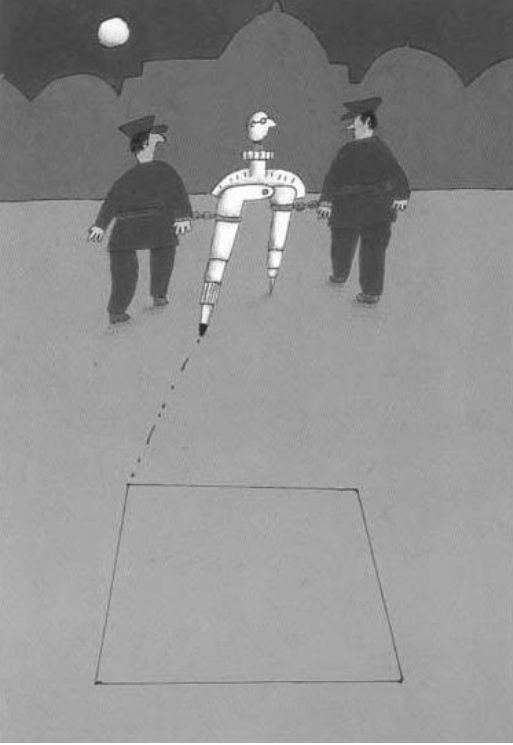
Devletin egemenlik alametlerini aşğılama suçú (!?)

TCK 300'ün hikayesi

765 sayılı eski Türk Ceza Kanunu'nda yeni kanunun 300'üncü maddesine karşılık gelen suç 'Devletin arsulusal (uluslararası) şahsiyetine karşı cürümler' başlığı altında, 145'inci maddede düzenlenmekteydi. Bu madde ile sadece Türk bayrağı ve devletin diğer hakimiyet alametlerini korunmaktaydı, İstiklal Marşı ceza kanunu koruması altında değildi. Ayrıca, Türk Bayrağı Kanunu mevzuatta olmasına rağmen İstiklal Marşı'na ilişkin usuli veya koruyucu herhangi bir kanun yoktu. İstiklal Marşı'nın, nerede, nasıl kimler tarafından söyleneceği ve dinleneceği gibi detayların düzenlendiği kanun bir şekilde unutulmuştu. Hatta Konya'daki bir spor müsabakası öncesinde İstiklal Marşı söylenirken ayağa kalkmayan iki kadın hakkında soruşturma açılmıştı açılmasına ancak eski TCK 159/3'den. Yani *"Türkiye Cumhuriyeti kanunlarına veya TBMM kararlarına alenen sövenler 15 günden, 6 aya kadar hapis ve 100 liradan 500 liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılır"* şeklindeki hükümden.

Haziran 2005'te yürürlüğe giren 5237 sayılı yeni Türk Ceza Kanunu'nda da eski kanundaki hüküm oldukça benzer bir şekilde korundu ve bu sefer İstiklal Marşı unutulmadı. Maddenin ikinci fıkrasında, millî hakimiyet alameti olan İstiklal Marşı'nın alenen aşağılanması, ayrı bir suç olarak düzenlendi ve normu ihlal edene 6 aydan 6 yıla kadar hapis cezası verileceği hükme bağlandı. Kısacası dünya ötesi bir yasa koyucuyla dünyevi düzenleme arasında kurulan bağın kesilmesi ve dünyevi düzlemde de olsa her istediğini yapabilen, hatta Tanrı'yla yarışan kutsal devlet anlayışı, bu maddede de genişletilerek korundu. En nihayetinde değişen pek de bir şey olmadı: 145 gitti, 300 geldi; Tanrı gitti, devlet geldi...

TCK 300 ne işe yarar?

TCK 300, mantığı, düzenlenişi, koruduğu unsurlar açısından dogmatik, skolastik düşüncenin yasaklarına oldukça benzemektedir. Her ikisinde de kutsallık gözlüğü çıkarıldığında, korunan ya da korunmak istenenin değersiz şeylerden ibaret tabular olduğu açıkça görülebilir. Skolastik düşünce de kutsal kitabın yere konulmaması kuralını düşünün... Bu kuralı insan doğası ya da objektif mantıkla açıklayabilir misiniz? Aynı şekilde düşünecek olursak, bir bez parçasından ibaret olan bayrağı ya da neticede

bir müzik eseri olan İstiklal Marşı'nı korumanın mantığı nedir? Tüm bu soruların aslında bir cevabı var. Hükmedenlerin, iktidar olabilmek, iktidarda kalabilmek ya da meşruiyetini korumak için tabulara ve bu tabular üzerine inşa edilmiş korkulara ihtiyaçları vardır. Bu korku ve tabu ormanı üzerinde uçtuğunuz sürece sizin zayıflığınız daha az görülecektir. İşte TCK 300 tam da bu nedenlerle yasada genişletilerek korunmuştur ve yine bu nedenlerle objektif hukuk kurallarına aykırıdır. İsterseniz gelin bu maddedeki hukuki yanlışlara teker teker bakalım:

Yasallık

Bir özgürlük sınırlamasının meşru olabilmesinin temeli, hukuki olmasında yatar. Hukukilik kavramı ise kendi içerisinde bir yandan sınırlamaların yasalara dayanmasını gerektirirken, öbür yanıyla da yasaların açık, anlaşılır ve ulaşılabilir olmasını gerektirir. Anlaşılabilirlik yasaların açık ve net hükümler taşımasını, belirsizlikten uzak olmasını ifade etmektedir. O halde düzenlemeyi hazırlayanların dışında kimsenin bilmediği (belki hazırlayanların dahi bilmediği) “egemenlik alameti olarak kullanılan her türlü işaret” gibi bir kavramı taşıyan maddenin anlaşılabilir olduğundan söz etme olanağı bulunmamaktadır. Maddenin belirsiz bir değerlendirme tarzı içerisinde kaleme alınmış olması, farklı hassasiyetlere sahip kişilerin farklı değerlendirmeler yapabilmesinin yolunu açar ki; bu durum kuralın açık ve anlaşılır olmadığı, belirsiz ifadeler taşıdığı bir kanıttır. Ayrıca, ‘Sair surette’ ibaresi çok geniş bir alanda yoruma dayalı cezalandırma imkanı vermekte ve ifade özgürlüğü için tehdit oluşturmaktadır. Kaldı ki, maddede tayin olunan cezalar da oldukça ağırdır.

Geçmiş dönemlerde bir televizyon programında üzerinde Türk bayrağı çizilmiş balonları patlatan ve bayrak desenli giysi giyen bir sanatçı hakkında dava açıldığı akıllardan çıkarılmamalıdır. Kanun bu haliyle korunduğu sürece kimse, bireylerin örneğin, resmi bayramlarda evinin duvarına astığı bayraktaki küçük bir lekeden, rüzgardan hafifçe köşesi yırtılmış bayraktan ya da çimlere çiçeklerle kırmızı çerçeve içinde yeşil zeminli bayrak yaptırmaktan (bu sahiden bir suç duyurusuna konu olmuştur) dolayı 3 yıla kadar hapis istemiyle yargılanmayacağı garantisini veremez.

Aynı şekilde, 2’nci fıkrada yer alan İstiklal Marşını alenen aşağılama kavramı da belirsiz bir kavramdır. Böyle belirsiz bir düzenleme karşısında “*İstiklal Marşının zor söylendiğini, edebi ve müzikal olarak*

yetersiz olduğunu, bir marşın daha kolay söylenebilir ve algılanabilir olması gerektiğini” söylemek dahi bu madde kapsamı içerisinde değerlendirilebilecektir.

İfade özgürlüğünün sınırları

Unutmamak gerekir ki; ifade özgürlüğü ile yalnızca topluma iyi, hoş, kabul edilebilir gelen düşünceler değil aynı zamanda şok edici, sarsıcı, topluma ters gelen düşünceler de koruma altına alınmıştır.

İstiklal Marşı, ulusal marş olarak özel bir anlam taşıyor ise de, sonuç itibariyle bir müzik eseridir. Bir şair tarafından güftesi yazılmış ve bir müzisyen tarafından da bestelenmiştir. Bir müzik eserinin ceza tehdidi ile ifade özgürlüğünün sınırı haline getirilmesi hem Anayasa hem de uluslararası sözleşmelerle bağdaşmaz. Keza Türk bayrağının makul açıklamaları olan eleştiriler karşısında bu yolla korunması da ifade özgürlüğü açısından sakattır.

Suçun yabancı ülkede işlenmesi

Yabancı ülkede işlenmesinin ağırlaştırıcı koşul olması da yerinde değildir. Yasa koyucu, aslında suçun yurt dışında işlenmesine yurt içinde işlenmesinden daha fazla ceza vererek feodal bir yaklaşımı yansıtmaktadır. Ayrıca örneğin muhtelif eylemlerde ABD veya İsrail bayrağının yakılmasına karşılık hiçbir işlem yapılmazken, yurt dışında Türk bayrağını aşağılamayı ağırlaştırarak cezalandıran normum varlığı, içedönüklüğü yansıtmaktadır.

Oysaki bayrağa ya da İstiklal Marşına karşı yurt dışında mı, yoksa yurt içinde mi suç işlendiğinde daha büyük bir zararın ortaya çıkacağı hiç tartışılmamaktadır. Elbette, (çoğu zaman olduğu gibi) madde gerekçesinde de bu konuda bir belirlemeye rastlamak mümkün

değildir. İster yurt dışında, ister yurt içinde gerçekleşsin, ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilebilecek her türlü düşünce açıklaması ya da dışavurum, rahatsız edici bile olsa anlayışla karşılanmak zorundadır.

Maddenin tehlikesini anlamak için bir örnek: Mersin

20 Mart 2005 tarihinde Mersinde ki Nevroz Kutlamaları'nın son bulunduğu sırada, bir Türk bayrağının 12- 14 yaşlarındaki çocuklar tarafından yakılmaya çalışılması, bu sırada polisin devreye girerek bayrağı yakmaktan kurtarmasının

görüntüleri günlerce gündemin ana temasını oluşturmuştu. Dönemin Dışişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Abdullah Gül, Türk bayrağına saldıranlar için 'bedbahtlar' (kötülük isteyenler, kötü yürekli) nitelemesinde bulunmuş, ayrıca Genelkurmay Başkanlığı da 'Haince bir davranış' şeklinde bir açıklama yapmıştı. Vatansever Kuvvetler Güç Birliği Hareketi ile Kuvayi Milliye Dernekleri birçok yerde 'Bayrağa saygı mitingi' adı altında protesto gösterileri düzenlemişti. Tepkiler gün geçtikçe büyüyordu.

Daha sonra Mersin'de Türk bayrağına hakaret suçlamasıyla başlatılan soruşturma tamamlandı. Mersin Başsavcılığı, yakalanan ve tutuklanan çocuklardan yaşları 15'ten küçük olan dördü hakkında altı buçuk yıla, yaşları 18'den küçük iki çocuk hakkında da sekiz yıl sekiz aya kadar hapis istemiyle dava açtı. Savcılık çocuk tutuklulara, üç suçlama yöneltmişti:

- Bayrağı yakmaya çalıştıkları iddiasıyla Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) 145/1 fıkrası uyarınca 'Türk bayrağını tahkir ve tezyif',
- Kanuna aykırı yürüyüş yaptıkları ve polise taş attıkları iddiasıyla 2911 sayılı Toplantı-Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'na muhalefet
- Gösteride PKK lehine sloganlar atılması nedeniyle de TCK 312/1 uyarınca 'suç sayılan fiili övme'

Ama iddianameden, çocukların bayrağı nereden edindikleri sorusuna bir yanıt çıkmıyordu. Çocukların *“Bayrağı bize takım elbisesi birisi verdi”* yönündeki ilk ifadelerine de iddianamede yer verilmemişti.

Mersin 2'nci Asliye Ceza Mahkemesi'nde çocukların üç yıldır tutuksuz sanık olarak yargılandıkları davada avukatlar, çocukları kışkırtmakla suçladıkları 'takım elbiseli şahsın' tespit edilmesini istiyorlardı. Daha sonra yayınlanan Ergenekon iddianamesiyle Mersin'de Vatansever Kuvvetler Güç Birliği Derneği'nde faaliyet gösteren Ergenekon sanığı Ali Kutlu tarafından provokasyon amaçlı olarak çocukların kışkırtıldığı ortaya çıktı. Yani olan biten her şey, provokatif bir oyundu...

Sonuç

Yukarıda verilen örnekten de anlaşılabilceği gibi bu tür mitler milliyetçi reflexler doğrultusunda işletilebilmektedir. Bayrağın mitleştirilip toplumsal kaos yaratmak için kullanılmasına, görüldüğü gibi TCK 300 çanak tutmuştur. İşte tam da bu nedenle bu yasa maddesi uygulamada kendine çok yer bulamasa da görüldüğünden daha tehlikelidir. Çünkü madde sadece bayrağa ya da İstiklal Marşı'na hakareti düzenlemekle kalmamakta, ayrımcı ve dışlayıcı bir toplumsal algı yaratılmasına da katkı sunmaktadır. Tüm bu nedenlerle TCK 300'ün yasadan tamamen çıkarılması gerekmektedir.

İlgili kanun maddeleri

BİRİNCİ BAP

Devletin şahsiyetine karşı cürümler

BİRİNCİ FASIL

Devletin arsiulusal şahsiyetine karşı cürümler

Eski TCK Madde 145 - Türk bayrağını veya Devletin diğer bir hakimiyet alametini tahkir kasdile bulunduğu yerden söküp kaldıran veya yırtan, bozan, yahut diğer her hangi bir suretle tezlil eden kimse, bir seneden 3 seneye kadar hapsolunur.

    Ceza Kanununun tatbikatında Türk bayrağından maksad Devletin resmi bayrağıle milli renkleri taşıyan her hangi bir bayraktır.

    Bayraktan başka her hangi bir şey üzerinde bulunan milli renkleri tahkir kasdile bulunduğu yerden söküp kaldıran veya yırtan, bozan yahut diğer her hangi bir suretle tezlil eden kimse hakkında da aynı ceza verilir.

    Bu maddede yazılı cürüm yabancı bir memlekette bir Türk tarafından işlenirse, ceza üçte birden eksik olmamak üzere artırılır.

Devletin egemenlik alametlerini aşağılama

Yeni TCK Madde 300 - Türk Bayrağını yırtarak, yakarak veya sair surette ve alenen aşağılayan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu hüküm, Anayasada belirlenen beyaz ay yıldızlı al bayrak özelliklerini taşıyan ve Türkiye Cumhuriyeti Devletinin egemenlik alâmeti olarak kullanılan her türlü işaret hakkında uygulanır.

    İstiklal Marşını alenen aşağılayan kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

    Bu maddede tanımlanan suçların yabancı bir ülkede bir Türk vatandaşı tarafından işlenmesi hâlinde, verilecek ceza üçte bir oranında artırılır.

TCK 301

DOSYASI

**Türklüğü, Cumhuriyeti, Devletin kurum ve organlarını
aşağılama suçu (!?)**

TCK 301'in Hikayesi

Faşist nitelikli İtalyan Ceza Kanunu'nu kaynak olarak oluşturulan eski Türk Ceza Kanunu 1926 yılında yürürlüğe girdi. TCK'nin 159'uncu maddesi ile 'Türklük, Türk Milleti, Türk Devleti, TBMM, Hükümet, Yargı, Ordu ve Emniyet' koruma altına alındı. 1936'da Cumhuriyet'i tahkir etmek de madde kapsamına alındı ve Türklüğü tahkirin yabancı ülkede bir Türk tarafından yapılması durumunda cezanın artırılması öngörüldü. 1946'da kovuşturma için Adalet Bakanlığı'ndan 'izin alma' şartı getirildi. 2002'de ise *'Eleştiri amacıyla yapılan düşünce açıklamaları suç oluşturmaz'* hükmü, maddeye eklendi. Bu son değişiklik 'uyum yasaları' çerçevesinde yapılmıştı. Değişikliğin ardından yeni TCK çalışmalarına başlandı ve hazırlanan kanun 2005'te yürürlüğe girdi. Yapay tartışmalara odaklanan kamuoyu ifade özgürlüğünün önüne set çeken ceza maddeleri gözden kaçırdı. Bunlardan birisi de kolayca uygulanan eski TCK 159'un modern versiyonu TCK 301'di. Madde, yeni haliyle çok daha kolay uygulanır hale getirildi. Adalet Bakanlığı'ndan 'izin şartı' kaldırıldı; 'tahkir ve tezyif' yerine 'aşağılamak' kavramı getirilerek maddenin kapsamı genişletildi.

Avrupa Birliği'nin, sivil toplum kuruluşlarının, hukukçuların ve aydınların, 301'e karşı uyarılarına hükümet, *'Uygulamaya bakalım'* şeklinde cevap verdi ve uygulamaya bakıldı:

- Bakanlığın verilenine göre 2006'da ve 2007'nin ilk çeyreğinde 301, kendine (14'ü çocuk) toplam 2 bin 722 sanık yarattı.
- Mahkeme önlerinde ırkçı gruplar gösteri yaptı, 301 sanıklarına sözlü ve fiziksel saldırılar oldu, linç teşebbüsleri yaşandı.
- Onlarca kişi 301'nci maddeden mahkumiyet cezası aldı. Davaların birçoğu beraatle sonuçlandı ancak, sırf düşüncelerini açıkladığı için yargılananların mahkeme kapılarında sürünmesi bile ceza niteliğindedir.

- Ve sonunda 301, katil oldu! Düşündüğü ve düşüncelerini dillendirdiği için Gazeteci Hrant Dink'e 301'den iki dava açıldı. Bu davalar Dink'i aşırı ırkçıların hedefi haline getirdi. Dink, 2007'nin başında AGOS Gazetesi'nin önünde uğradığı silahlı saldırı sonucu hayatını kaybetti.

Bu gelişmelerin ardından, iç ve dış kamuoyunun baskısı hükümeti kozmetik bir değişikliğe zorladı: 30 Nisan 2008'de meclis tarafından kabul edilen ve Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün onayıyla 8 Mayıs 2008 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren bu değişiklikle,

- Ceza üst sınırı iki yıla indirildi
- 'Türklük' ibaresi 'Türk Milleti' olarak değiştirildi
- 'Cumhuriyet' ibaresi 'Türkiye Cumhuriyeti' olarak değiştirildi
- Suçun yabancı ülkede işlenmesi cezayı ağırlaştırma nedeni olmaktan çıkarıldı
- Soruşturma yetkisi de Adalet Bakanı'nın iznine bağlandı.

Değişikliğin yürürlüğe girmesinden sonra, Adalet Bakanı'ndan alınması gereken izin şartı, dava sayılarında ciddi bir azalış yaşanmasını sağladı. Adalet Bakanı Mehmet Ali Şahin, 2008 sonunda yaptığı açıklamada TCK'nın 301'inci maddesine ilişkin, Bakanlığa 519 dosyanın geldiğini, bunlardan 70'ine soruşturma izni verdiğini bildirdi. Bu değişiklikle dava sayılarında azalma sağlansa da 159'ken de 301'ken de düşünen, devleti kutsayan, bireyi yok sayan totaliter/otokratik zihniyetin ürünü olan bu madde, düşündüğünü açıklayanın karşısında oldu ve olmaya devam ediyor.

80 yıldan beri değiştirilerek denenen 301, bize Sicilyalı Prens Lanpedusa'nın "*Hiçbir şeyi değiştirmemek için her şeyi değiştirmek gerekiyordu.*" sözünü hatırlatıyor.

Maddeyi savunanların ileri sürdüğü belli başlı görüşler neler?

- 1- Bu madde olmazsa önüne gelen devlete, millete söver. Sövsün mü yani?
- 2- Böyle maddeler batı ülkelerinde de var.
- 3- Madde ‘eleştiri’yi cezalandırmıyor. Bakın, sonuna eklenen cümlede açıkça yazılı.
- 4- Tamamen kaldırmak olamaz, çünkü belli kurumsal hassasiyetler var. Düzelterek çözelim.
- 5- Dış baskı büyük. “AB dayattı diye kaldırdılar” dedirtemeyiz.
- 6- Bunu değiştirsek bu defa da 305’i değiştirin, 318’i, 216’yı, 288’i değiştirin derler, sonu yok.

Bu görüşleri tek tek yanıtlayalım

1. Hakareti önleyen başka maddeler zaten var ve yeterli. (Örneğin, TCK 216 -eski 312- bir toplum kesimini diğer bir kesimine karşı kışkırtmayı cezalandıran suç sayan madde, metnindeki aksaklık giderildiğinde ve amacına yönelik olarak, doğru kullanıldığında gerekli ve yararlı bir madde. Ama o da "Ermeni dölü" diyenlere değil, Kürtçeye karşı kullanılıyor) Kaldı ki, bir birey koskoca Devlete sövse ne olur, sövmese ne olur? Bir yetişkin başka bir yetişkine hakaret ederse bu bir dava konusu olur ve cezası vardır. Ama ufacık bir çocuk bir yetişkine küftetti diye koca adam da onun kafasını kırsa, ne deriz?

Devlete hakaretin cezası, toplumun o kişiyi “ayıplaması ve artık ciddiye almaması” olmalıdır, mahkeme, hapis vs. değil.

2. Benzer maddeler batı demokrasilerinde de hala varsa ne ayıp. Biz kaldırıp onlara da örnek olalım. Birkaç ülkede benzer maddelerin bulunduğu doğru, ama onlar genellikle totaliter rejim dönemlerinden kalma, ayıklanma artığı maddeler ve bunları uygulayıp yazarlarını, gazetecilerini hapse tıkmayı akıllarından bile geçirmiyorlar. Bir zamanlar “Alman olmaktan utanç duyduğunu” söyleyerek başka bir ülkede yaşayan Nobel ödüllü yazar Günter Grass’ı yargılamak kimsenin aklından geçmedi.

3. Evet, ‘eleştiriler’ kanununun kapsamı dışında sayılacak diye bir cümle var, olmasına da ne işe yarıyor? Eleştirinin hudutlarını savcılar ve yargıçlar kendi kafalarının hudutlarına göre kararlaştırıyor sonuçta ve “Bu yazı eleştiri hudutlarını aşmıştır” dediler mi tamam. Elif Şafak’ı roman karakterlerinden birinin sözleri yüzünden yargıladık. Orhan Pamuk’u linç ediyorduk az daha, Hrant Dink’i ettik. Bunların tümü bu 301 zamanında oldu. Son cümle hangisini korudu?

4. Ne demek ‘Belli kurumsal hassasiyetler’? Açık konuşalım. 301’in kalkmasına direnenlerin başında ordu geliyor. Zaten bir çok gazeteci ve yazar hakkındaki davalar, bizzat Genelkurmay Başkanlığı’nın şikayeti üzerine açılıyor. Genelkurmay Başkanlığı Başbakanlığın altında mı, üstünde mi? TBMM hepsinin üstünde değil mi? Yasa koyucu irade isteyecek de kaldıramayacak mı bir maddeyi? Bu rejime nasıl demokrasi diyeceğiz, böyle bir mazereti ciddiye alırsak?

5. “*Filanca dayattı diye kaldıramayız*” mantığı harika sonuçlar doğurabilir. İster misiniz Atatürkçü Düşünce Derneği bunu fark etsin ve hükümete “Türban yasağı kaldırılсын” diye yoğun bir baskı oluşturmak üzere tüm kentlerde yoğun katılımlı “Türbana Saygı” mitingleri düzenlesinler? Bu madde, yeni TCK yapılırken gelen eleştirilere kulak verilip kaldırılseydi, ne bunca skandal yaşanacaktı, ne de AB baskısı olacaktı. (Orhan Pamuk Türkiye’de, Hrant Dink de sağ olacaktı.)

6. Tabii diyecekler, diyeceğiz, hatta hemen diyelim. 299’u da, 300’ü de kaldırın. (301’in kardeşleri) 305’i ve 318’i de kaldırın, 216’yı, 288’i düzeltin... vs. vs... Terörle Mücadele Kanununu kaldırın, zaten yeni TCK’yı hazırlarken söz vermişsiniz. Anayasayı, Seçim Yasasını, Siyasi Partiler Yasasını, İnternet yasasını, Basın yasasını, CMK’yı, CİK’i ... Ne kadar anti-demokratik yasa varsa iptal edin, değiştirin, düzeltin. Şu anda “kanun devleti” bile olamayan Türkiye, bir “Hukuk devleti” haline gelene kadar, tabii ki söyleyeceğiz, tabii ki isteyeceğiz.

TCK 301’den dava açmayı ‘Adalet Bakanının İzni’ne bağlamak neyi değiştirir?

Dava açabilmek için “Adalet Bakanının izni” koşulu ise “tozları halının altına süpürmek”ten öteye gitmeyeceği bir yana –ve daha da kötüsü- işin bir yanını düzeltiyim derken başka bir yanını bozmak, hukuksal bir ilkeyi çiğnemek demektir. Osmanlı’dan kalma “Muhakemat-ı Memurin” kanununu kaldırmak yerine genişletmek, bir hukuk ayıbını daha da yukarılara taşımaktır. Suç gördüğü yerde takibat yapmak bir savcının görevidir. “*Hay Allah, bu adam katil ama bizim ağanın has adamı, onun müsaadesini almadan bir şey*

yapmam” demeye benzer ve feodal bir düzen için çok makul olan bu durum, bir Cumhuriyet için ayıptır. Ayıptır, ama yasalarımızda halen korunuyor. Aynı mantıkla “*Bir askeri yargulamak için komutanından, bir manavı yargulamak için kabzımallar derneğinden...*” izin alınması düşünülebilir mi?

Maddeye getirilen ve hukukla pek ilgisi olmayan bu ek, herhalde, “*Canım, savcılar böyle başa bela davalar açmaya kalkarsa Mehmet Ali Şahin izin vermez, biz de kısa yoldan kurtuluruz rezil olmaktan*” şeklinde basit bir politik düşünceden kaynaklanmış olmalı. Bu tedbir belki kısa sürede işe yarar görünebilir ama güvencesi ne? Adalet Bakanı bir başkası olduğunda nasıl davranacağını biliyor muyuz?

Peki neye yarıyor bu 301, neden konmuş?

Bu maddenin varlık nedeni, Devlete yönelik eleştirileri, özellikle de cinayetlerin, yolsuzlukların, kanunsuzlukların ortaya çıkarılmasını engellemekten başka bir şey değil. Yıllardır tartıştığımız, yazar, çizer, gazeteci, radyocu,

televizyoncu, akademisyen, şarkıcı, tiyatrocu, sendikacı, politikacı demeden; sağ, sol, orta, Sünni, Alevi, Türk, Kürt, Ermeni ayrımı yapmadan ‘hoşa gitmeyen’ şeyleri söylemeye ve yazmaya cüret eden herkesi tehdit eden, mahkemelerde sürdüren, zaman zaman hapse tıkan -eski 159’uncu- şimdi 301’inci madde hala ‘susturma aracı’ olarak kullanılıyor.

Topluma zorla dayatılan şovenizme karşı çıkmaya kalkan, resmi tarihi eleştirmeye cüret edenler “Türklüğe” hakaret etmiş oluyor. (Orhan Pamuk, Hrant Dink)

Güvenlik güçlerinin yasa dışı işlerini açığa çıkarmaya çalışanlar “Devletin emniyet güçlerini alenen aşağılamış” sayılıyor. (Eren Keskin, Erol Özkoray)

Yargıdaki yolsuzlukları, göz göre göre yapılan hukuksuzlukları, hatta kanunsuzlukları eleştirmek “Yargıya hakaret” oluyor (Prof. Baskın Oran, Prof. İbrahim Kaboğlu)... ve bu böyle sürüp gidiyor.

TCK 159/301 kurbanlarından aklımıza gelenler:

Abdurrahman Dilipak(Gazeteci)
Ahmet Önal(Yayıncı)
Baskın Oran(Akademisyen)
Burak Bekdil(Gazeteci)
Celal Başlangıç(Gazeteci)
Cüneyt Arcayürek(Gazeteci)
Elif Şafak(Yazar)
Emin Karaca(Yazar)
Ercan Kanar(Avukat)
Eren Keskin(Avukat)
Erol Katircioğlu(Akademisyen)
Erol Özkoray(Gazeteci)
Faruk Çakır(Gazeteci)
Fatih Taş(Yayıncı)
Ferhat Tunç(Müzişyen)
Fikret Başkaya(Akademisyen)
Haluk Şahin(Akademisyen)
Hasan Cemal(Gazeteci)

Hrant Dink(Gazeteci)
İbrahim Kaboğlu(Akademisyen)
İsmail Beşikçi(Sosyolog)
İşmet Berkan(Gazeteci)
Kıyasettin Aslan (Sendikacı)
Mehmet Emin Sert(Yayıncı)
Mehmet Pamak(Yazar)
Murat Belge(Akademisyen)
Murat Papuç(Emekli Subay)
Münir Ceylan(Sendikacı)
Orhan Pamuk(Yazar)
Ragıp Zarakolu(Yayıncı)
Sinan Kara(Gazeteci)
Şanar Yurdatapan(Müzişyen)
Tuncay Özkan(Gazeteci)
Temel Demirer(Yazar)
Umur Hozatlı (Gazeteci)
Zülküf Kışanak(Gazeteci)

Bu insanlar ne yapmıştı?

Orhan Pamuk

Yazar Orhan Pamuk'a "Bu topraklarda 30 bin Kürdü ve 1 milyon Ermeni'yi öldürdük." Sözleri nedeniyle dava açıldı.

Hrant Dink

AGOS Gazetesi'nde yayınlanan Ermeni Kimliği üzerine bir yazı dizisinin sonunda "Türk'ten boşalacak o zehirli kanın yerini dolduracak temiz kan, Ermeni'nin Ermenistan'la kuracağı asil damarında mevcuttur" dediği için, Dink hakkında 301 davası açıldı. Dink'in ifadelerini tersten okuyan yargıçlar, suç işlendiğine kanaat getirip ceza verilmesine hükmetti ve bu karar üst mahkemelerde de onandı.

Baskın Oran ve İbrahim Özden Kaboğlu

BİHDK'nın Azınlık Hakları ve Kültürel Haklar Çalışma Grubu Raporu'nda 'Türkiyelilik' üstkimliğini önerdikleri için, kurul başkanı Prof. İbrahim Kaboğlu ve Prof. Baskın Oran hakkında dava açıldı.

Elif Şafak

'Baba ve Piç' romanındaki bir karakter 'ermenî soykırımı' ile ilgili sözler sarfettiği için, Şafak'a dava açıldı.

Eren Keskin

Almanya'da Der Tagesspiegel Gazetesi'ne Danıştay saldırısının devlet düzenini bozmaya yönelik olmadığını, tam tersine laik, otoriter ve askeri devlet düzeninin güçlendirilmesine hizmet ettiğini, Türkiye'de hiçbir hükümetin kendi hükümet programını uygulama gücüne sahip olmadığını, Türkiye'nin aslında ordu tarafından hazırlanan "Millî Siyaset Belgesi"yle yönetildiğini, söylediği Avukat Keskin yargılandı.

Fikret Başkaya

Akıntıya Karşı Yazılar adlı kitabında "Türkiye'de işkence sadece askeri rejimlere özgü bir şey değildir. Bizatihi devlet işkenceci bir devlettir." ve "sıl söz konusu olan işkence cumhuriyettir." dediği için Başkaya'ya 301 davası açıldı.

Fatih Taş

Aram Yayınevi sahibi Fatih Taş hakkında John Tirman'ın "Savaş Ganimetleri: Amerikan Silah Ticaretinin Bedeli" adlı kitabı yayınladığı için dava açıldı.

Abdurrahman Dilipak

"Anadolu'da Vakit" gazetesinde 'Yargıya Güvenemeyeceksek!' başlıklı makalesi yayımlandığı için yargılandı.

Temel Demirer

20 Ocak 2007'de Hrant Dink'in öldürülmesini protesto etmek için Yüksel Caddesi İnsan Hakları Anıtı önünde toplanan yaklaşık 800 kişiye konuşan ve "Bu ülkede Ermeni soykırımı olmuştur" diyen yazar Temel Demirer hakkında, Ankara Emniyet Güvenlik Şube Müdürlüğü'nün suç duyurusunun ardından, dava açıldı.

Kıyasettin Aslan

KESK'e bağlı Büro Emekçileri Sendikası Kilis İl Temsilcisi Kıyasettin Aslan hakkında, yerel Kent Gazetesi'nde yayınlanan 'Mayın' başlıklı yazısı nedeniyle dava açıldı. Aslan, yazısında "Türkiye'nin döşediği mayınlara her yıl çocuklar, kadınlar, her yaştan insan basıyor ve yaşamını yitiriyor, sakat kalıyor." dediği için yargılandı.

Abdullah Kaya

Abdullah Kaya'ya karşı, Tahran Kürt Televizyonu'nda canlı yayına bağlanarak "Ermenilerin katliamı, öldürülmesi doğrudur. Öyle görünüyor ki Türk Devleti öldürdüklerini, katliamlarını saklıyor. Süt gibi temiz olduğunu söylüyor ama olmuyor, herkes biliyor" dediği için yargılandı.

Ethem Açıkalin

Adana'da 14 Ağustos 2006'da Gülbahçesi Mahallesi'nde yargısız infazla katledilen 16 yaşındaki Feyzi Abik'in katillerinin bulunması talebiyle 16 Ağustos 2006'da basın açıklaması yapan İnsan Hakları Derneği (İHD) Adana Şube Sekreteri Açıkalin hakkında dava açıldı.

Ferhat Tunç

Özgür Gündem Gazetesi'nde yayımlanan "Bir Devrimci Leyla ve bir Şarkı" adlı bir makalede geçen ifadeler gerekçe gösterilerek dava açıldı.

Ragıp Zarakolu

Dora Sakayan'ın "Garebet Haçeryan'ın İzmir Güncesi" adlı kitabı yayınladığı için yayıncı Zarakolu hakkında 301 davası açıldı.

Ahmet Şık ve Lale Sarıbrahimoğlu

Nisan 2007'de baskılar sonucu kapanan haftalık 'Nokta' dergisi muhabiri Ahmet Şık'ın güvenlik uzmanı Lale Sarıbrahimoğlu'yla yaptığı ve 8 Şubat'ta yayımlanan "Asker iç güvenlikten elini çekmeli" başlıklı röportaj nedeniyle hem gazeteciye hem de Sarıbrahimoğlu'na dava açıldı.

Murat Papuç

Emekli subay Papuç hakkında "Boyalı Bank Nöbetini Terk Etmek" adlı kitabında geçen ifadeler nedeniyle dava açıldı.

İlgili kanun maddeleri

Eski TCK 159

1- Türklüğü, Türk Milletini, Türkiye Devletini, Türkiye Büyük Millet Meclisini, Bakanlar Kurulunu, bakanlıkları, adliyeyi, Devletin askeri veya emniyet ve muhafaza kuvvetlerini veya bunları temsil eden bir kısmını alenen tahkir ve tezyif eden kimseye bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

2- Birinci fıkrada yazılı cürümlerin işlenmesinde, tahkir ve tezyif edilen açıkça belirtilmemiş olsa bile, ona yönelik bulunduğu tereddüt edilmeyecek bir durum varsa, tahkir ve tezyif edilen açıklanmış gibi kabul edilir.

3- Türkiye Cumhuriyeti kanunlarına veya TBMM kararlarına alenen sövenlere bir aydan altı aya kadar hapis cezası verilir.

4- Türklüğü, Türk Milletini veya Türkiye Devletini tahkir ve tezyif, yabancı memlekette bir Türk vatandaşı tarafından işlenirse verilecek ceza üçte biri oranında artırılır.

Eski TCK 301

1- Türklüğü, Cumhuriyet'i veya TBMM'yi alenen aşağılayan kişi, altı aydan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

2- Türkiye Cumhuriyeti Hükümetini, Devletin yargı organlarını, asker veya emniyet teşkilatını alenen aşağılayan kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

3- Türklüğü aşağılamanın yabancı bir ülkede bir Türk vatandaşı tarafından işlenmesi hâlinde, verilecek ceza üçte bir oranında artırılır.

4- Eleştiri amacıyla yapılan düşünce açıklamaları suç oluşturmaz.

Yeni TCK 301

1- Türk Milletini, Türkiye Cumhuriyeti Devletini veya Türkiye Büyük Millet Meclisini, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetini ve Devletin yargı organlarını alenen aşağılayan kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

2- Devletin askeri veya emniyet teşkilatını alenen aşağılayan kişi, 1. fıkraya hükmüne göre cezalandırılır.

3- Eleştiri amacıyla yapılan düşünce açıklamaları suç oluşturmaz.

4- Bu suçtan dolayı kovuşturma yapılması Adalet Bakanının iznine bağlıdır.

TCK 305

DOSYASI

**Temel Milli Yararlara Karşı Faaliyette Bulunmak İçin
Yarar Sağlama suçu (!?)**

TCK 305'in hikayesi

Eski ceza kanununda özel olarak korunmayan ‘temel milli yararlar’ kavramı, 5237 sayılı yeni ceza kanununda sansasyonel bir biçimde yerini aldı. Başta Adalet Komisyonu’ndan 306’ncı madde olarak çıkan ‘Temel Milli Yararlara Karşı Hareket Suçu’, Genel Kurul’da 305’inci madde olarak değiştirildi. Boşta kalan 306’ncı maddenin içi ise, ‘Yabancı Devlet Aleyhine Asker Toplama’ başlığı altında, 305’inci maddenin anlam ve içeriğinin bir devamı niteliğindeki alıntılarla dolduruldu. Bu madde TCK’da ‘Millete ve Devlete Karşı Suçlar’ başlıklı 4’üncü kısmın ‘Devletin Güvenliğine Karşı Suçlar’ başlıklı 4’üncü bölümü içinde düzenlendi.

Temel milli yararlara karşı fiillerde bulunmak maksadıyla veya bu nedenle, yabancı kişi veya kuruluşlardan doğrudan doğruya veya dolaylı olarak kendisi veya başkası için maddi yarar sağlayıcı cezalandırılacak olan TCK 305, kanun tasarısında yerini aldığı günden beri tartışıldı ve eleştirildi. Eleştiriler ‘temel milli yarar’ kavramının muğlaklığı ve maddenin resmi gerekçesi üzerinde toplanıyordu. Gerekçede, bu maddenin uygulanmasıyla ilgili ‘yön gösterici’ bazı örneklere yer verilmişti. Hükümet Gerekçesi aynen şöyleydi: *“Keza bu fıkraya göre, basın ve yayın yoluyla propaganda yapmak üzere para veya yarar veya vaat kabul edilmiş ise ceza artırılabacaktır. Para, yarar veya vaat kabulü suretiyle bugün Türk askerinin Kıbrıs’tan çekilmesi veya bu konuda Türkiye aleyhine bir çözüm yolunun kabulü için veya sırf Türkiye’ye zarar vermek maksadıyla, tarihsel gerçeklere aykırı olarak, Birinci Dünya Savaşı sonrasında Ermenilerin soykırımına uğradıklarının basın ve yayın yoluyla propagandasının yapılması gibi...”* Bu gerekçe aynen, hiçbir zaman yürürlüğe girmeyen 1997 Ceza Kanunu tasarısı metninin 359’uncu maddesinin (Milli yararlara karşı hareket) gerekçesinde de vardı.

Madde ile gerekçe bir araya getirildiğinde ve yargının geçmiş refleksleri düşünülduğünde doğal olarak ‘Türk askeri Kıbrıs’tan çekilmeli’ veya ‘Ermeni soykırımı olmuştur’ diyeceklerin 10 yıla kadar hapis cezasıyla yargılanacakları akıllara gelmişti. Madde ve gerekçesi ciddi bir şekilde eleştirildi. Avrupa Birliği’nden de Kıbrıs ve Ermeni sorununun yasada yer alması konusunda eleştiriler gelmekteydi. Daha sonra Hükümet Gerekçesi’nin bu bölümü, eleştiriler dikkate alınmış olacak ki kanunun basımı sırasında metinden çıkarıldı. Adalet Bakanlığı’nın Yayın İşleri Dairesi Başkanlığı’nca savcılıklara dağıtılan ‘Gerekçeli Türk Ceza Kanunu’nda, kanununun en çok tartışılan bu gerekçesine yer verilmedi.

Madde üzerindeki bir başka oynama da Resmi Gazete’de yayımlandıktan sonra, yürürlüğe girmeden önce yapıldı. TCK 305 ilk haliyle ‘Temel Milli Yararlara Karşı Hareket’ başlığını taşıyordu, başlık madde metnine paralel olarak ‘Temel Milli Yararlara Karşı Faaliyette Bulunmak İçin Yarar Sağlama’ olarak değiştirildi. Birinci fıkra ilk haliyle sadece Türk temel milli yararlar karşı faaliyette bulunmak için yarar sağlayan Türk vatandaşını cezalandırıyordu, değişiklikle ‘vatandaşa ya da Türkiye’de bulunan yabancıya...’ denilmek suretiyle suçlanabilecekler listesi genişletildi. Ayrıca, ikinci fıkra ilk haliyle ‘yararın basın ve yayın yoluyla propaganda yapmak için verilmiş veya vaat edilmiş olması’nı ağırlaştırma sebebi saymaktaydı. Yeni TCK yürürlüğe girmeden yapılan rütuşla bu durum da ağırlaştırma sebebi olmaktan çıkarıldı.

Yasalaşmadan önce birçok ifade özgürlüğü davasına sebebiyet vereceği tahmin edilen madde, bu güne kadar kendine uygulama alanı bulamadı. Ancak, baskıcı bir rejimin işleterek, resmi görüşü savunmayanları kolayca suçlayabileceği bir madde olan TCK 305, ceza yasasında hala bir mayın niteliğinde.

TCK 305 ne işe yarar?

Bugün gelinen noktada TCK 301 (Türklüğü, Cumhuriyeti, Devletin kurum ve organlarını aşağılama) ve TCK 318 (Halkı askerlikten soğutma) gibi maddelerin, ifade özgürlüğüne karşı, etkili olarak kullanıldığını görüyoruz. TCK 305'i bu maddelerden ayıran tek bir özellik var: Şu ana kadar uygulanmamış olması. Ancak, TCK 305 de diğerleri kadar tehlikeli ve özgürlükleri tırpanlayıcı. Bu düzenleme, sorunları halının

altına süpürmeye alışık, kendisiyle ve tarihiyle yüzleşmekten korkan ve bu korkularıyla yaşayan bir toplumda konuşup yazan bir avuç insanı da sessizliğe ya da hapse gömebilecek nitelikte. Ayrıca yurtdışından alınan fonlarla faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları da bu maddenin ciddi tehdidi altında. Maddenin tehlikesini anlayabilmek için ayrıntılarına bakmak yeterli:

Temel milli yararlar ve kanunilik

TCK 305'in ana direğini oluşturan 'temel milli yarar' kavramı, son derece belirsiz ve geniş bir deyimdir. Yasakoyucu, aynı maddenin 4'üncü fıkrasında 'temel milli yararlar' deyiminden nelerin anlaşılacağını saymaya çalışmıştır ancak, kavramının açılımı da zaten sınırlama getirdiği iddia olunan kavramlardır. Bağımsızlık, milli

güvenlik, toprak bütünlüğü ve Cumhuriyet'in nitelikleri gibi soyut, geniş anlamlar içeren ve kendileri de tanımlanmaya muhtaç kavramlarla 'temel milli yararlar' kavramı tanımlanmaya çalışılmıştır.

'Maddi yarar' kavramından da ne kastedildiği belirsizdir. Örneğin yabancı bir kişi ile aynı mekanda bulunmanız veya yabancı bir kuruluşun vermiş olduğu bir yemeğe katılmanız 'maddi yarar' sayılacak mıdır? Bu bağlamda kanunun bu maddesi suçta ve cezada kanunilik ilkesine aykırıdır. Zira özgürlüklere müdahalenin, hukukun onayladığı bir müdahale sayılmasının ana koşullarından biri uygulanacak hukukun yeterli açıklıkta, önceden görülebilir olmasıdır. Bireylerin davranışlarını düzenlemelerine olanak vermek için yeterli açıklıkta düzenlenmemiş bir norm hukuk olarak kabul edilemez. Bireyler, belirli bir eylemin gerektirdiği sonuçları durumun makul saydığı ölçüde önceden görebilmelidirler.

Madde bu haliyle birçok soruyu akla getirmektedir. Örneğin, yurtdışından herhangi bir kuruluştan (vakıf, dernek...vs.) burs alan ve diyelim ki Türkiye'de asker sayısının azaltılmasını ve eğitime bütçe aktarılmasını söyleyen bir öğrenci, yarın birinci fıkrada belirtilen *"temel millî yararlarla karşı fiillerde bulunmak maksadıyla veya bu nedenle yabancı kişi veya kuruluşlardan doğrudan doğruya veya dolaylı olarak kendisi veya başkası için maddi yarar sağlayan"* kişi olarak değerlendirilip hem de 10 yıla kadar hapis cezası alabilir mi? Ya da Türkiye'nin bugün üyesi olmaya çalıştığı AB'ye ulusların egemenliklerinin bir kısmını devretmesi olgusu karşısında, AB'ye girmeyi savunan sivil toplum kuruluşlarının üyelerinin durumu ne olacak? Peki Avrupa'daki bir üniversiteden aldığı kaynakla Ermeni iddialarını araştıran bir bilim adamının Ermenilerin bir şekilde haksızlığa uğradıkları gibi bir sonuca varması durumunda bunu hangi şekilde ifade ederse temel milli yararlarla karşı hareket etmez? TCK 305, bu haliyle, yukarıdaki soruların hiçbirine cevap verecek nitelikte değildir. Kanun belirsiz ve istenilen yöne doğru genişletilip daraltılabilecek durumdadır.

Adalet Bakanının izni

Maddenin 3'üncü fıkrasında *“Suç savaş hali dışında işlendiği takdirde, bu nedenle kovuşturma yapılması Adalet Bakanının iznine bağlıdır.”* denilerek kovuşturma izne bağlanmıştır. Yani yargı, bu konuda işlem yapabilmek için yürütmeden izin isteyecek! Olur mu öyle şey? Olur! Ama krallıklarda olur, padişahlıklarda olur. Kendine Demokratik, laik hukuk devleti diyen bir cumhuriyette olmaz.

Günümüzün demokratik toplumlarında yasama, yürütme ve yargı erklerinin birbirini dengelemesi ve denetlemesi söz konusudur. Gene bunun sonucu olarak, hiçbir kurum veya işlem yargı denetiminin dışında kalmaz. Bu bağlamda bir savcının görevi, bir suç gördüğünde soruşturmak, o işin yasalara aykırı olduğuna kanaat getirirse dava açmaktır. Bu görevini yerine getirmek için idareden izin istemez, zaten görevi budur.

Maddenin kaldırılması için somut bir bilgi

Taraf Gazetesi, Nisan 2008'de Genelkurmay'ın 'Sivil Toplum Örgütleri' için hazırladığı andıcı yayınladı. Habere göre, işadamları, üniversiteler, akademisyenler, gazeteciler ve sivil toplum örgütleri fişlenmişti. Belgede, yabancılarla bağlantıları olan bu kesimlerin rejim ve ülke bütünlüğüne ilişkin sakıncalı faaliyetleri olduğu iddia ediliyordu. Modern toplumu anlayamayacak bir yüzeysellik taşıdığı ortada olan bu belge, bir zihniyetin röntgeni olma özelliğini taşıyordu: Dış dünya ile bağlantılı olan herkes tehlikeli, düşman...

TCK 305 açısından asıl sorun şu: Bu belgeyi üreten zihniyet bugün 'izledikleri' sakıncalı kuruluşlar ve kişilere karşı yarın TCK 305'ten suç duyurusunda bulduklarında ne olacak?

Size hemen cevabı verelim: 301'inci madde gibi 305'inci maddeden de yüzlerce yargılama yapılacak, mahkumiyet kararları çıkacak. Bir kez daha Türkiye'nin demokrasiden nasibini almamış bir ülke olduğu tescillenecek.

Sonuç

Başta sorduğumuz 'Ne işe yarar bu madde?' sorusuna dönecek olursak: TCK 305 şu anda ifade özgürlüğüne gölge etmekten başka işe yaramamaktadır. Ancak bu, günün birinde kullanılmayacağı anlamına gelmemelidir. 305'inci madde iktidarı elinde bulunduranların milli yarar anlayışlarına uygun olarak rakiplerini tasfiye etme aracı olarak kullanılabilir bir düzenlemedir. Ayrıca AB'nin çeşitli fonlarla AB müktesebatının uygulamasına yönelik faaliyetlerde bulunan (Demokratik uygulamaların daha fazla genişletilmesi, hukukun üstünlüğü, insan hakları, kadın-erkek eşitliği ve azınlıkların korunması gibi) sivil toplum kuruluşlarına yardım etmesinin önüne de bu maddeyle geçilebilir. Yani madde, TCK'da bir mayın niteliğindedir. Üstüne basılması beklenmeden temizlenmelidir.

İlgili kanun maddeleri

Maddenin ilk hali:

TCK 305- Temel milli yararlar karşı hareket

Temel milli yararlar karşı fiillerde bulunmak maksadıyla veya bu nedenle, yabancı kişi veya kuruluşlardan doğrudan doğruya veya dolaylı olarak kendisi veya başkası için maddi yarar sağlayan vatandaşa, üç yıldan on yıla kadar hapis ve onbin güne kadar adli para cezası verilir.

Yarar sağlayan veya vaat eden kişi hakkında da aynı cezaya hükmolunur.

Fiilin savaş sırasında işlenmiş ya da yararın basın ve yayın yoluyla propaganda yapmak için verilmiş veya vaat edilmiş olması halinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır.

Suç savaş hali dışında işlendiği takdirde, bu nedenle kovuşturma yapılması Adalet Bakanının iznine bağlıdır.

Temel milli yararlar deyiminden; bağımsızlık, toprak bütünlüğü, milli güvenlik ve Cumhuriyetin Anayasada belirtilen temel nitelikleri anlaşılır.

Maddenin son hali

TCK 305-Temel millî yararlar karşı faaliyette bulunmak için yarar sağlama

Temel millî yararlar karşı fiillerde bulunmak maksadıyla veya bu nedenle, yabancı kişi veya kuruluşlardan doğrudan doğruya veya dolaylı olarak kendisi veya başkası için maddi yarar sağlayan vatandaşa ya da Türkiye'de bulunan yabancıya, üç yıldan on yıla kadar hapis ve onbin güne kadar adli para cezası verilir. Yarar sağlayan veya vaat eden kişi hakkında da aynı cezaya hükmolunur.

Fiilin savaş sırasında işlenmiş olması hâlinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır.

Suç savaş hali dışında işlendiği takdirde, bu nedenle kovuşturma yapılması Adalet Bakanının iznine bağlıdır.

Temel milli yararlar deyiminden; bağımsızlık, toprak bütünlüğü, milli güvenlik ve Cumhuriyetin Anayasada belirtilen temel nitelikleri anlaşılır.

TCK 318

DOSYASI

Halkı Askerlikten Soğutma suçu(!?)

318'in hikayesi

1889 tarihli İtalyan Zanardi Kanunu'ndan Türkçe'ye çevrilen, 1926 tarih ve 765 sayılı TCK'nın kabul edildiği dönemde Adalet Bakanlığı yapan Mahmut Esat Bey, TBMM'de yaptığı konuşmada yeni yasa hakkında şöyle diyordu: “*Arkadaşlar, ceza kanunumuz çok serttir. Çünkü inkılap çok kıskançtır*” Zanardi Kanunu, o zamanın en uzun ceza yasasıydı. Birçok yeni suç tarifi bu yasayla birlikte Türkiye'ye de gelmiş oldu.

Mussolini döneminde Zanardi Kanunu değiştirilip daha baskıcı bir hale getirildi ve aynı değişiklikler gecikmeden TCK'ya da aktarıldı. ‘Milli Savunmaya Karşı Suçlar’ başlığı altında ‘Halkı askerlikten soğutma’da (TCK 155) bu dönemde suç sayılmıştı. 2005’e kadar uygulanan bu ceza yasası yerini 5237 sayılı yeni TCK'ya bıraktığında eski TCK'nın ünlü 155’ci maddesi, yeni kanunda 318 sıra numarası ile korundu. Ayrıca, suçun basın yoluyla işlenmesi ağırlaştırma nedeni sayılarak cezaların yarı oranında artırılması hükmü getirildi. İş bununla da bitmedi. 2006’nın Haziran ayında kabul edilen Terörle Mücadele Kanunu ile bu eylem, ‘suç işlemek üzere kurulmuş bir terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde’ yapılırsa, ek olarak ‘terör suçu’ sayılacağı hükme bağlandı. Böylece cezanın alt ve üst sınırı yükseltilmiş ve suçu işleyenlerin DGM’ler yerine kurulmuş Özel Yetkili Ağır Ceza Mahkemeleri’nde yargılanmasının önü açılmış oldu.

Yaratılan her suç gibi ‘Halkı askerlikten soğutma’nın suç sayılmasının altında da sosyo-politik gerekçeler yatıyordu. Yasanın orjinalinin yazıldığı 19’uncu YY. sonu İtalya’ında erkekler askerlik yapmak için pek hevesli değildi. İnsani kaynakların o güne kadar görülmemiş bir şekilde seferber edildiği I. Dünya Savaşı’nda tüm cephelerde yüzde 10’a varan firar vakası yaşanıyor. Aynı dönemde Avrupa’daki diğer ülkeler ve Osmanlı ordusunda da firar revaçtaydı. I. Dünya Savaşı

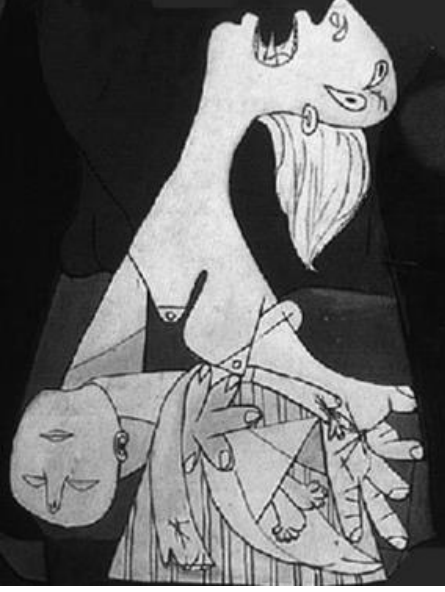
boyunca yaşanan bu hareketlenme vicdani reddi ilk defa politik bir konu haline getirdi. Dini açıdan vicdani retçilerin yanında politik retçiler de ortaya çıktı. Dini Retçilere (Pasifist Hristiyan mezhepler: Quakerlar, Anabaptistler, Menonitler, ve Bretonlar gibi...) ‘burjuva savaşlarında çarpışmayı’ reddeden anarşistler ve sosyalistler de katıldı. 20’inci YY.’ın başlarında vicdanın sekülerleşmesi sözkonusuydu. Ancak, I. Dünya Savaşı boyunca Avrupa’daki büyük devletler, savaşın insan kaynağına duyulan ihtiyaç nedeniyle politik vicdani retçilerin haklarını reddetti. Hatta daha ileri gidilip ‘Halkı askerlikten soğutmak’ suçu düzenlendi ki sivil itaatsizlik propagandasının da önüne bu yolla geçilmeye çalışıldı.

Türkiye’de ise Cumhuriyet’in kurulmasıyla başlayan yukarıdan devrimin başarılı olabilmesi için halkı eğitmek, değişime hazırlamak gerekiyordu. Gönülsüzlük yapanlar yasalarla baskı altına alınmalıydı. Halk, asker tesviyesinden geçirilerek ulus inşa edilmeye çalışıldı. İşte böyle bir dönemde halkı askerlikten soğutmak suç sayıldı. Geçtiğimiz yüzyılda dünya küreselleşti, hayatın her alanında köklü değişiklikler görüldü. Özellikle 1960’ların özgürlükçü rüzgarıyla, askerlik/ordular tüm dünyada sorgulanmaya başlandı. Türkiye’de ise değil sosyal yaşamın derinliklerine sinen militarist anlayışı eleştirmek, gerçekleşen onca askeri darbeye bile söz söylemek tabu olma özelliğini hala koruyor:

- Türkiye’de vicdani retçiler sonu gelmeyen hapis cezaları ile karşı karşıya kalıyor.
- Türkiye’de vicdani reddini açıklayanlar, militarizmi eleştirenler, “*Oğlum olsa askere göndermezdim, Savaşların insan kaynağını kurutalım, Asker olma, Vicdani ret bir insan hakkıdır*” diyenler, 4,5 yıla kadar hapis istemiyle yargılanabiliyor.

318 ne işe yarar?

II. Dünya Savaşı'nı sonlandıran Nagazaki ve Hiroşima'ya atılan atom bombaları, geçmişte olduğu, varsayıldığı gibi, orduların toplumun geneline yayılan insani kaynaklara artık ihtiyacı bulunmadığını gösterdi. Ordularda ciddi yapısal değişimler yaşandı ve toplumun mutlak seferberliğini gerektirmeyen, mutlak teknolojilerin varlığı devletlerin fayda/zarar hesaplamasını yeniden yapmasına neden oldu. Bu hesaplama sonunda birçok batı devleti alternatif sivil hizmeti kabul etti veya

profesyonel orduya geçti. Dünyada özellikle son yıllarda profesyonel orduya geçişler hızlandı ve yaygınlaştı. İşte böyle bir dünyada Türkiye, zorunlu askerlikte ısrar etmekte ve hatta halkı askerlikten soğutmayı cezalandırmaktaysa, bunun altında birliklerin savaşma kapasitelerine ilişkin kaygıdan daha başka nedenler aranmalıdır.

'Her şey vatan için' peki vatan ne için?...

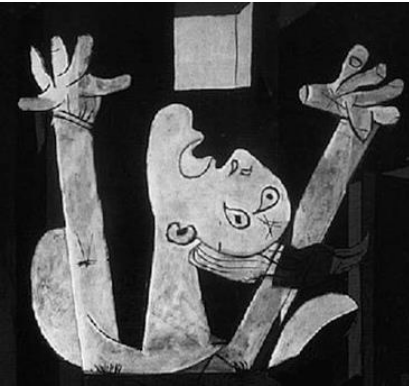
Başından beri Türk Ceza Kanunlarında 'Askerlikten soğutmak' fiilinin suç olarak tarif edilmesinin en temel sebebi, her şeyin vatan için olduğu mitidir. Kutsal devlet anlayışının doğurduğu bu mitin de elbette bir dayanağı vardır. Devletler, egemenliklerini hangi araçla ayakta tutarsa tutsun, savaşçıl şiddet tehdidi ve hiç olmazsa

vatandaşlarının bir kısmına ölmeyi emredebilme iktidarı olmaksızın sürdürmemektedir. Bunun meşrulaştırılması da savaş kültürünün içselleştirilmesiyle sağlanmaktadır. Türkiye’de her gün her dakika militarizmin kutsanışı, şehitliğin yüceltilişi, vatan için ölmenin ve öldürmenin bir insanın erişebileceği en yüce ahlaki erdem olarak övülüşü, bize bu kültürün ne kadar içselleştiğini göstermektedir.

Bireyin bir aile içine doğmasıyla başlayan, eğitim aşamalarının her birinde kademe kademe devam eden ve erkekler için bir de askerlik yapılmasıyla pekiştirilen bu kültür, korkular üzerine iktidarlar inşa etmeye yaramaktadır. En temel insan hakları bu vesileyle kısıtlanmakta, hatta yok edilmektedir.

Tüm bunlara karşı biri de çıkıp tersini savunduğunda, ezber bozmaya çalıştığında, onu susturmanın yolları da mevcuttur. İşte TCK 318, bu işe yarayan araçlardan biridir. Vicdani ret açıklamalarının dışında, savaş karşıtı ve barışçıl ifade açıklamaları ile askerlikle ilgili eleştiri içeren her türlü yazı ve açıklamalar bu madde kapsamında cezalandırılabilir.

Kanunilik

Bir özgürlük sınırlamasının meşru olabilmesinin temeli, hukuki olmasında yatar. Hukukilik kavramı ise kendi içerisinde bir yandan sınırlamaların yasalara dayanmasını gerektirirken, öbür yanıyla da yasaların açık, anlaşılır ve ulaşılabilir olmasını gerektirir. Anlaşılabilirlik yasaların açık ve net hükümler taşımasını, belirsizlikten uzak olmasını ifade etmektedir.

Ancak, TCK 318'deki 'askerlik hizmetinden soğutmak' ibaresi oldukça muğlaktır ve belirlenebilirlik sorunu yaratmaktadır.

Ne demektir halkı askerlikten soğutmak? Ölçüsü nedir? Sınırı nedir? Nerede soğutma başlar, ne zaman kışkırtma biter, neden sonrası ihanete girer? *"Askerlikte silah taşımak istemeyenden başka türlü yararlanılsın, öğretmenlik yaptırılsın, ağaç diktirilsin"* demek birilerini askerlikten soğutmak mıdır? 'Bedelli askerliği' çıkaran yetkililer 'bedelsizleri' soğutmuş olurlar mı? Şimdi Sivas'ta yaşayan bir genç, askerliğini sadece bir ay yapabilen 'Alamancılara' bakıp da soğursa ne olacak? Haaa bir de soğuma tehlikesi, askerliğini henüz yapmamış olan gençler için mi geçerlidir? Yetmiş yaşında biri askerliğini yapmamış bir gence *"Askerlik yorucu ve zahmetlidir"* derse suç işlemiş olur mu? Şimdi, *"Askerlikte çok çile çektim, altı gün altı gece uykusuz gezdiğimi bilirim"* dense bu soğutmak mıdır? Yoksa paçayı kurtarmak için *"Altı değil kırk altı gece de uyumasam bu vatana canım feda"* şeklinde hamasi bir cümle eklenmesi mi gerekecektir?

Yasanın bir başka muğlak tarafı da 'soğutacak etkinlikte teşvik veya telkin' ibaresinden doğmaktadır. Etkinliğin ölçüsü ne olacaktır? Telkinin dozu nedir? Kaç kişinin ve ne derece soğuduğu nasıl tespit edilecektir? Mesela, Savaş karşıtı bir yazının suç oluşturması için kaç kişiye ulaşması gerekmektedir?

İşte TCK 318, bu soruların cevabını vermemektedir. İsteyenin istediği yere çekebileceği bir dille oluşturulmuş bu madde, selefi olan eski TCK 155 gibi pratikte (uluslararası yasalara rağmen) ifade özgürlüğünü kısıtlayıcı müdahaleler için kullanılmaktadır.

TCK 318 ve üst normlar

TCK 318, Anayasa'ya Aykırıdır

318'inci madde, “*Halkı, askerlik hizmetinden soğutacak etkinlikte teşvik veya telkinde bulunanlara veya propaganda yapanlara altı aydan iki yıla kadar hapis cezası verilir. Fiil, basın ve yayın yolu ile işlenirse ceza yarısı oranında artırılır*” demekte, Terörle Mücadele Kanunu 4'üncü maddesi ise ‘halkı askerlikten soğutmak’ suçunu ‘terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde’ işlendiğinde terör suçu saymaktadır.

Oysa Anayasanın 25'inci maddesi düşünce ve kanaat özgürlüğünü, 26'ncı maddesi ise düşüncüyü açıklama ve yayma özgürlüğünü güvence altına almaktadır. Bu özgürlüklerin kullanımı, telkin, teşvik ve propagandanın da güvence altına alınması ile olanaklıdır. Anayasal güvence altına alınan özgürlükler, TCK 318'in yasaklamaya çalıştığı içeriği korumaktadır.

Düşünce ve ifade özgürlüklerinin sınırlanması, ancak Anayasa'nın 13 ve 26'ncı maddesindeki koşullarda mümkündür. Oysa TCK'nın 318'inci maddesi hiçbir şekilde bu koşulları taşımamaktadır ve “*askerlikten soğutmaya yönelik teşvik, telkin veya propagandada bulunmak*” şeklindeki ifadeler, ‘hukuk devleti’ ilkesine aykırı olarak ‘suç unsuru’ sayılmaktadır.

TCK 318, Uluslararası Hukuka Aykırıdır

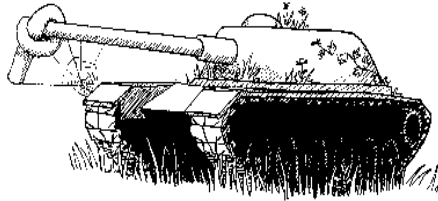
Anayasanın 90/5'inci maddesi, bir uluslararası sözleşme hükümlerinin iç hukuk kurallarıyla çatışması halinde uluslararası sözleşme hükümlerinin esas alınacağını açıkça ifade etmektedir. Türkiye'nin taraf olduğu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 9, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 18 ve Kişisel ve Siyasal Haklar

Sözleşmesi'nin 18'inci maddelerinde herkesin din ve vicdan özgürlüğü hakkı olduğu belirtilmektedir. Bu sözleşmelerde açıkça vicdani ret şeklinde bir hakka yer verilmese de vicdan özgürlüğünün askere gitmeme gibi bir hakka yer verdiği düşünülmelidir. Zira, askere gitmek istemeyen birini vicdani değerlerine aykırı olarak askerlik yapmaya zorlamak ile bir ateisti inanmadığı bir dinin ibadethanesinde ibadete zorlamak arasında fark yoktur.

BM İnsan Hakları Komitesi'nin 22 No'lu Genel Yorumu:

“...Sözleşme açıkça vicdani ret şeklinde bir hakka yer vermemektedir. Ancak Komite'ye göre öldürücü silah kullanma zorunluluğunun, inanç özgürlüğü ve dini veya inancı ortaya koyma hakkıyla ciddi şekilde çatışması durumunda 18. maddenin bu şekilde bir hakka yer verdiği düşünülebilir. Bu hak, hukuken veya uygulamada tanındığı takdirde, vicdani retçiler arasında belirli inançların içeriğine dayanılarak bir ayırım yapılamayacaktır; benzer şekilde vicdani retçilere karşı askerlik hizmetini yerine getirmediği gerekçesiyle herhangi bir ayırım yapılamayacaktır. Komite, Taraf Devletleri kişilerin 18. maddeye dayanarak askerlik hizmetinden muaf tutulabilmeleri için öngörülen şartları ve alternatif ulusal hizmetlerin içeriğini ve uzunluğunu belirtmeye davet etmektedir.”

Türkiye ise tüm bunlara rağmen, uluslararası düzenlemelere ve AİHM kararlarına uyma yükümlülüğü altında iken, TCK 318'i uygulayarak bu anlaşmaları ihlal etmektedir.

TCK 318 kurbanlarından aklımıza gelenler:

Hasan Bayar (Gazeteci)
Ali Gürbüz (Gazeteci)
Birgül Özbarış (Gazeteci)
Perihan Mağden (Yazar)
İbrahim Çeşmecioğlu (Gazeteci)
İsmail Gökhan Gençay (Gazeteci)
Doğan Özkan (Vicdani Retçi)
Serpil Köksal (Aktivist)
İbrahim Kızartıcı (Aktivist)
Şevket Murat Düşen (Aktivist)
Halil Savda (Vicdani Retçi)

Yasin Yetişgen (Gazeteci)
Yıldırım Türker (Gazeteci)
Bülent Ersoy (Şarkıcı)
Oğuz Sönmez (Aktivist)
Mehmet Atak (Tiyatrocu)
Gürşat Özdamar (Aktivist)
Serkan Bayrak (Aktivist)
Ragıp Zarakolu (Yayıncı)
Cevat Düşün (Gazeteci)
Ahmet Karayay (Vicdani Retçi)

Bu insanlar ne yapmıştı?

Doğan Özkan

İHD İstanbul Şubesi Vicdani Ret Komisyonu aktivisti Doğan Özkan, “İnsan Hakları Haftası” etkinlikleri kapsamında 12 Aralık 2004 tarihinde Selimiye Kışlası önünde İHD adına yaptığı basın açıklaması nedeniyle 'Halkı askerlikten soğuttuğu' iddiasıyla yargılandı. Üsküdar 1. Sulh Ceza Mahkemesi tarafından, 20 Eylül 2006'da görülen karar duruşmasında 5 ay hapis cezasına çarptırıldı. Ceza, mahkemece 3 bin YTL tutarında para cezasına çevrildi.

Yasin Yetişgen

Haftalık "Çoban Ateşi" gazetesinde 8 Kasım 2007 tarihinde yayımlanan Berkant Coşkun'a ait "Anne beni askere yollama" başlıklı yazı nedeniyle Yazı İşleri Müdürü Yasin Yetişgen hakkında "Halkı askerlikten soğutma ve Atatürk'ün hatırasına alenen hakaret" suçlamasıyla dava açıldı.

Perihan Mağden

Yazar Perihan Mağden hakkında, haftalık Yeni Aktüel dergisinde 27 Aralık 2005'te yayımlanan "Vicdani Ret Bir İnsan Hakkıdır" başlıklı yazısında "halkı askerlikten soğuttuğu" iddiasıyla, üç yıl hapis istemiyle dava açıldı. Genelkurmay'ın suç duyurusuyla açılan bu davanın ilk duruşmasında Mağden, 'İstanbul Adalet Sarayı'nın üçüncü katında ağır hakaretlere uğradı. Şehit yakınları ile gazilerden oluşan grup Mağden'e "Cariye", "Maşa", "İsrail'e git", "PKK'lı" diye bağırды. 27 Temmuz 2006'da görülen ikinci duruşmada davayı karara bağlayan hakim, Mağden'in eyleminin düşüncüyü açıklama ve yayma hürriyetinin kullanımı kapsamında kaldığını belirterek, beraat kararı verdi.

Birgül Özbarış

Gündem Gazetesi muhabiri Birgül Özbarış hakkında 2005 ve 2006 yılındaki 'Ne askerlik, ne savaş' yazı dizisi, 'Türkiye Rolünü Oynarsa' yazısı, 'Savaş karşıtı buluşma' haberi, 'Retçilerden AB'ye mesaj var' başlıklı söyleşisi, 'Vicdani retçiler AB müzakereleri süresince zorunlu askerliğin tartışılmasını istedi' haberi, 'Kardeşlerinize Silah Çekmeyin' ile 'Vicdani Redçi Savda: Askere Gitmeyin' başlıklı haberi gerekçe gösterilerek TCK 318'den yedi dava açıldı. Özbarış toplam 21 yıl hapis istemiyle yargılanıyor.

Ragıp Zarakolu, Cevat Düşün

Alternatif gazetesinin yayın yönetmeni Zarakolu ve yazı işleri müdürü Cevat Düşün hakkında, gazetede yayımlanan 'Türk Askeri Olmayı Reddediyorum' başlıklı yazısından TCK 318 davası açıldı.

Halil Savda

Halil Savda, 18 Kasım 2004 tarihinde 'örgüt üyesi olmak' suçlamasıyla yattığı cezaevinden tahliye edildi ve vicdani reddini açıkladı. Bu tarihten itibaren "hizmetten kısmen veya tamamen sıyrılmak kastı ile emre itaatsizlik" suçlamalarıyla askeri mahkeme ve birlik arasında gidip gelen Savda'ya 2006'da bir de TCK 318 davası açıldı. "Lübnan'da sivillere zarar veren operasyonlarda görev almak istemiyorum" diyen ve 28 gün hapis cezası alan İsrail askerleri Amir Paster ve Itzik Shabbat'ı desteklemek için yapılan basın açıklamasını okuyan Savda, vicdani ret eyleminin yanısıra bir de bu suçtan yargılanıyor.

İsmail Gökhan Gençay, İbrahim Çeşmecioğlu

Vicdani retçi Erkan Bolot ile yapılan ve 10 Ekim 2005 tarihinde yayımlanan 'Savaşların İnsan Kaynağını Kurutalım' başlıklı söyleşi nedeniyle Birgün Gazetesi Pazar Eki editörü Gökhan Gençay ile sorumlu Yazı İşleri Müdürü İbrahim Çeşmecioğlu'na Beyoğlu 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nde dava açıldı.

Yıldırım Türker

Radikal Gazetesi yazarı Yıldırım Türker'e karşı, 29 Ocak 2007 tarihinde yayınlanan "Vicdani Ret Konferansı" başlıklı makale nedeniyle Bağcılar 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nde 318 davası açıldı. Davada görevli mahkemeyi belirleme sorunu yaşanıyor. Şu an dava dosyası görevli mahkemenin tespiti için Yargıtayda.

Ahmet Karayay

Vicdani ret açıklamasını Ankara Kızılay Caddesi'nde bir basın bildirisi şeklinde okuyan Ahmet Karayay'a 'Halkı askerlikten soğuttuğu' gerekçesiyle dava açıldı.

Serpil Köksal, İbrahim Kızırtıcı, Şevket Murat Düşen

Vicdani ret hakkının tanınması ve vicdani retçi Halil Savda'nın koşulsuz serbest bırakılması talebini içeren basın açıklamasını, İnsan Hakları Anıtı önünde 12 Nisan 2007 tarihinde, okuyan Vicdani Ret Çalışma Grubu'ndan Serpil Köksal ile 'Asker Olma' pankartını taşıdığı iddia edilen İbrahim Kızırtıcı ve Şevket Murat gözaltına alındı. Daha sonra, Ankara Emniyet Güvenlik Şube Müdürlüğü'nün şikayetiyle, haklarında "halkı askerlikten soğuttukları" iddiasıyla dava açıldı.

Bülent Ersoy

Bakırköy Cumhuriyet Savcılığı, bir televizyon programında 'oğlum olsa askere göndermezdim' diye konuşan Sanatçı Bülent Ersoy hakkında dava açıldı. Yargılama sonunda ersoy beraat etti.

İlgili kanun maddeleri

Devlet kuvvetleri aleyhinde cürümler

Eski TCK Madde 155

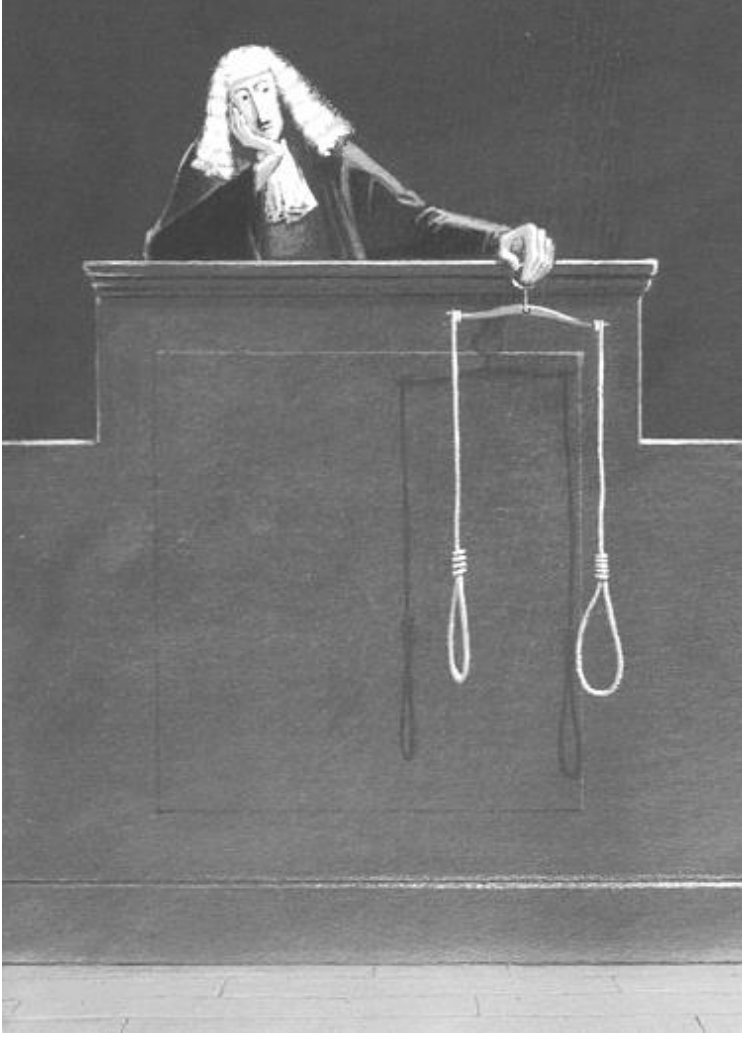
Geçen maddelerde yazılı olan ahval haricinde kanunlara karşı gelmeğe halkı teşvik ile memleketin emniyetine tehlike iras edecek surette makale neşir edenler veya halkı askerlik hizmetinden soğutmak yolunda neşriyatta veya telkinatta bulunanlar yahut umumi bir içtimada veya nasın toplandığı yerlerde bu suretle nutuk irat edenler iki aydan iki seneye kadar hapis olunur ve bunlardan yirmi beş liradan iki yüz liraya kadar ağır cezayı nakdi alınır.

Halkı askerlikten soğutma

Yeni TCK Madde 318

Halkı, askerlik hizmetinden soğutacak etkinlikte teşvik veya telkinde bulunanlara veya propaganda yapanlara altı aydan iki yıla kadar hapis cezası verilir.

Fiil, basın ve yayın yolu ile işlenirse ceza yarısı oranında artırılır.

TMK 6

DOSYASI

Açıklama ve Yayınlama suçu (!?)

TMK 6'nın hikayesi

Terörle Mücadele Kanunu, Nisan 1991'de yürürlüğe girdi. Kanunun yürürlüğe girmesiyle birlikte eski TCK'nın düşünce ve ifade özgürlüğünü kısıtlayan 140, 141, 142 ve 162'nci maddeleri yürürlükten kaldırıldı. Ayrıca, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından 29 Nisan 1920'de çıkarılan ve *“Büyük Millet Meclisi'nin meşruiyetine isyana yönelik sözlü , yazılı veya eylemli muhalefet ve fesatlıkta bulunanlar vatan haini sayılır. Fiilen vatan hainliğinde bulunanlar asılarak idam edilir. Vaiz ve hitabet suretiyle alenen ve çeşitli zeminlerde söz ve hareketleriyle vatan hainliği cürmüne tahrik ve teşvik edenlerle işbu tahrik ve teşviki yazı ve resimlerle yayanlar geçici küreğe konulurlar. Vatana ihanet sanıklarının yargılanması en çok 24 gün içinde karara bağlanır ve temyiz edilemez”* gibi maddeler içeren 2 sayılı Hıyanet-i Vataniye Kanunu tamamen yürürlükten kaldırıldı. Bu kanunla beraber gelen başka bir açılım ise 12 Eylül rejiminin bir ayakoyunuyla Kürtçe yayını yasakladığı kanun olan *Türkçeden Başka Dillerde Yapılacak Yayınlar Hakkında Kanun*'un kaldırılarak dil yasağının sona erdirilmesi oldu.

1991'de kabul edilen TMK'da 'Terörle mücadelede görev almış kişilerin kimliklerini açıklama ve yayınlama' suçu 6'ncı maddede düzenlenmişti. Bu maddedeki fıkraların hiçbirinde hapis cezası öngörülüyordu, para cezasıyla yetinilmişti. TMK 2003 yılına kadar hiç değiştirilmeden işletilmeye devam etti. 2003 yılında Avrupa Birliği 6'ncı uyum paketiyle AKP hükümeti tarafından TMK'da olumlu değişiklikler yapıldı. Terör kavramı yeniden tanımlanarak, cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle yapılması halinde terör suçu oluşacağı belirtildi. Ayrıca, ifade özgürlüğü açısından ciddi sorunlar oluşturan devletin bölünmezliği aleyhine propagandayı cezalandıran 8'inci madde yürürlükten kaldırıldı. Ancak, AB'nin iteklemesiyle atılan bu özgürlük ve demokrasi adımlarının ömrü çok uzun sürmedi.

11 Eylül 2001’de Dünya Ticaret Merkezi’ne ait New York’taki İkiz Kuleler’in ve Washington D.C’deki Pentagon’un bir bölümünün, kaçırılan yolcu uçakları ile yıkılması sonrasında çıkarılan bir dizi yasanın birleştirilmesi sonucu ortaya çıkan Patriot Act, Amerikan hukuk düzenini altüst etmekle kalmadı; kısa zaman içinde ABD ve BM baskıları sonucunda başta Avrupa ülkeleri olmak üzere bir dizi ülke Amerikan anti-terör yasalarını kendi hukuk sistemlerine ‘enjekte’ etti. Dünyada esen bu güvenlik rüzgarı Türkiye’yi de etkiledi ve 2003’te getirilen olumlu düzenlemelerden yüz seksen derece geriye dönüldü. 2003’teki düzenlemelere imza atan AKP Hükümeti Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan, 28 Kasım 2005’de AB-Akdeniz Zirvesi’nde *“Düşünce, ifade ve basın özgürlüğü, genç ihtiyar, kadın erkek demeden masum insanların kanını dökerek, dehşet duygusundan rant elde etmeye çalışan terör örgütlerinin sığınağı haline getirilemez”* diyerek, özgürlükler-sınırlandırmalar çekişmesinde hangi cenahta olduğunu açıkça belli etti. Haziran 2006’da Terörle Mücadele Kanunu’nda yeniden kapsamlı bir değişikliğe gidildi.

TMK 6’ncı maddesi de bu değişikliklerden nasibini aldı. 2006’dan önce terör örgütlerinin bildiri veya açıklamalarını basanlar veya yayınlayanlar için para cezası öngörülürken yeni düzenlemede hapis cezası öngörüldü. Aynı türden değişiklik muhbirlerin hüviyetlerini açıklayanlar veya yayınlayanlar için de yapıldı. Daha da vahimi ise maddeye yeni bir fıkra eklenerek yapıldı: *“Terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde suç işlemeye alenen teşvik, işlenmiş olan suçları ve suçlularını övme veya terör örgütünün propagandasını içeren süreli yayınlar hâkim kararı ile; gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de Cumhuriyet savcısının emriyle tedbir olarak onbeş günden bir aya kadar durdurulabilir”* denilerek basın özgürlüğüne sınırsız müdahale imkanı tanıyan bir düzenleme yaratıldı.

TMK 6 ne işe yarar?

Birinci Fıkra

Madde, öncelikle kime yöneldiği anlaşılacak şekilde, kişilere karşı terör örgütlerince suç işleneceğini açıklamayı yasaklamaktadır. Ayrıca görevlilerle muhbirlerin kimliklerini açıklamayı veya bu yollarla kişileri hedef göstermeyi de suç saymaktadır. Bu madde, 'kimlik açıklama, hedef gösterme' diyebileceğimiz yeni bir suç tipi yaratmıştır.

Ne var ki terör örgütlerinin işleyeceği bir suçu açıklamak, işlenecek suçu engelleyebilir nitelikte olabilir. Terör örgütü, o kişiye yönelik eylemden vazgeçebilir, alınacak koruma yöntemleriyle tehlike atlatılabilir. Örneğin, Hrant Dink cinayeti öncesi, bir kişi suikast planlarını açıklasaydı terör suçu işlediği gerekçesiyle ceza alacak mıydı? Sınırları netleştirilmemiş bu yasal düzenleme ile toplumsal ihtiyacı karşılamamaktadır ve ifade özgürlüğüne getirdiği sınırlama açıklanabilir gibi değildir. Kişilerin kimliklerinin açıklanması veya hedef gösterilmesi konusunda ise Yargıtay'ın 'herkesçe bilinen görevlilere ait kimlik açıklamayı' suç saymayan yorumu yeterli değildir. Burada AİHM'in Sürek/Türkiye davasında yetkisini kötüye kullanan kamu görevlilerinin isimlerinin açıklanmasının sınırlandırılmayacağı kararı dikkate değerdir. Maddede, özellikle 'hedef gösterme suçu' açısından 'zarar neticesi' ve zarar yaratmaya yönelik kast aranmamakta, salt haber vermeye yönelik eylem suç sayılarak basın özgürlüğü ağır darbe almaktadır.

İkinci fıkra

Maddenin 2'nci fıkrası ifade özgürlüğü bakımından daha büyük önem taşımaktadır. Bu fıkra, terör örgütünün bildiri ve açıklamalarının basılması ve yayınlanmasının suç sayılacağı hükmünü içermektedir. Maddede yayınlayanın yayınladığı bildiri ve açıklamayı desteklemesi, suçun unsuru olarak belirlenmemiştir. Yani yayınlayan, yayınladığı açıklamayı (ve o örgütü) hiç benimsemediğini belirtip, eleştirmiş olsa bile salt yayınladığı için cezalandırılması gerekmektedir. Zira kamuoyu, İBDA-C örgütünü Cumhuriyet Gazetesi'nin yayınıyla tanımıştır, ancak bu hüküm gereği gazete, 3713 sayılı yasanın 6'ncı maddesine göre toplatılmıştır. Bu anlamda bu hüküm, özel kast aramayarak kişiyi başkalarının fiillerinden sorumlu tutabilecek niteliktedir. Anayasa'nın 38'inci maddesinde yer alan 'Ceza sorumluluğu şahsidir' ilkesine de aykırıdır ve ifade özgürlüğünü (bununla paralel olarak basın özgürlüğünü) temelden yaraladığı açıktır.

Dördüncü fıkra

Maddenin 2006'da değiştirilen 3'üncü fıkrası yukarıda değinilen açıklamaları yayınlayan basın veya yayın organlarının sahipleri ve yayın sorumluları hakkında da bin günden on bin güne kadar adli para cezası öngörmektedir. Bu fıkra da suçta ve cezada şahsilik ilkesi ile çelişmektedir ve basın özgürlüğü açısından endişe vericidir. Ayrıca, 09 Haziran 2004 tarihli 5187 sayılı Basın Kanunu'nun cezai sorumluluğu düzenleyen ve kademeli bir cezalandırma sistemi getiren 11'inci maddesiyle çelişik bir durum vardır.

Beşinci fıkra

Maddeye yeni eklenen 5'inci fıkra ise *“Terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde suç işlemeye alenen teşvik, işlenmiş olan suçları ve suçlularını övme veya terör örgütünün propagandasını içeren süreli yayınlar hakim kararı ile; gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de Cumhuriyet savcısının emriyle tedbir olarak onbeş günden bir aya kadar durdurulabilir.”* hükmünü içermektedir. Maddenin koruduğu amaç açısından ifade özgürlüğü bağlamında bir sorun

yoktur ancak, terörün veya terör eyleminin hukuki sınırlarının belirlenmediği bir yasa da bu düzenleme, basın/yayın organlarını susturma amacıyla kullanılabilir niteliktedir. Nitekim, 17 Ocak 2007'de yayın hayatına başlayan Gündem Gazetesi'ni kendi kendini tasfiyeye kadar götüren süreç bu hükmün basın özgürlüğü açısından tehlikesini açıkça gösterecektir:

- 6 Mart 2007'da İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesinin aynı gün içinde verdiği iki ayrı kararla 30 gün durdurdu.
- 6 Mart 2007'de yayını 1 ay durdurulan Gündem yeniden yayına başladıktan iki gün sonra, bu kez İstanbul 11. Ağır Ceza Mahkemesi'nin kararıyla ve 15 gün süreyle yine kapatıldı. Gerekçe olarak gazetenin 7 Nisan ve 8 Nisan tarihli nüshalarında Kürt sorunuyla ilgili bütün haberler, bazı ilanlar ve köşe yazıları gösterildi.
- Gündem, 3'üncü kez 12 Temmuz 2007'de 15 gün süreyle kapatıldı. Kapatmaya yine “örgüt propagandası” gerekçe gösterildi. Bu kararın

Türkiye’de büyük bir siyasi gerilime neden olan 22 Temmuz’daki milletvekilleri seçimleri öncesine denk gelmesi dikkat çekti.

- 8 Eylül 2007’de Gündem 4’üncü kez kapatıldı. 30 günlük bu kapatma cezası, PKK lideri Murat Karayılan tarafından kaleme alınan "Halklaşalım kazanalım", "Sözde değil pratikte özeleştiri" başlıklı yazılar gerekçe gösterilerek ve “örgüt propagandası” iddiasıyla verildi.
- Gündem Gazetesi tekrar açıldıktan bir gün sonra, 9 Ekim 2007’de “örgüt propagandası” gerekçesiyle 30 gün süreyle tekrar kapatıldı.
- Gazete, aynı gerekçeyle 15 Kasım 2007’de bir 30 günlük kapatma cezası daha aldı. Cezanın bitiminde 16 Aralık 2007’de “Êdî Bes e (Artık Yeter)” manşetiyle çıkan gazetenin yayın hayatı son buldu.

Sonuç

Yukarıdaki fıkralarda değinilen suç tipleri, suç genel teorisinin öngördüğü unsurlardan yoksun olup ceza sorumluluğunun genel kurallarıyla bağdaşmamaktadır. Bu bağlamda ceza muhakemesi hukukunun temel ilkelerini zedelemektedir.

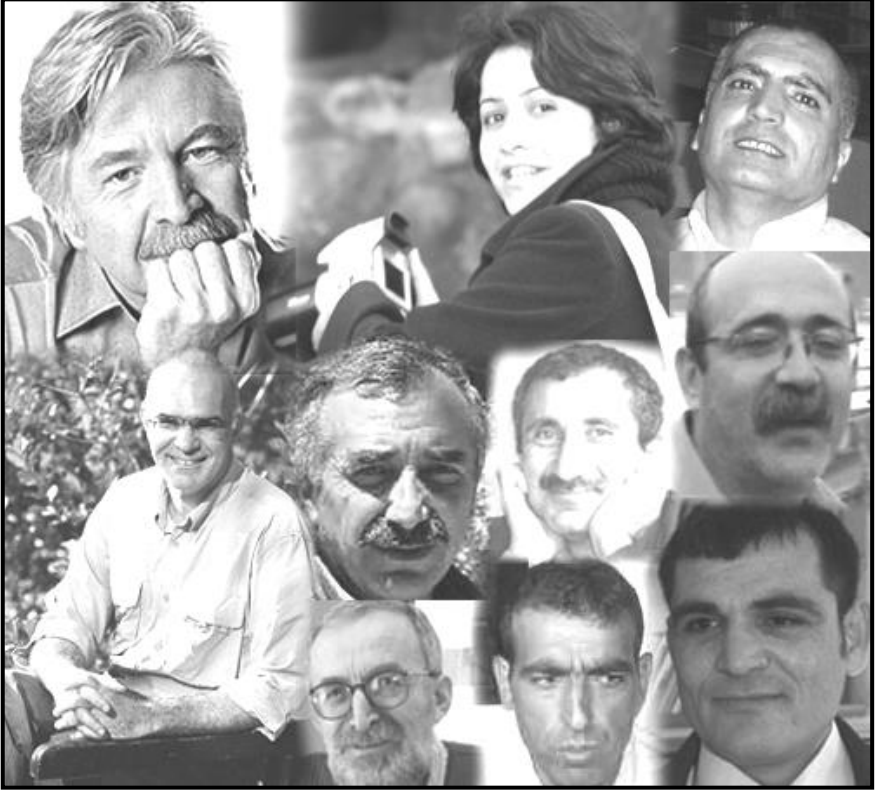
Maddenin uluslararası ifade özgürlüğü normlarına ulaşması için öncelikle terörün doğru bir tanımı yapılmalıdır. Tanım yapılırken mutlaka ‘siyasal saik’ vurgulanmalıdır ve mevcut uygulamada olduğu gibi hangi örgütün terör örgütü sayılacağı idarenin takdirine bırakılmamalıdır. Zira açıklama ve yayınlama suçu ne kadar objektif hukuk kriterlerine bağlı düzenlenirse düzenlensin, terör suçu kavramı bozuk oluşu sürece bu düzenleme işe yaramayacaktır.

TMK 6 kurbanlarından aklımıza gelenler:

Hakan Tahmaz (Gazeteci)
Bülent Yılmaz (Gazeteci)
İbrahim Çeşmecioğlu (Gazeteci)
Mehdi Tanrikulu (Yayıncı)
Vedat Kurşun (Gazeteci)
Ali Gürbüz (Gazeteci)
Ali Kırca (Gazeteci)

Hüseyin Aykol (Gazeteci)
Ali Turgay (Gazeteci)
Mehmet Desde (İşçi)
Mehmet Bakır (İşçi)
Hasan Bayar (Gazeteci)
Birgöl Özbarış (Gazeteci)
Ertuğrul Mavioğlu (Gazeteci)

Bu insanlar ne yapmıştı?

Hakan Tahmaz, Bülent Yılmaz, İbrahim Çeşmecioğlu

9 Ağustos 2008'de Koma Ciwaken Kurdistan (KCK) Yürütme Konseyi Başkanı Murat Karayılan'la Kandil Dağı'nda yaptıkları röportajı "Tek Taraflı Ateşkes Sorunu Büyütüyor" başlığıyla Birgün Gazetesi'nde yayınlayan Hakan Tahmaz, Bülent Yılmaz ve İbrahim Çeşmecioğlu hakkında dava açıldı. Tahmaz, Yılmaz ve Çeşmecioğlu, Terörle Mücadele Yasası'nın 4. ve 6/2. maddesi uyarınca "basın yoluyla yasadışı örgüt propagandası yaptıkları" suçlamasıyla yargılandılar.

Mehdi Tanrıku

Tevn Yayıncılık'ın sahibi Mehdi Tanrıku, Dr. Ergün Sönmez tarafından yazılan "Kapitalizmin Emperyalist Sürecinde Kürt Özgürlük Hareketinde PKK'nin Rolü" isimli kitabı yayınlayarak, Terörle Mücadele Yasası'nın 7 (2) ve 6 (2). maddelerine göre "terör örgütlerinin propagandasını yaptığı ve yardım ettiği" için yargılanıyor. Tanrıku yargılama aşamasında Kürtçe konuşma ve ifade verme talebinde bulunduğu için kovuşturma tercüman aracılığıyla devam etti.

Hasan Bayar, Ali Gürbüz, Birgül Özbarış

Ülkede Özgür Gündem gazetesi muhabiri Birgül Özbarış'ın "Ne Askerlik Ne Savaş" ve "Türkiye Rolünü Oynarsa" başlıklı yazıları nedeniyle Özbarış, gazetenin Sorumlu yazı işleri müdürü Hasan Bayar ve İmtiyaz Sahibi Ali Gürbüz hakkında dava açıldı.

Vedat Kurşun

Azadiya Welat gazetesi İmtiyaz sahibi ve yazı işleri müdürü Vedat Kurşun'a karşı "PKK örgütü propagandası yapıldığı" (TMK 6) ve "basın yolu ile örgüt adına eylem talimatı verdiği" (TMK 7) iddiasıyla dava açıldı. Yargılandığı dava kapsamında 5 Şubat 2008'de ifade vermeye giden ve mahkemece "kuvvetli suç şüphesi var" denilerek tutuklanan Kurşun, halen Diyarbakır D Tipi Cezaevi'nde tutuklu.

Ertuğrul Mavioğlu, Ali Kırca

ATV'de yayınlanan Siyaset Meydanı adlı tartışma programında 12 Eylül'den bu yana yargının durumuyla ilgili sarf ettiği sözlerinden dolayı gazeteci yazar Ertuğrul Mavioğlu ve programı hazırlayan Ali Kırca hakkında dava açıldı.

Hüseyin Aykol, Ali Turgay

Haftalık YedinciGün Gazetesi'nin 10-16 Kasım 2007 tarihli nüshasında Abdullah Öcalan'dan "Kürt Halk Önderi" olarak söz edildiği için gazetenin İmtiyaz Sahibi ve Yazışleri Müdürü Ali Turgay ile Genel Yayın Yönetmeni Hüseyin Aykol'a dava açıldı.

İlgili kanun maddeleri

Maddenin 2006 değişikliğinden önceki hali

Açıklama ve Yayınlama

TMK Madde 6

İsim ve kimlik belirterek veya belirtmeyerek kime yönelik olduğunun anlaşılmasını sağlayacak surette kişilere karşı terör örgütleri tarafından suç işleneceğini veya terörle mücadelede görev almış kamu görevlilerinin hüviyetlerini açıklayanlar veya yayınlayanlar veya bu yolla kişileri hedef gösterenler beşmilyon liradan onmilyon liraya kadar adli para cezası ile cezalandırılır.

Terör örgütlerinin bildiri veya açıklamalarını basanlara veya yayınlayanlara beşmilyon liradan onmilyon liraya kadar adli para cezası verilir.

Bu Kanunun 14 üncü maddesine aykırı olarak muhbirlerin hüviyetlerini açıklayanlar veya yayınlayanlar beşmilyon liradan onmilyon liraya kadar adli para cezası ile cezalandırılır.

Yukarıdaki fıkralarda belirtilen fiillerin 5680 sayılı Basın Kanununun 3 üncü maddesindeki mevkateler vasıtasıyla işlenmesi halinde, ayrıca sahiplerine de; mevkute bir aydan az süreli ise bir önceki ay ortalama fiili satış miktarının, aylık veya bir aydan fazla süreli ise bir önceki fiili satış miktarının (...), yüzde doksanı kadar adli para cezası verilir. Ancak, bu ceza ellimilyon liradan az olamaz. Bu mevkatelerin sorumlu müdürlerine, sahiplerine verilecek cezanın yarısı uygulanır.

Maddenin son hali

Açıklama ve yayınlama

TMK Madde 6

İsim ve kimlik belirterek veya belirtmeyerek kime yönelik olduğunun anlaşılmasını sağlayacak surette kişilere karşı terör örgütleri tarafından suç işleneceğini veya terörle mücadelede görev almış kamu görevlilerinin hüviyetlerini açıklayanlar veya yayınlayanlar veya bu yolla kişileri hedef gösterenler beşmilyon liradan onmilyon liraya kadar adli para cezası ile cezalandırılır.

Terör örgütlerinin bildiri veya açıklamalarını basanlara veya yayınlayanlara bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

Bu Kanunun 14 üncü maddesine aykırı olarak muhbirlerin hüviyetlerini açıklayanlar veya yayınlayanlar bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Yukarıdaki fıkralarda belirtilen fiillerin basın ve yayın yoluyla işlenmesi hâlinde, basın ve yayın organlarının suçun işlenişine iştirak etmemiş olan sahipleri ve yayın sorumluları hakkında da bin günden onbin güne kadar adli para cezasına hükmolunur. Ancak, yayın sorumluları hakkında, bu cezanın üst sınırı beşbin gündür.

Terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde suç işlemeye alenen teşvik, işlenmiş olan suçları ve suçlularını övme veya terör örgütünün propagandasını içeren süreli yayınlar hâkim kararı ile; gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de Cumhuriyet savcısının emriyle tedbir olarak onbeş günden bir aya kadar durdurulabilir. Cumhuriyet savcısı, bu kararını en geç yirmidört saat içinde hâkime bildirir. Hâkim kırksekiz saat içinde onaylamazsa, durdurma kararı hükümsüz sayılır.

TMK 7/2

DOSYASI

Terör örgütünün propagandasını yapma suçu (!?)

TMK 7/2'nin hikayesi

Terörle Mücadele Kanunu, dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın öncülüğünde Nisan 1991'de yürürlüğe kondu. Bu kanunla beraber TBMM tarafından, henüz otoritesi ve meşruiyeti tartışmalı olan meclise yönelik muhtemel direnişleri kırmak amacıyla 1920'de çıkarılan Hıyanet-i Vataniye Kanunu ve eski TCK'nın ifade özgürlüğü açısından problemlili 140, 141, 142, 163'üncü maddeleri yürürlükten kaldırıldı.

TMK, 2003'e kadar hiç değiştirilmeden yürürlükte kaldı. Haziran 2003'te Avrupa Birliği 6'ncı Uyum Paketi TBMM'de kabul edildi. Paket ile Terörle Mücadele Yasası'nda değişiklik yapılarak terör suçu yeniden tanımlandı. 'Terör; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle' fiilin işlenmesi terör suçunun unsuru haline getirildi. Ayrıca, ifade özgürlüğü açısından ciddi tehditler oluşturan 8'inci madde (Bölücülük suçu) yürürlükten kaldırıldı ve farklı dil ve lehçelerde yayım hakkı getirildi.

Bu olumlu değişikliklerin getirdiği özgürlük havası uzun sürmedi. 11 Eylül 2001'de Dünya Ticaret Merkezi'ne ait New York'taki İkiz Kuleler'in ve Washington D.C'deki Pentagon'un bir bölümünün, kaçırılan yolcu uçakları ile yıkılması, bunun sonrasında ABD'nin 'terörizmi yok etmek için' Afganistan ve Irak'a karşı başlatmış olduğu silahlı mücadele, dünyada yeni bir terör ve düşman hukuku oluşmasına neden oldu. 11 Eylül sonrası 'Bush konsepti', ABD (*Patriot Act*) ve daha sonra müttefik diğer ülkelerde, insan hakları hukukunun temel yaklaşım ve kazanımlarını kenara iten; 'terörle mücadele altında her yol mubahtır' diye özetlenebilecek yasa değişiklikleri ile karşımıza çıktı. İşte bu konsept, Türkiye'yede 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nunda 29 Haziran 2006 tarihinde kapsamlı değişiklikler yapılmasıyla hayat buldu.

2006'daki anti-demokratik değişikliklerden TMK 7/2 de nasibini aldı. Düşüncenin ifade edilmesinin sınırları, 3713 sayılı TMK'nın 2003'te değişikliğe uğrayan 7'nci maddesinin ikinci fıkrasında çizilmişti: "... şiddet veya diğer terör yöntemlerine başvurmayı teşvik edecek şekilde propaganda yapanlara fiilleri başka bir suç oluştursa bile ayrıca bir yıldan beş yıla kadar hapis ve beş yüz milyon liradan bir milyar liraya kadar adli para cezası verilir" denilmekteydi. Kanunun birinci maddesinde düzenlenen terör suçu tanımına uygun olarak, düşüncüyü açıklama ve yayma hürriyetinin sınırı da ifadenin 'şiddet ve terör yöntemlerine başvurmayı teşvik edecek şekilde' olmasına bağlanmıştı. 2006'daki değişiklik ile şiddet ve terör yöntemleri gibi objektif olarak ele alınma imkanı olan kavramlar tedavülden kaldırıldı. "Terör örgütünün propagandasını yapan kişi, bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır" denilerek belirsizliğin ve sübjektif niteliklerin esas olduğu bir durum yaratıldı. Böylece terör gibi belirsizlik yaratmayı hedef alan eylemleri yine belirsizlik içeren bir kavramla tanımlamakla kanunilik ilkesi, 'çivi çiviye söker' mantığıyla heba edildi.

Ayrıca, TMK 7/2'de şu fiil ve davranışların da propagandayı yasaklayan fıkra hükümlerine göre cezalandırılacağı belirtildi:

- Terör örgütünün propagandasına dönüştürülen toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde, kimliklerin gizlenmesi amacıyla yüzün tamamen veya kısmen kapatılması.
- Terör örgütünün üyesi veya destekçisi olduğunu belli edecek şekilde, örgüte ait amblem ve işaretlerin taşınması, slogan atılması veya ses cihazları ile yayın yapılması ya da terör örgütüne ait amblem ve işaretlerin üzerinde bulunduğu üniformanın giyilmesi.

TMK 7/2 ne işe yarar?

‘Terörle mücadelede her yol mübahtır’ mantığının en iyi örneklerinden bir olan TMK 7/2, ifade özgürlüğü ve doğal olarak basın özgürlüğü açısından ciddi sorunlar doğurmaktadır ve böyle kaldığı sürece doğuracaktır. Madde, dünyadaki düşman ceza hukuku akımına paralel olarak yapılan değişikliklerle, tam bir totaliter rejim normu haline getirilmiştir. TMK 7/2 ile gelen hak ve özgürlük kısıtlamalarının hukuki unsurlarına bakacak olursak:

Belirlilik

‘Terör örgütünün propagandasının yapılması’ ifadesi, Ceza Hukuku’nun temel prensiplerinden biri olan kanunilik ilkesinin içerdiği ‘belirlilik’ prensibine aykırılık oluşturmaktadır. Bir fiil kanunda yazılı ve açık bir şekilde suç olarak düzenlenmedikçe, kimse böyle bir fiilden dolayı herhangi bir cezaya mahkum edilemez. Bir fiilden dolayı mahkumiyet kararı verilebilmesi için, suçların kanunda düzenlenmesi yetmez. Bu düzenlemenin belirsiz olmaması, net ve açık olması gerekir. Terör örgütün propagandasının yapılması ifadesi bu haliyle oldukça muğlak ve belirsiz bir düzenlemedir. Zira bu belirsizlik, keyfi uygulamalara mahal vermektedir.

Ayrıca hem uluslararası hem de ulusal ölçekte kabul gördüğü üzere terör propagandalarının cezalandırılabilmesi için ‘şiddet çağrısı’ içermesi şartı gereklidir. Yasanın anlaşılır, makul ve orantılı olması için bu şart tekrar yasaya alınmalıdır.

Orantılılık

Devlet tarafından getirilen bir sınırlamanın hukuki ve adil yargılanma hakkı çerçevesinde değerlendirilebilmesi için meşru bir amaca hizmet etmesi, sınırlama getirilen hakkın özüne zarar vermemesi ve ulaşılmak istenilen bu amaçla kullanılan araç arasında makul bir orantılılık ilişkisinin birlikte bulunması gerekmektedir. TMK 7/2, sınırları dahi belirlenmemiş propaganda fiiline 7.5 yıla kadar ağır hapis cezası öngörmektedir. Bu bağlamda bu norm orantılılık şartını karşılamamaktadır.

Meşru amaç

Terör örgütünün propagandasına dönüştürülen toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde, kimliklerin gizlenmesi amacıyla yüzün tamamen veya kısmen kapatılması, terör örgütünün üyesi veya destekçisi olduğunu belli edecek şekilde, örgüte ait amblem ve işaretlerin taşınması, slogan atılması veya ses cihazları ile yayın yapılması ya da terör örgütüne ait amblem ve işaretlerin üzerinde bulunduğu üniformanın giyilmesi de ayrıca kanun kapsamında suç olarak düzenlenmiştir. Suçun oluşmasına karine teşkil edebilecek ve özellikle çocukların yargılanması açısından büyük tehlike oluşturan bu tür bazı davranışların sayılması, sınırlandırma getirilen hakkın özünden öteye geçmiş, insanın varoluşunun özüne aykırılık oluşturmuştur ve herhangi bir meşru amaca hizmet etmemektedir. Bu fiillerin TMK'ya sokulması ifade hakkı, örgütlenme hakkı ve muhalefet kültürünü yok saymaktır.

‘Terörizme karşı savaş’ kavramının ‘yoksullukla savaş’, ‘AIDS ile savaş’ gibi bir slogan olarak kullanıldığı ve halkın korkularından kocaman iktidarlar yaratıldığı bu günün dünyasında, TMK 7/2 ve benzer maddeler ortaçağ yasakçı zihniyetinin makyajlı halinden başka bir şey değildir.

TMK 7/2 kurbanlarından aklımıza gelenler:

Ömer Demir (Şair)
Mehmet Salih Yıldız (Politikacı)
Aysel Tuğluk (Politikacı)
Hilmi Aydoğdu (Politikacı)
Aydın Budak (Politikacı)
Ferhat Tunç (Şarkıcı)
Mehdi Tanrikulu (Yayıncı)
Kasım Çakan (Yazar)
Vedat Kurşun (Gazeteci)

Hüseyin Aykol (Gazeteci)
Ali Turgay (Gazeteci)
Muhittin Eryılmaz (İmam)
Amedli Çocukların Sesi Grubu
Temel Demirer (Yazar)
Hacı Boğatekin (Gazeteci)
Hasan Sağlam (Şarkıcı)
Mehmet Desde (İşçi)
Mehmet Bakır (İşçi)

Bu insanlar ne yapmıştı?

Ömer Demir (Dilsöz)

Ömer Demir hakkında ilgili tarihte Hakkari'deki şehir stadyumunda okuduğu şiir nedeniyle dava açıldı.

Temel Demirer

Tunceli 7. Munzur Kültür ve Doğa Festivali'nde "Türkiye'nin Geleceği, Siyasal Krizler ve Demokrasi" konulu bir konuşma yapan yazar Temel Demirer, "Terör örgütü propagandası yapmak" suçlamasıyla yargılandı.

Kasım Çakan, Mehdi Tanırıkulu

"Assubayken Er Olmak" kitabının yazarı Kasım Çakan ve kitabı yayınlayan Tevn Yayıncılık'ın sahibi Mehdi Tanırıkulu'na Terörle Mücadele Yasası'nın 7'nci maddesine göre dava açıldı.

Aysel Tuğluk, Hilmi Aydoğdu

DTP'li Aysel Tuğluk ile Hilmi Aydoğdu hakkında Dünya Barış Günü'nde Diyarbakır'da yaptıkları konuşmaları nedeniyle TMK 7/2'den dava açıldı.

Ferhat Tunç

Bu dava, 22 Temmuz 2006'da Alanya'da konser verdiği sırada Kürt sorununa dikkat çekip, sorunun barışçıl çözümünü talep eden sanatçı Ferhat Tunç'a karşı TMK, "Terörle Mücadele Kanunu" 7/2'den açıldı. İddianamede, Tunç'un çatışmalarda yaşamını yitiren asker ve PKK'lılar için "Öldürülen her gerilla da bu ülkenin evladıdır. Ölen her asker için yüreğim yanıyor, öldürülen her gerilla için yüreğim kanıyor. Ben bu ülkede ötekileştirilmiş kesimlerin sesiyim. Demokratik bir ülke isteniyorsa bu ancak eşitlikten geçer. Bu anlamsız çatışmalar artık bitmelidir" diyerek, "eğlenmek için konsere gelenlere PKK propagandası yaptığı" savunuldu.

Mehdi Tanırıkulu

Tevn Yayıncılık'ın sahibi Mehdi Tanırıkulu, Dr. Ergün Sönmez tarafından yazılan "Kapitalizmin Emperyalist Sürecinde Kürt Özgürlük Hareketinde PKK'nin Rolü" isimli kitabı yayınlarken, Terörle Mücadele Yasası'nın 7 (2) ve 6 (2). maddelerine göre "terör örgütlerinin propagandasını yaptığı ve yardım ettiği" için yargılandı.

Muhittin Eryılmaz

Diyarbakır'da 25 Mart 2008'de yapılan DTP eyleminde imam Muhittin Eryılmaz, elinde Kur'anı Kerim'le parti otobüsünün üstüne çıkararak sınırötesi operasyonu protesto etmişti. Başbakan Erdoğan'a da seslenen emekli imam, "Erdoğan Müslümansa insan haklarını ihlal etmesin, Türk ordusu gidip kardeşlerini öldürmesin" demişti. Bunun üzerine Eryılmaz hakkında "terör örgütünün propogandasını yapmak" suçundan dava açıldı.

İlgili kanun maddeleri

Terör örgütünün propagandasını yapmak

TMK 7/2'nin ilk hali

Yukarıdaki fıkra uyarınca meydana getirilen örgüt mensuplarına yardım edenlere ve örgütle ilgili propaganda yapanlara fiilleri başka bir suç oluştursa bile ayrıca bir yıldan beş yıla kadar hapis ve ellimilyon liradan yüz milyona liraya kadar ağır para cezası hükmolunur.

Terör örgütünün propagandasını yapmak

2003'deki TMK 7/2

Yukarıdaki fıkra uyarınca oluşturulan örgüt mensuplarına yardım edenlere veya şiddet veya diğer terör yöntemlerine başvurmayı teşvik edecek şekilde propaganda yapanlara fiilleri başka bir suç oluştursa bile ayrıca bir yıldan beş yıla kadar hapis ve beşyüz milyona liradan bir milyar liraya kadar adli para cezası verilir.

Terör örgütünün propagandasını yapmak

TMK 7/2'nin son hali

Terör örgütünün propagandasını yapan kişi, bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu suçun basın ve yayın yolu ile işlenmesi hâlinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır. Ayrıca, basın ve yayın organlarının suçun işlenişine iştirak etmemiş olan sahipleri ve yayın sorumluları hakkında da bin günden onbin güne kadar adli para cezasına hükmolunur. Ancak, yayın sorumluları hakkında, bu cezanın üst sınırı beşbin gündür. Aşağıdaki fiil ve davranışlar da bu fıkra hükümlerine göre cezalandırılır:

a) Terör örgütünün propagandasına dönüştürülen toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde, kimliklerin gizlenmesi amacıyla yüzün tamamen veya kısmen kapatılması.

b) Terör örgütünün üyesi veya destekçisi olduğunu belli edecek şekilde, örgüte ait amblem ve işaretlerin taşınması, slogan atılması veya ses cihazları ile yayın yapılması ya da terör örgütüne ait amblem ve işaretlerin üzerinde bulunduğu üniformanın giyilmesi.

ATA 1 DOSYASI

Atatürk'ün hatırasına alenen
hakaret veya sövme suçu (!?)

ATA 1'in hikayesi

1937 yılında CHP'nin Altı Oku, Anayasa'ya girdi. 1950'den sonra iktidara gelen Demokrat Partililer Altı Oku, Anayasa'dan çıkarmadı ve Atatürk'e bağlılıklarını her fırsatta vurguladı. Hatta DP Hükümeti, Atatürk'ün izinde olduğuna dair *Resmi Gazete*'de bir kararname dahi yayınladı. DP hükümeti, 1950 yılının Aralık ayı sonlarında çıkardığı ikinci bir kararnameyle, devlet daireleri ile makam odalarında bundan böyle sadece Atatürk resimlerinin asılacağını, başka şahsiyetlerin, yani İsmet İnönü'nün resimlerinin asılamayacağını da ilan etti. Ne var ki, hükümetin bu kararı Tıcani Tarikatı üyelerinin Atatürk büst ve heykellerine saldırısıyla cevaplandı. 26 Nisan 1950 tarihli Zafer Gazetesi'nde çıkan bir habere göre Tıcani Tarikatı'nın Şeyhi Kemal Pilavoğlu ve müridlerinden bir grup İsmet İnönü'nün onayıyla CHP'ye üye olmuş, tarikat üyeleri köylerde toplantılar düzenleyerek parti propagandası yapmışlardı, köylüleri CHP'ye üye yazmışlardı. Yani o dönem Tıcani Tarikatı CHP'ye yakındı.

Bu saldırıların yoğunlaşması ile DP'liler, bu eylemleri ve kışkırtanları tehdit eden bir kanun çıkarmaya karar verdi. Hazırladıkları kanun tasarısının başlığı, 'Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun'du. Ancak bu kanun tasarısına en başta DP milletvekilleri karşı çıkmaktaydı. Sebebi, 1924 Anayasası'nın tek tek kişilerin lehine çıkarılacak her türlü kanunu açık bir dille yasaklamış bulunmasıydı. Yani bir kişi hakkında özel bir kanun çıkarmak anayasaya aykırı olacaktı. Nitekim tasarı, 7 Mayıs 1951 günü Meclis Genel Kurulunda yapılan görüşmelerde 141'e karşı 146 oyla reddedildi ve komisyona geri gönderilmesine karar verildi. Sağlam bir hukuki gerekçe aranmaktaydı ve DP'li milletvekillerinin yitirilen itibarı iade edecek sihirli formülü bulması için kapısını çaldıkları hukuk uzmanı, o sırada Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde görev yapan Prof. Ernst Hirsch'den başkası değildi.

Kendisine başvuran Hirsch, hem hukuki anlamda mevcut bulunmayan birisi hakkında, hem de tek bir şahıs hakkında kanun çıkartarak sakat doğacak bir kanuna bir formül geliştirdi ve ölen kişinin değil, yaşayanların, yani hukuki anlamda kişilerin hayranlık ve saygı duyguları üzerinden bir koruma kanunu çıkartılmasına önyak oldu. Kanun metni, “*Atatürk’ün hatırasına alenen hakaret eden veya söven kimse; Atatürk’ü temsil eden heykel, büst ve abideleri veyahut Atatürk’ün kabrini tahrip eden, kıran, bozan veya kirleten kimse cezalandırılır*” şeklini aldı ve 25 Temmuz 1951’de TBMM’de görüşülerek kanunlaştı. 31 Temmuz 1951’de ise Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girdi ve günümüze kadar hiçbir değişikliğe uğramadan ulaştı.

Kanunun çıkmasına öncülük etmiş Celal Bayar, buna neden ihtiyaç duyduğunu gazeteci Erkin Umsan’a şöyle anlatmıştır:

"İktidarımızın ilk yıllarında, Kemal Pilavoğlu adında birinin yönettiği tarikat mensupları ellerine geçirdikleri çekiçlerle Atatürk heykellerine saldırıyor, huzursuzluk çıkartıyorlardı. Hükümet, bunlara karşı gerekli tedbirleri alıyordu. Fakat olayların birbirini kovalaması, toplumda sinirli bir hava estirdi. Pilavoğlu isimli tarikat şeyhi, 26 müridi ile yakalanıp adliyeye sevk edildi. Yine bu aylarda yeraltı faaliyeti yapan bir gizli Komünist Partisi de ele geçirildi ve 188 üyesi adliyeye sevk edildi. Bütün bunlar gösteriyor ki; demokrasinin getirdiği hürriyet havası içinde aşırı akımlar ortalığa yayılmışlardı. Toplumunu aşırı cereyanların zararlarından korumak lazımdı. Bunun için sağ ve sol akımlara karşı Ceza Kanunu'ndaki cezaları ağırlaştırmak, Atatürk heykellerine ve Atatürk'e karşı harekete geçeceklerine karşı da Atatürk'ü Koruma Kanunu çıkartmak gerekiyordu... Atatürk'ün kurduğu ana muhalefet partisi ise bu kanun karşısında yer aldı. Demokrat Parti içinden bazı milletvekilleri de, şahsi düşüncelerine bağlı kalarak bu kanunun çıkmasını engelliyordu... Kanun müzakeresi aylarca sürdü. Bir gecede 17 Atatürk heykeline birden saldıranlar, o gün bugün ortada yoktur."

ATA 1 ne işe yarar?

Karikatürcü Ahmet Rifki'nin bir çalışması.
(1922)

Rifki, meşhur "Köylü milletin efendisidir" sözünü eleştiriyor...

Bir mukabele – "Türkiye'nin efendisi köylüdür." (Reis Paşa'nın nutkundan)

Köylü – Çifte çubuğa biraz da onlar baksada efendiliğimizi bilsek...

Bu kanunun hikayesinden de anlaşıldığı üzere Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun, yasalaştığı dönemin sorunlarına hitap etmesi adına, dönemin hukuk mantığı kullanılarak oluşturulmuştur. Aslında bir tarikatın eylemlerinin önüne geçilmesi adına çıkarılan ve topu topu beş maddeden oluşan bu yasa, günümüzde çoğu zaman Mustafa Kemal mitinin büyüsünü bozmaya çalışan yazarların, akademisyenlerin, gazetecilerin, araştırmacıların başını yakıyor. Yasanın yürürlüğe girdiği dönemde Türkiye'de ismi bile duyulmamış bir özgürlüğün gün gelip bu yasayla çiğneneceği durumların yaşanacağını kim tahmin edebilirdi ki?

Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun'un yürürlüğe girdiği zamanki Atatürk algısı ile bu zamanki Atatürk algısının birbirinden farklı olduğunu kabul etmek gerekir. Öyle anlaşılıyor ki zaman, Türkiye'de Atatürk'e yüklenen değeri mistikleştirmiş ve daha da kutsallaştırmıştır. Burada Türk siyasetinde faal olan neredeyse her grubun Atatürk'ü benimsemesi ve izinden gittiğini açıklaması etkili olmuştur. Yani Atatürk figürü kullanıla kullanıla kutsallaşmıştır. Bu kutsallık derecesinin artışı da

elbette yasama, yürütme ve yargıyı doğrudan etkilemiştir. Atatürk'ün insani yanı zamanla unutulmuş ve elinde figürden başka bir şey kalmayan toplumun bütün kesimleri, tanrısallaştırma yolundan başka çıkar yol bulamamıştır. Bu mit, özellikle yargı organının zihnine öyle bir yerleşmiştir ki bu kanun en temel insan haklarından olan ifade özgürlüğüne karşı kullanılabilmiştir.

Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkındaki Kanun, ayrıca günümüz yasa tekniği ve temel ilkelerden de yoksundur. Her ne kadar Atatürk'ün hatırasına hakaret denilerek kişiye özel kanun çıkarılmadığı söylene de uygulayıcılar Atatürk'e hakareti cezalandırmaktadır. Yasayı uygulayanlar, şahıs varlığı mevcut olmayan birine karşı hakaret fiilini uygulamakta ve akıllardaki kocaman mit, bunu sorgulamayı önlemektedir. Ayrıca, Atatürk'ün hatırasından neyin anlaşılacağı muğlak ve esnetilebilir niteliktedir. Ceza normu niteliğinde olan bu kanun, ceza kanunlarının en temel niteliklerinden biri olan 'anlaşılabilirlik/belirlilik' özelliğine sahip değildir. Anlaşılabilirlik yasaların açık ve net hükümler taşımasını, belirsizlikten uzak olmasını ifade etmektedir. Maddenin belirsiz bir değerlendirme tarzı içerisinde kaleme alınmış olması, farklı hassasiyetlere sahip kişilerin farklı değerlendirmeler yaparak, yoruma dayalı ceza imkanı vermekte ve ifade özgürlüğü için tehdit oluşturmaktadır.

Birinci maddenin ikinci fıkrasında ise *“Atatürk'ü temsil eden heykel, büst ve abideleri veyahut Atatürk'ün kabrini tahrip eden, kıran, bozan veya kirleten kimseye bir yıldan beş yıla kadar ağır hapis cezası verilir”* hükmü yer almaktadır. Cezalandırılacak fiillere karşı verilebilecek cezalar oldukça orantısızdır. Örneğin, Anıtkabir'de yere yediği bisküvinin ambalajını atan biri suçta kanunilik ilkesi gereği, Atatürk'ün kabrini kirlettiği iddiasıyla, 5 yıla kadar hapis istemiyle yargılanabilir. *“Olmaz!”* demeyin, Türkiye'deysezeniz olabilir...

ATA 1 kurbanlarından aklımıza gelenler:

Ahmet Önal (Yayıncı)
Hüseyin Beysülen (Yazar)
Necdet Tatlıcan (Gazeteci)
İpek Çalışlar (Yazar)
Atilla Yayla (Akademisyen)
Hakan Albayrak (Gazeteci)
Yasin Yetişgen (Gazeteci)

Ragıp Zarakolu (Yayıncı)
Mehmet Ali Varış (Yayıncı)
Zehra Çomaklı (Aktivist)
Fatih Taş (Yayıncı)
Aysel Yıldırım (Çevirmen)
Lütfü Taylan Tosun (Çevirmen)
Seyfi Öngider (Yazar)

Bu insanlar ne yapmıştı?

Yasin Yetişgen

Gaziantep Cumhuriyet Savcılığı, haftalık "Çoban Ateşi" gazetesinde 8 Kasım 2007 tarihinde yayımlanan Berkant Coşkun'a ait "Anne beni askere yollama" başlıklı yazıdan yazı işleri müdürü Yasin Yetişgen hakkında "Halkı askerlikten soğutma ve Atatürk'ün hatrasına alenen hakaret" suçlamasıyla bir iddianame düzenledi. Yetişgen yazıdaki "Eğer şimdiki Kürt hareketine terörist hareket deniliyorsa bu demektir ki Mustafa Kemal'in başlattığı hareket de kendisini bu kavramdan geri tutamaz. Tek farkı Mustafa Kemal'in tutuklanmamış olmasıdır." ifadeleri nedeniyle yargılandı.

Rağıp Zarakolu

Belge Yayıncılık tarafından yayınlanan George Jerjian'ın Gerçek Bizi Özgür Kılacak isimli kitabının yayınlanması üzerine bu dava açıldı.

Zehra Çomaklı

Özgür-Der üyesi Zehra Çomaklı'nın ilgili tarihte İstanbul'da Irak'ta Savaşa Hayır Koordinasyonu'nun düzenlediği "Savaşa Karşı Şarkılar" toplantısındaki konuşması nedeniyle bu dava açıldı.

Necdet Tatlıcan, İpek Çalışlar

'Latife Hanım'ın yazarı İpek Çalışlar hakkında, kitabında Atatürk'e hakaret ve Atatürk'ü Koruma Kanunu'na muhalefet ettiği iddiasıyla 4.5 yıla kadar hapis istemiyle dava açıldı. Bağcılar Cumhuriyet Başsavcılığı dava gerekçesi olarak Çalışlar'ın 'Topal Osman'ın Atatürk'e suikast için Çankaya Köşkü'nü kuşattığı' bölümü gösterdi.

Mehmet Ali Varış

Tohum yayınevi sahibi Mehmet Ali Varış'a yayıncılığını üstlendiği "Kemalizm Oturan Adam" isimli kitap nedeniyle bu dava açıldı. Aynı yayıncıya yayınladığı "Çok kültürlülükten tek kültürlülüğe, Anadolu" ve "Koçgiri" isimli kitapları nedeniyle de davalar açıldı.

Fatih Taş, Aysel Yıldırım, Lütfü Taylan Tosun

John Tirman'ın "Savaş Ganimetleri: Amerikan Silah Ticaretinin Bedeli" adlı kitabı nedeniyle Aram Yayınevi sahibi Fatih Taş hakkında bu dava açıldı. Daha sonra kitabın çevirmenleri Aysel Yıldırım ve Lütfü Taylan Tosun davaya dahil edildi.

İlgili yasa maddeleri

Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun

Madde 1 - Atatürk'ün hatırasına alenen hakaret eden veya söven kimse bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Atatürk'ü temsil eden heykel, büst ve abideleri veyahut Atatürk'ün kabrini tahrip eden, kıran, bozan veya kirleten kimseye bir yıldan beş yıla kadar ağır hapis cezası verilir.

Yukarki fıkralarda yazılı suçları işlemeye başkalarını teşvik eden kimse asıl fail gibi cezalandırılır.

Madde 2 - Birinci maddede yazılı suçlar; iki veya daha fazla kimseler tarafından toplu olarak veya umumi veya umuma açık mahallerde yahut basın vasıtasıyla işlenirse hükmolunacak ceza yarı nispetinde artırılır.

Birinci maddenin ikinci fıkrasında yazılı suçlar zor kullanılarak işlenir veya bu suretle işlenmesine teşebbüs olunursa verilecek ceza bir misli artırılır.

Madde 3 - Bu kanunda yazılı suçlardan dolayı Cumhuriyet savcılıklarınca re'sen takibat yapılır.

Madde 4 - Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 5 - Bu kanunu Adalet Bakanı yürütür.

